

Міністерство освіти і науки України

**Український педагогічний університет імені Михайла Драгоманова
(Україна)**

Uniwersytet WSB Merito Chorzów (Польща)

Wyższa Szkoła Lingwistyczna w Częstochowie (Польща)

Państwowa Akademia Stosowanych w Chełmie (Польща)

**Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Pedagogiki
(Польща)**

Національний авіаційний університет (Україна)

**Кам'янець-Подільський національний педагогічний
університет імені Івана Огієнка (Україна) Інститут проблем
виховання НАПН України**

**«СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ»
присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

Київ, 24 квітня 2024 р.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету соціології та соціальної політики Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
(протокол № від року)*

Редакційна колегія:

- Віктор АНДРУЩЕНКО* доктор філософських наук, професор,
дійсний член НАПН України, член-
кореспондент
НАН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
ректор Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
- Григорій ТОРБІН* доктор фізико-математичних наук, професор, проректор
з наукової роботи Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
- Ростислав ДРАПУШКО* кандидат філософських наук,
професор, проректор з науково-
педагогічної роботи (адміністративно-
господарської діяльності) Українського
державного університету імені Михайла
Драгоманова
- Володимир ЛАВРИНЕНКО* кандидат філософських наук, професор,
проректор з міжнародних зв'язків Українського
державного
університету імені Михайла Драгоманова
- Роман ВЕРНИДУБ* доктор фізико-математичних наук, професор,
проректор з навчально-методичної
роботи Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова
- Алла ЯРОШЕНКО* доктор філософських наук, професор, декан

- Тетяна ГОЛУБЕНКО* Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної освіти та соціальної
роботи,
заступник декана з наукової роботи та
міжнародних зв'язків факультету соціології та
соціальної політики УДУ імені Михайла
Драгоманова
- Василь КАРИЧКОВСЬКИЙ* доктор педагогічних наук, професор кафедри
позашкільної освіти факультету соціології та
соціальної політики УДУ імені Михайла
Драгоманова
- Дар'я БИБИК* доктор філософії в галузі соціальної роботи,
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної
роботи факультету соціології та соціальної
політики УДУ імені Михайла Драгоманова
- Микола БУЛАТЕВИЧ* кандидат соціологічних наук, доцент кафедри
соціології та публічних комунікацій факультету
соціології та соціальної політики УДУ імені
Михайла Драгоманова
- Марина СОЛЯНИК* кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
факультету соціології та соціальної політики
УДУ імені Михайла Драгоманова
- Андрій ЗАМОЖСЬКИЙ* викладач кафедри соціальної політики
факультету соціології та соціальної політики
УДУ імені Михайла Драгоманова
- Наталія ПОЛУЙКО* голова Студентського наукового товариства
Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені
Михайла Драгоманова

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, що присвячена 190-річчя УДУ імені Михайла Драгоманова (24 квітня 2024 року). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024, 115 с.

У збірнику подано тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ВИКЛИКИ ЧАСУ», в яких висвітлюються результати досліджень науковців та практиків щодо актуальних питань соціальної політики, соціальної роботи, соціальної педагогіки, позашкільної освіти, соціології, сучасних концепцій, технологій, стратегій в умовах сьогодення в Україні.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за зміст, достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники та/або рецензенти, які рекомендували матеріали до публікації.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ, МЕХАНІЗМІВ ТА ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
Карнаух А.А.	
ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ВОЄННОГО СТАНУ.....	
Остапенко М.	
СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	13
Резанова Н.О.	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	15
У СОЦІАЛЬНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ	15
Сандугей В.В., Бабич А.В.	
СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІКИ	18
СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	21
Васильєва-Халатникова М. О.	
ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЯК ПОТРЕБА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	21
Тукач І.І., Голубенко Т. О.	
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	23
В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ.....	23
СЕКЦІЯ 3. ПРІОРИТЕТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ .	26
Вайнола Р.Х.	
ТЕХНІКИ КОУЧІНГУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	26

Дудка О.О., Голубенко Т.О.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ 28

Дума Ю.В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ 31

Крупко С.М.

СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 33

Мищак Л.М.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ 36

Міхеєва О.Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ..... 38

Неїжпапа Л.С.

МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ 40

Синиця А.В.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ:ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 42

Романов О.Г.

ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ КІБЕРБУЛІНГУ ПІДЛІТКІВ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ 45

Тимофєєв Н.І.

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ 48

Штангрет Я.В.

РОЗВИТОК РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ 50

СЕКЦІЯ 4. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	53
Алейнікова-Дороніна Є.В.	
ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ФОБІЧНИХ ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДАХ	53
Івануха Т.	
ПРИВАТНИЙ ІНКЛЮЗИВНИЙ ЦЕНТР: АЛЬТЕРНАТИВА ЧИ ПАРТНЕР ІРЦ	55
Запiтецький А.О.	
ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	58
Оліунок Катерина	
INNOVATIVE METHODS OF SOCIAL WORKER’S REHABILITATION WORK	60
Соляник М.Г.	
АРТ-ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ РОБОТІ З РІЗНИМИ ОТРИМУВАЧАМИ ПОСЛУГ.....	62
Ясточкіна І.А.	
СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДОСВІД ФОРМУВАННЯ	64
СЕКЦІЯ 5. УПРАВЛІННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ: КОНЦЕПЦІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ, ТЕНДЕНЦІЇ	67
Горпинич Л.І.	
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМЦЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	67
Крохмаль Н. В.	
УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ	69
Мирошніченко С.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	71

СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	74
Григоренко В.	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ В ПОЗАШКІЛЛІ.....	74
Довгоселець О.М.	
ВИБІР МОВ ПРОГРАМУВАННЯ ДЛЯ НАВЧАННЯ У ГУРТКАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧОГО НАПРЯМУ	76
Лященко Т.	
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	79
Прядун С.С.	
ІНФОРМАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	81
Рабець В.	
ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	84
СЕКЦІЯ 7. СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ....	88
Заможський А.Б.	
ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ.....	88
СЕКЦІЯ 8. СОЦІОЛОГІЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ІНІЦІАТИВИ	92
Булатевич М. М.	
РОЛЬ ДИСКУРСИВНИХ СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ.....	92
Горпинич О.В.	
НОВА ІНВАЙРОМЕНТАЛЬНА ПАРАДИГМА В СОЦІОЛОГІЇ	94

Приходько Г.В.	
ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ:ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	97
Рабець О.І.	
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	100
Ткаченко М.В.	102
НАУКОВА РЕФЛЕКСІЯ СУЧАСНОГО ЗАХІДНОГО НЕО-РАСИЗМУ	102
Цуканова Д.С.	
КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	105
Шуст Н.Б.	
СУЧАСНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ТА РЕФОРМ	107.
СЕКЦІЯ 9. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ	110
Вакуленко О.В.	
ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПО РОБОТІ З МОЛОДЦЮ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	110
Гальчич І.П.	
МЕДІАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	113
Дакл Д.А., Голубенко Т.О.	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДЦЮ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВЕЛИКОГО МІСТА.....	116
Romanovska Lyudmyla Ivanivna	
Novak Mykola Volodymyrovych	
THE USE OF ISOTHERAPY FOR INCREASING STRESS RESISTANCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE SOCIAL SPHERE.....	118

СЕКЦІЯ 1. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ІНТЕГРАЦІЯ ЗАСОБІВ, МЕХАНІЗМІВ ТА ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ

Анна Карнаух
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-4329-5684>

annakarnayh76@gmail.com

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ВОЄННОГО СТАНУ

Ще до повномасштабного російського вторгнення Україна потерпала від демографічної кризи. Низька народжуваність та висока смертність лише загострилися та в поєднанні з воєнними втратами і мільйонами біженців створили безрадісну картину демографічних перспектив України.

У 2001 році Україна провела лише один офіційний перепис населення. Згідно з отриманими даними на той час в країні проживало 48,5 млн осіб.

У 2013 році планувалося провести ще один перепис, але його перенесли: спочатку на 2016-й, потім на 2020-й, а потім на 2023 рік. В умовах повномасштабної війни, що триває, організувати цей процес неможливо.

За даними аналітичного центру «Український інститут майбутнього», станом на початок травня 2023 року кількість постійного населення становила 29 мільйонів. Лише третина з них працює.

17 млн осіб є економічно неактивними: з них 8 мільйонів — пенсіонери, 4,8 млн — діти віком до 15 років; 12 мільйонів — економічно активне населення: 9,1- 9,5 млн — працевлаштовані, 2,5 -2.9 млн – безробітні [1].

Український інститут майбутнього зазначає: цілком реальною є загроза того, що через кілька років в Україні просто не буде кому створювати ВВП і відбудовувати країну.

Кожен день війни приносить нові болючі втрати і на лінії фронту, і на умовно спокійних територіях. Тисячі людей загинуло за період агресії рф в Україні з 2014 року.

6,2 млн українців не повернулися в Україну з початку повномасштабного вторгнення рф в Україну. Наразі важко спрогнозувати, скільки людей буде в Україні через два-три роки, враховуючи тих, хто виїхав із країни через війну.

На третьому році повномасштабної війни з росією майбутнє українських біженців сповнене невизначеності, адже кожен день, який вони перебувають за кордоном, зменшує вірогідність повернення, вони вже там адаптуються, працюють, діти відвідують дитсадки або школи, оскільки в більшості країн це обов'язково.

У зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України і тимчасовою окупацією частини її території спричинено поглиблення демографічної кризи, що полягає в значному зниженні народжуваності, підвищенні смертності і серед військових, і серед цивільного населення, включно із дітьми, у багатомільйонному тимчасовому внутрішньому переміщенні мешканців з небезпечних територій, у понад 6-мільйонній вимушеній еміграції переважно жінок і дітей, Міністерство соціальної політики розробило стратегію демографічного розвитку України до 2040 року.

Україна потребує системного стратегічного рішення, яке дасть змогу мінімізувати ризики та пом'якшити загрози, забезпечити довгострокове відтворення, зокрема, і в несприятливих умовах, необхідний обсяг людського капіталу і чисельність робочої сили для повоєнного відновлення економіки та формування стійкості країни у довгостроковій перспективі [3].

Зазначимо ключові прояви негативних демографічних тенденцій:

- *низька народжуваність* (йдеться про можливості поєднання батьківства з професійною зайнятістю, підвищення виплат при народженні дитини, надання комплексної підтримки, яка включатиме як фінансові інструменти, так і різні форми соціального супроводу сімей з дітьми, створення умов для виховання всіх народжених дітей у біологічних сім'ях, а за неможливості – у прийомних сім'ях);

- *висока передчасна смертність* (значна увага надається популяризації навичок самозбережувальної поведінки, таких як правильне харчування, регулярні медичні огляди, реагування на сигнали повітряної тривоги тощо; розглядається також питання якості медичного обслуговування, що передбачає адаптацію мережі закладів охорони здоров'я до конкретних потреб населення; крім того, соціально-медична сфера має пристосуватися до значного зростання кількості людей з інвалідністю, цей наслідок війни вже гостро відчувається);

- *масштабна зовнішня міграція* (оскільки значну частину вимушених мігрантів становлять діти та підлітки, їх неповернення може призвести до непоправних демографічних втрат, подальшого погіршення і без того несприятливої демографічної ситуації та зниження демографічного потенціалу України. Основна мета - повернення біженців, які залишили Україну внаслідок повномасштабної війни, і тих мігрантів, які виїхали з країни до її початку);

- *масові вимушені переміщення населення в межах України* (це стосується і внутрішньо переміщених осіб, сприяння їхньому поверненню до рідних міст і сіл або інтеграції в місцеві громади, де вони проживають зараз);

- *інші чинники відтворення населення* (забезпечення підтримки здоров'я та благополуччя осіб похилого віку; створення умов для самореалізації та активної життєдіяльності осіб похилого віку тощо) [3].

Для того, щоб Україна не втрачала свої позиції як держава велика за площею і немала за чисельністю населення, потрібно проводити активну демографічну політику. Першим кроком має стати стабілізація чисельності населення. Для цього потрібно докладати максимум зусиль, щоби повернулося з-за кордону якомога більше тимчасово переміщених жінок. Стимулювати народжуваність мають гідні зарплати, реальні можливості мати житло і фінансова підтримка при народженні дитини.

Повернення жінок і дітей до України, і возз'єднання сімей - залежить від того, коли закінчиться війна. А цього зараз сказати ніхто не може.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *В Україні не буде кому створювати ВВП.* URL: <https://t.me/uifuture/1495>
2. Кікоть Катерина. *Демографічна криза в Україні: мільйони біженців, воєнні втрати та як покращити ситуацію.* URL: <https://espreso.tv/poyasnemo-demografichna-kryza-v-ukraini-milyoni-bizhentsiv-voenni-vtrati-ta-yak-pokrashchiti-situatsiyu>
3. *Стратегія демографічного розвитку України до 2040 року* (проект). URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/>

Марина Остапенко
доктор політичних наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного центру
«Інститут соціально-правових та
політичних досліджень
імені Олександра Яременка»
м. Київ, Україна
ORCID 0000-0002-4412-0229
m.a.ostapenko@udu.edu.ua

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У науковому середовищі є різні підходи щодо сутності поняття соціальної активності. Зокрема дослідники вказують на соціологічний, політологічний та психологічний аспекти цього поняття. У змісті наголошується про його зв'язок із трудовою, суспільно-політичною, духовною, творчою, пізнавальною діяльністю; з особливостями і здібностями людини взаємодіяти з оточуючим середовищем; із намаганням людини вплинути на процеси і розвиток суспільного життя. Рейковський Я. виокремлює такі складові соціальної активності: об'єкт, на який спрямовуються дії; цілі діяльності; витрати, пов'язані із цією діяльністю; часовий вимір діяльності [2, с.4-5]. Спонукаючою основою соціальної активності Мануйлов Є. називає інтереси і потреби. Також дослідник визначає її критерії: інтереси, потреби, цінності, на які спрямована активність; рівень сприйняття інтересів, потреб, цінностей (емоційний, вольовий, когнітивний); особливості реалізації інтересів, потреб, цінностей (форми, масштаб, час), що впливають на результат та ефективність [2, с. 5-7].

Зміст поняття дозволив науковцям серед напрямів соціальної активності молоді визначити такі: соціальна активність у науковій і освітній сфері (участь у діяльності наукових та освітніх фондів, підготовка та реалізація наукових та освітніх проєктів тощо); робота у волонтерських організаціях; робота в культурно-мистецьких громадських організаціях, рухах; розвиток молодіжного бізнесу, підприємництва; соціальна активність у спортивній і екологічній сферах [3, с. 150].

До повномасштабного вторгнення РФ в Україну серед окреслених напрямів у молоді пріоритетною була соціальна активність у науковій і освітній сфері. Другу позицію посідала участь у волонтерських організаціях щодо надання матеріально-фінансової та психологічної допомоги учасникам АТО та внутрішнім переселенцям тощо; третю – соціальна активність у культурно-освітній сфері [3, с. 150]. Серед чинників, що сприяють розвитку соціальної активності молоді, до повномасштабного вторгнення молоддю було визначено

такі (за пріоритетністю): складна соціально-економічна та соціально-політична ситуація в країні; прагнення до саморозвитку; підтримка молоді з боку соціальних інституцій та можливість отримання грантів на соціальні проекти; активність молодіжних організацій; вплив медіа; пропаганда соціальної активності [3, с. 151-152].

Важливим аспектом у розумінні соціальної активності є її орієнтованість на вирішення завдань суспільства чи групи у певний період. Російська агресія вплинула на всі категорії суспільства. Серед них і молодь. Чи змінилася соціальна активність молоді в умовах воєнного стану? Соціологічні дослідження фіксують певні зміни. Одним із пріоритетних напрямів соціальної активності молоді є волонтерство. Порівнюючи дані до і після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, простежуються такі тенденції: збільшилася частка молоді з 6% (у 2021р.) до 30%, яка залучилася до волонтерської діяльності протягом 2022р.; майже однаковою є частка молоді, що займалася волонтерством до вторгнення (2021р. – 14%) і під час повномасштабного вторгнення (2022р. – 12%); зменшилася частка молодих людей, які займаються волонтерством з 62% у 2021р. до 52% у 2022р. [1, с. 57].

Поширеними сферами волонтерської діяльності у 2022р. молодь назвала збір коштів для Збройних Сил України; допомогу на місцях; допомогу військовим (закупівля спорядження, медикаментів тощо); допомогу ВПО або біженцям [1, с. 58]. Серед сфер волонтерства, до яких долучилися б молоді люди, це: збір коштів для Збройних Сил України; допомога на місцях; допомога військовим (закупівля спорядження, медикаментів тощо); допомога ВПО або біженцям та інші [1, с. 58]. Цікаво, що більш активно молодь хотіла би брати участь в організації та зборі гуманітарної допомоги; допомозі нужденним, сиротам та людям з інвалідністю, літнім людям; в прибиранні та впорядкуванні території; в озелененні свого міста/села [1, с. 58]. Серед тих, хто вплинув на бажання займатися волонтерською діяльністю, майже половина (43%) респондентів відзначили, що це їхнє самостійне рішення; близько третини (27%), що це друзі, знайомі, родичі; 7% респондентів назвали, що це інформація в соціальних мережах; 4% опитаних відзначили, що їх надихнули вчителі чи навчальний заклад [1, с. 59]. Серед мотиваційних чинників, то молодь відзначила «бажання допомогти конкретним людям (34%); користь суспільству (32%); причетність до спільної справи (27%); початок повномасштабного вторгнення (22%); волонтерство відповідає моїм принципам, життєвій позиції (14%); за компанію з іншими (10%)» [1, с. 59].

Отже, щоб підтримати бажання молоді бути корисними суспільству, важливими кроками можуть бути: реалізація і залучення молоді до проектів з активною участю молоді у них; проведення публічних заходів, де беруть участь доросле населення і молодь; активізація навчально-освітніх заходів для молоді

щодо розвитку соціальних і громадських компетентностей; поширення інформації про волонтерські ініціативи та можливість долучатися до них тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вплив війни на молодь в Україні. ГО «Аналітичний центр Cedos» і дослідницька агенція «Info Sapiens». 2023.
URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/vplyv-viyny-na-molod-v-ukrayini>
2. Мануйлов Є. Соціальна активність молоді: до проблеми розуміння сутності. Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2010. № 3. С. 3-12.
3. Рудська М. Соціальна активність молоді: основні напрями та чинники розвитку. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАН України. Том 1. 2016. Випуск 44. С. 149-154.

Резанова Н.О.,

*кандидат філософських наук., доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»*

ORCID: 0000-0003-3094-4881

м.Запоріжжя,

Україна

e-mail: reznat120@gmail.com

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СОЦІАЛЬНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

Стійкість країни перед викликами та успішність подолання загроз актуалізує питання конкурентоспроможності України, що в стратегічній перспективі визначається, серед інших, і таким ресурсом, як якість населення країни (комплексне поняття якості населення включає в себе демографічні та соціальні характеристики).

Соціальна політика на різних етапах свого історичного буття завжди ставала віддзеркаленням тих процесів, що відбувалися в суспільстві. У рівній мірі це стосується питання ефективного структурування і визначення її пріоритетів та стандартів. Реалізація соціальної політики покликана здійснювати позитивний вплив на створення, підтримку і зміну умов ефективної взаємодії

людей, груп і суспільства в цілому на всю соціальну сферу та рівень життя населення, а не перетворюватися в гальмівний привід модернізаційного руху вперед [1, с. 15]. Логічним є те, що в центрі уваги соціальної політики знаходяться категорії населення, які потребують підтримки у забезпеченні рівності шансів (хворі, інваліди, багатодітні та неповні сім'ї, діти, люди похилого віку). Далекі не завжди це можливо забезпечити в межах загальнодержавної соціальної політики, звідси - необхідність послідовної реалізації принципу субсидіарності. Функціональними інститутами здійснення соціальної політики можуть бути не лише державні структури. Хоча провідна роль повинна належати саме державі, оскільки інші приватні суб'єкти соціальної політики виступають як інститути досягнення поставлених державою цілей і функціонують у рамках, заданих державою. Тобто, держава може діяти через багатьох суб'єктів, які можуть вважатися суб'єктами соціальної політики лише в тій мірі, у якій вони забезпечують поставлені державою соціальні цілі [2, с. 76].

Законом № 1196-ХІV від 22.10.99 року Україною ратифікована Конвенція МОП про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящих із сімейними обов'язками № 156. Конвенція включає значну частину норм, які передбачають необхідність їх імплементації шляхом прийняття відповідних законодавчих положень, актів соціального партнерства тощо, які на сьогодні в Україні відсутні. Більшість норм КЗпП, які визначають гарантії реалізації права на працю особам із сімейними обов'язками, є гендерно-активними, оскільки встановлюють більш привілейоване становище матерів порівняно із батьками. Частина таких положень перенесені і в законопроекти про працю. Такий підхід суперечить Конвенції МОП № 156, яка є основою визначення правового статусу працівників із сімейними обов'язками та ратифікована Україною. Тому, на сьогодні необхідним є: 1) приведення національного законодавства у аналізованій сфері у відповідність із міжнародними стандартами; 2) здійснення правопросвітницької роботи з метою подолання існуючих в українському суспільстві гендерних стереотипів, в тому числі щодо ролі чоловіків у вихованні дітей. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити рівність можливостей та умови для гармонійного поєднання працівниками трудових та сімейних обов'язків. Таким чином, основними тенденціями формування сучасної системи джерел права соціального забезпечення через призму європейських соціальних стандартів є такі: 1) розробка та запровадження Національної стратегії соціальних реформ та розвитку законодавства про соціальне забезпечення; 2) формування Національної концепції імплементації європейських соціальних стандартів; 3) запровадження європейської та наукової соціально-правової експертизи проектів нормативно-правових актів про соціальне забезпечення; 4)

посилення ефективності та доступності механізмів реалізації, гарантування, правової охорони права на соціальний захист (соціальне забезпечення), інших тісно пов'язаних із ним прав; 5) розробка та утвердження дієвої системи соціальних стандартів та соціальних гарантій; 6) розробка, суспільне обговорення, громадські експертизи проекту Кодексу про соціальне забезпечення на основі міжнародних та європейських соціальних стандартів, досягнень провідних шкіл соціального права; 7) гармонізація державного управління з питань соціальної політики; 8) посилення інституційної взаємодії уповноважених органів державної влади, інститутів громадянського суспільства з питань ухвалення та дотримання Кодексу про соціальне забезпечення; 9) забезпечення механізмів ухвалення актів внутрішнього законодавства виключно на основі кодифікованого закону про соціальне забезпечення (Кодексу про соціальне забезпечення); 10) запровадження постійного моніторингу дотримання законодавства про соціальне забезпечення; 11) запровадження публічної звітності уповноважених владних інституцій щодо дотримання соціальних прав.

У цьому контексті “шлях до Європи” є соціальним викликом. Набутий європейський та світовий досвід свідчить про те, що довготривалий успіх у суспільствах можливий лише тоді, коли економічний і соціальний розвиток підсилюють один одного. Спільним в соціальному полі країн ЄС залишається властиве європейцям почуття підвищеної солідарності в суспільстві, а також бажання громадян бачити в особі держави головного арбітра, що гарантує цю солідарність шляхом ухвалення необхідних для цього правил, законів і створення відповідних інститутів і механізмів реалізації соціальної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ларіна Н. Б. Перспективи становлення європейської соціальної моделі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 2(46). С. 14-19.
2. Семигіна Т. Соціальна політика у глобальному вимірі. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2018. 252 с.

Сандугей В.В.

*кандидат економічних наук,
професор кафедри економіки та підприємництва
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Київ, Україна
ORCID 0000-0002-9979-5119
E-mail: Vv_sandugei@ukr.net*

Бабич А.В.

*член Київської Малої академії наук
Київ, Україна
nastina2008@gmail.com*

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Соціалізація є масштабним та всеохоплюючим процесом, який значно видозмінює ціннісні орієнтири держави. Головною функцією держави в сучасних умовах життя є створення високого рівня суспільного добробуту та забезпечення громадян необхідними для життєдіяльності благами, такими як системою законодавчих, економічних, соціальних і соціально-психологічних гарантій, рівними умовами для підвищення добробуту за рахунок особистого трудового внеску, економічної самостійності, підприємництва для працездатного населення та створення певного рівня життєзабезпечення для непрацездатних осіб. Окрім того, розрахунок рівня суспільного добробуту здебільшого включає не тільки показники суто економічного розвитку, як рівень життя чи ВВП на душу населення, а й показники соціального характеру. За системою визначення рівня життя, запропонованою ООН, необхідно звертати увагу на такі показники як здоров'я, у тому числі демографічні умови відтворення населення; умови праці, зайнятості та організації праці; освіту та грамотність; житло, у тому числі його благоустрій та соціальне забезпечення населення.

Соціальні функції економіки мають значний вплив на соціальні функції держави, за допомогою якої відбувається їхня реалізація у громадському житті.

У загальному вигляді, соціальними функціями економіки є: вираження інтересів усіх прошарків населення; забезпечення добробуту народу; віддзеркалення плюралізму форм власності та сприяння належному їх поєднанню; відновлювання й водночас забезпечення множинності форм і механізмів господарювання.

Згідно досліджень лауреата Нобелівської премії, Г.Мюрдаля, напрямками соціалізації діяльності держави є:

- забезпечення членам суспільства високого прожиткового мінімуму й надання матеріальної допомоги тим, кому, в силу об'єктивних причин, вона необхідна; установа привілеїв незможним і вилучення привілеїв у тих, хто в них не має потреби;
- створення умов, які дають змогу громадянам заробляти кошти для повноцінного життя будь-яким законним способом;
- створення умов, що забезпечують задоволення високого рівня потреб громадян в освіті, медичній допомозі і т. ін.;
- забезпечення сприятливих умов праці для найманих робітників, захист їх від негативних впливів ринкової економіки;
- забезпечення економічної безпеки членів суспільства;
- захист цивільних та політичних прав і свобод, що відповідають принципам правової, соціальної держави та ін.

Основними принципами, на яких будується соціальна економіка є діалектична єдність економічної складової та соціально орієнтованої економіки; диференціація й інтеграція функцій соціальної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях; соціальне партнерство між суб'єктами соціальної економіки, що функціонують у сфері праці, капіталу і влади, та забезпечують економічне зростання та суспільне використання джерел (природні, матеріально-речовинні й людські ресурси) і факторів (технологія, керування, стимулювання) соціально-економічного зростання [1; с. 8].

Ідеологія соціальної економіки ґрунтується на положеннях:

- права людини - суть яких полягає в тому, що всі люди від народження дістають рівні права й завдання суспільства полягає в створенні механізмів їхньої реалізації;
- єдине джерело багатства — праця, чим вищим є рівень розподілу створюваних матеріальних і культурних благ за працею, тим справедливішою є соціально-економічна система.

Соціалізація економічних взаємин — це процес якісних змін у суспільстві, що характеризується його поступовим самовдосконаленням на основі підвищення ролі людини у виробництві, усебічному використанні здібностей та знань.

Сучасними рисами еволюції соціалізації вважається соціалізація власності на засоби виробництва, що означає подолання відчуженості від них працівника через участь у власності за допомогою акцій, зростання частки і значення акціонерних товариств, де працівники є головними акціонерами; соціалізація праці, перетворення її із засобу заробляння грошей у засіб самореалізації особистості, її життєвих і творчих можливостей; соціалізація

результатів виробництва, пов'язана з перерозподілом ВВП з метою зменшення соціальної нерівності та розвитком інститутів соціального захисту [1; с. 8].

Соціальна функція економіки — не навантаження на неї, а її органічна складова, один з найважливіших внутрішніх ресурсів і стимуляторів економічного розвитку. Без реалізації цієї функції вже в середньостроковому періоді економіка втрачає здатність не тільки до підвищення своєї ефективності, а й до простого відтворення. Застій призводить до того, що не прагнення до підвищення ефективності виробництва, а соціальні проблеми, необхідність зупинити деградацію соціальної сфери, стає чинником, передумовою і метою економічних перетворень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла І. С., Шевченко О. О. Соціальна відповідальність держави та бізнесу як передумова розвитку соціальної економіки. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2020. Т. 5. Вип. 1. С. 10—15. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/>
2. Сандугей В.В., Біла І.С. Соціалізація економічних суб'єктів як умова реалізації соціальних цілей суспільства // *Демографія та соціальна економіка*. - №3 (45). – 2021, - с.120-135.

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Васильєва-Халатникова М. О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
ORCID [0000-0002-8488-4602](https://orcid.org/0000-0002-8488-4602)
m-vasileva@knu.ua*

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЯК ПОТРЕБА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

В Україні виникають проблеми продиктовані військовою буденністю. Виникає категорія населення з унікальним статусом та потребами. Однією з категорій населення, які потребують захисту є внутрішньо переміщені особи. Найбільш незахищеною є внутрішньо переміщена молодь [5].

Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» свідчить: «...Внутрішньо переміщена особа – громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру...» [1, 3, 4].

Криза економіки сьогодення призвела до загострення ситуації на ринку праці, зокрема невідповідність запитів внутрішньо переміщеної молоді та пропозицій роботодавців посилюють напругу на ринку праці.

Невирішені проблеми працевлаштування внутрішньо переміщеної молоді мають серйозні соціально-економічні наслідки, такі як:

- зростання безробіття;
- зниження рівня життя;
- поширення пасивних нерегламентованих та деструктивних моделей поведінки;
- збільшення внутрішньої зовнішньої трудової міграції;
- ментальні зміни, які приводять до втрати мотивації до праці;
- зміни ціннісних орієнтацій.

Серед внутрішньо переміщеної молоді найбільш економічно активними в основному є особи у віці 25 – 29 років. Найменш конкурентоспроможною на ринку праці є внутрішньо переміщена молодь віком 15 – 19 років, яка не має професійної освіти і досвіду роботи. Рівень безробіття внутрішньо переміщеної молоді з вищою та професійною освітою суттєво вищий, ніж у відповідних груп всього працездатного населення [2].

Становище внутрішньо переміщеної молоді на ринку праці багато в чому визначається загальною економічною ситуацією та політикою уряду щодо зайнятості в умовах війни в Україні. Тому, доцільно було б удосконалити нормативно-правове регулювання зайнятості внутрішньо переміщеної молоді, створити заходи, спрямовані на забезпечення працевлаштування молодіжного контингенту на ринку праці, що засноване на міжнародно-правових нормах і чинному законодавстві України.

Держава має розробити систему стимулювання тих роботодавців, які створюють робочі місця для внутрішньо переміщеної молоді та приймають їх на роботу.

Отже, підсумовуючи можна зробити такі висновки щодо вирішення проблем зайнятості і безробіття серед внутрішньо переміщеної молоді необхідно:

- створити молодіжну біржу праці для внутрішньо переміщених осіб;
- розробляти проекти, які орієнтовані на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед внутрішньо переміщеної молоді;
- розробити та впровадити механізм фінансової підтримки підприємств, установ та організацій, які беруть участь у реалізації програм зайнятості для внутрішньо переміщеної молоді;
- проводити навчання і тренінги з техніки пошуку роботи та розповсюдження інформаційного матеріалу про стан ринку праці, потенційних законодавця, вимогах до кваліфікації найманих працівників тощо з метою створення умов для самовизначення особи;
- розробити програми міжнародного обміну з метою стажування, виконання тимчасових та волонтерських робіт.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху : колект. монографія / О. Ф. Новікова та ін. ; наук. ред. О. Ф. Новіков; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ: ІЕП НАН України, 2016. 447 с.
2. Внутрішньо переміщені особи Дніпропетровської області: гендерний портрет = Internally Displaced Persons of the Dnipropetrovsk Region: Gender Portrait: аналіт. зб. / редкол.: Л. Р. Наливайко та ін.; уклад.: Л. Р. Наливайко, І. О. Грицай;

Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 115 с.

3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>.

5. Кіпень В. П. Внутрішньо переміщені особи: виживання та підтримка в умовах війни: дослідж., аналіз, рек. / Володимир Кіпень; ГО «Інновац. Дія», «Доступ», проєкт фінанс. ЄвроСоюзом. – Вінниця: Кушнір Ю. В., 2023. 103 с.

Тукач І.І.

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Соціальна робота»

Факультету соціології та соціальної політики

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

м. Ніжин, Україна

Голубенко Т.О.

доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи

Факультету соціології та соціальної політики

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

<https://orcid.org/0000-0002-3042-888X>

м. Київ, Україна

t.o.holubenko@npu.edu.ua

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ПРОСТОРИ

На сьогоднішній день населення планети значно збільшилося, а разом з ним зросла кількість людей похилого віку. Такі демографічні чинники приводять до змін у житті суспільства, сприяють формуванню нових уявлень про місце і роль літніх людей у системі соціального розвитку, забезпеченні їм якісної соціальної адаптації.

Для сучасного суспільства проблема адаптації людей похилого віку до соціального середовища є надзвичайно актуальною. Адже в цьому віці людина переживає перехідну стадію життя і зазнає багатьох змін. Соціальна адаптація літніх осіб відбувається в залежності від факторів, від умов, у яких перебуває людина, від рівнів її взаємозв'язків із оточуючими. Зазначимо, що соціальна

адаптація людей похилого віку має важливе значення для гарантування якості їхнього життя. Як керований процес підтримки психологічного благополуччя, вона спрямована на забезпечення даної категорії споживачів соціальних послуг необхідними життєвими ресурсами, сприяє формуванню здатності задовольнити власні потреби в межах конкретного соціального середовища. Літня людина повинна мати можливість не тільки пристосовуватися до вимог суспільства, а й впливати на нього своєю діяльністю та поведінкою. Соціальна поведінка людей похилого віку – основа соціальної адаптації, оскільки є виявом здатності людини пристосуватися до соціального оточення та взаємодіяти з іншими в межах соціальних норм і цінностей [1].

Соціальна адаптація має дві форми – активну (індивід прагне впливати на соціальне середовище, змінюючи його, та включатися до цього зміненого середовища), і пасивну (індивід не прагне змінити соціальне середовище, включається до того середовища, в якому опиняється). Зрозуміло, що тільки активна адаптація людини похилого віку зробить її життя повноцінним і корисним суспільству. Сутність соціальної адаптації полягає в здатності людини до саморозвитку, самореалізації, самовдосконаленні в соціальному середовищі.

У практиці соціальної роботи процес соціальної адаптації різних категорій населення реалізується в формі надання соціальної послуги. Відповідно нормативного підходу, соціальна послуга соціальної адаптації трактується як «комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для процесу активного гармонійного пристосування осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, осіб, які перебували у спеціалізованих або інтернатних закладах, осіб, які відбули покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі на певний строк, до змінених умов соціального середовища, спрямованих на усунення/пристосування обмежень життєдіяльності для підтримки соціальної незалежності, збереження та продовження їхньої соціальної активності» [2].

Серед отримувачів вищезазначеної послуги люди похилого віку вказані першими, що в черговий раз підкреслює важливість соціальної адаптації цієї категорії населення. Власне для цього 25 серпня 2011 року був прийнятий один із перших нормативних документів, спрямований на унормування процесу соціальної адаптації людей похилого віку – наказ Міністерства соціальної політики України «Про впровадження соціально-педагогічної послуги „Університет третього віку“» № 326 [3]. Завданнями даної послуги є організація та проведення безкоштовних навчальних заходів для людей похилого віку відповідно до затверджених програм і планів. Крім цього, в наказі зазначено, що соціально-педагогічну послугу „Університет третього віку“ людям похилого віку надають структурні підрозділи територіальних центрів соціального обслуговування.

Варто зазначити, що організація роботи „Університету третього віку“ здійснюється на підставі та з урахуванням вимог Державного стандарту послуги соціальної адаптації. Важливо, що до початку навчання здійснюється визначення індивідуальних потреб отримувача соціальної послуги, складається індивідуальний план надання послуги, в якому містяться рекомендації щодо напрямку навчання, укладається договір про отримання соціальних послуг.

Для організації освітнього процесу „Університету третього віку“ використовуються очна, дистанційна, індивідуальна, групова форми навчання. При цьому, обов'язково враховують потреби, фізичні можливості та особливості розвитку отримувача послуг. Для ефективного засвоєння матеріалу, відпрацювання вмінь та навичок проводяться різні види занять: лекція (лекція-бесіда, лекція-дискусія тощо); практичне заняття; інноваційні види занять (круглий стіл, прес-конференція, заняття-вікторина тощо); заняття-екскурсія; консультації та інші. Важливо, що роль викладача носить специфічний характер, оскільки він виступає більше консультантом, посередником, наставником, організатором.

Отже, участь людей похилого віку в освітніх програмах сприяє їхній більш швидкій адаптації до змінених умов життя, відмові від пасивної споживацької поведінки, стимулює активність, діяльність, творчість, зміцнює впевненість у собі, задовольняє потребу в саморозвитку. Освіта в літньому віці сприяє задоволенню основних емоційних, пізнавальних, соціальних потреб, надає змогу відчувати свою корисність суспільству. Завдяки активній участі людей похилого віку в освітніх заходах змінюється їхній світогляд, ступінь участі в суспільному житті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Житинська М. О. Соціально-педагогічне середовище університету третього віку як чинник формування життєдіяльності людей похилого віку. Соціальна робота в Україні: теорія і практика : науково-методичний журнал. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. № 1-2. С. 131-139.

2. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Змін до Державного стандарту соціальної адаптації від 07.08.2017 № 1267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-17#Text>.

3. Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.08.2011 № 326 «Про впровадження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0326739-11?sv#Text>

СЕКЦІЯ 3. ПРІОРИТЕТИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ТА СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Вайнола Р.Х.

*доктор педагогічних наук, професор
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9754-6178>
vainola@ukr.net*

ТЕХНІКИ КОУЧІНГУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Відомо, що період навчання у закладі вищої освіти є вирішальним у професійному та особистостісному становленні молодої людини. Одним із шляхів оптимізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів є впровадження практик суспільно орієнтованого навчання, залучення до волонтерства та активної участі у громадському житті, підготовка до вирішення соціально значущих проблем українського суспільства. Саме тому відбувається актуалізація нових технік та методик формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, що забезпечують розвиток соціальної зрілості, відповідальності та активності.

Дана проблема досліджувалася в аспектах: професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та педагогів (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, І. Ковчина та ін.); організації освітньої діяльності на засадах освітньо-орієнтованого навчання (О. Матвієнко, Р. Сопівник, В. Тернопільська, Н. Чернуха, С. Харченко та ін.); визначення ресурсів інноваційних технік в професійній підготовці соціальних працівників (З. Бондаренко, Н. Заверіко, Т. Лях та ін.)

Проте в теорії та практиці професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів не знайшло повного відображення питання застосування технік коучінгу, виявлення їх можливостей для оптимізації розвитку загальних та фахових компетентностей здобувачів освіти.

Сучасні зміни в практиці роботи закладів вищої освіти, змішаний формат освітнього процесу створюють нові умови для розвитку та апробації нових методів, до яких належить, зокрема, коучінг.

Коучінг передбачає допомогу коучера правильно встановити мету, знайти найкращий спосіб досягнення цієї мети та розкрити внутрішній потенціал людини для її досягнення. Коучер не говорить людині, що вона повинна зробити

для досягнення поставленої мети, а задає питання, через відповіді на які людина самостійно знаходить рішення. Ми визначатимемо коучінг як освітню техніку, за допомогою якої ми здійснюємо підтримку та допомогу на шляху до мети.

Одним із основоположників коучінгу у бізнесі вважається Джон Уітмор (John Whitmore). Коучінг дослідник визначав як мистецтво вчити не навчаючи, наголошував, що у випадку застосування технік коучінгу людина не залежить від більш досвідченої людини, яка передає свої знання, а залежить сама від себе [3].

Обґрунтовуючи значення особистості коуча як наставника для студентської молоді, Р. Сопівник, зауважує, що покликанням коуча стає формування особистісних, соціально важливих якостей підопічних і особливу увагу потрібно приділяти формуванню ціннісного ставлення до дійсності, яка є емоційно-позитивною оцінкою та виявляється у суспільно корисній діяльності суб'єкта» [2, с. 174].

Більшість дослідників питання коучінгу визначають, що в його основу покладено п'ять основних принципів: людина може все, немає людини, що не здатна досягти своєї мети; у людини є сила для досягнення поставленої мети; всі дії здійснюються з позитивними намірами; людина постійно змінюється і це нормальний процес розвитку особистості; людина завжди прагне вибрати оптимальний варіант з доступних їй можливостей [1].

Дослідники визначають одинадцять ролей коучера в освітньому процесі: посередник у змісті навчання (експертне втручання у зміст навчання, де коуч виступає гідом у навчальній програмі студента); посередник у визначенні мети навчання (допомога у розвитку навчальних навичок, рефлексії щодо аудиторного навчання); посередник у процесі навчання (допомога в управлінні часом та надання підтримки у стратегії навчання); консультант (допомагає студентові увійти у процес навчання та підтримує його у процесі); оцінювач (надання зворотного зв'язку щодо успіхів у навчанні, досягненні та виконанні завдань); технолог (допомога в освоєнні технологічних аспектів у навчанні); «ресурсний центр» (ідентифікує та локалізує точки росту студента та допомагає набути ресурси для подальшого навчання); менеджер або адміністратор (підтримує організацію навчання на курсі, веде облік та перевіряє зарахування студента); дизайнер (має можливість втручання у зміст або модулі курсів студента та пропонувати певні зміни до них, задля виконання певних педагогічних завдань); студент (коуч не завжди є на вищому шаблі, а разом із своїм студентом вивчає новий для себе курс); дослідник (досліджує власний досвід у якості е-тьютора на основі рефлексії) [1].

Таким чином, ми визначатимемо коучінг як дієву техніку професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів, що має на меті розвивати нові навички та поведінку шляхом відкриття внутрішнього потенціалу та розвитку продуктивності особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розвадовська Т. В., Вайнола Р. Х. Формування відповідальності студентської молоді засобами наставництва: методичні рекомендації / за заг. ред. Р. Х. Вайноли. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2021. 100 с.
2. Сопівник Р. В. Виховання особистості майбутнього фахівця агропромислової галузі крізь призму функцій наставника академічної групи. Науковий вісник НУБіП України. Серія: Психологія. Педагогіка. Філософія. 2015. № 220. С. 172 – 182.
3. Whitmore J. Coaching For Performance. The Prinseples and Practice of Coaching and Leadership. London – Boston: Nicholas Brealey Publishing, 2017. 276 p. URL: <https://archive.org/details/CoachingForPerformanceThePJohnWhitmore> (дата звернення: 19.04.2024).

Дудка О.О.

*здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Соціальна робота»
Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Голубенко Т.О.

*доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3042-888X>
t.o.holubenko@nu.edu.ua*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Соціальна робота як наукова й професійна сфера постійно пристосовується до потреб і викликів сучасності. Потреби людей, які опиняються у складних життєвих ситуаціях, змінюються з часом, що змушує соціальну систему захисту населення шукати нові підходи. Це також стосується соціальної роботи з людьми

похилого віку, яка привертає увагу вчених. Швидке старіння населення, що супроводжується зменшенням народжуваності й збільшенням кількості людей похилого віку, стає актуальною проблемою для України та країн Європейського Союзу [5].

Поточна мета державної політики України полягає в переході до децентралізованої моделі управління, що включає в себе: забезпечення здатності органів місцевого самоврядування, створення ефективної системи територіальної організації влади, впровадження положень Європейської Хартії місцевого самоврядування та підтримка фінансової самодостатності територіальних громад. У 2019 році ЗУ «Про соціальні послуги» встановив нові принципи соціальної роботи в громаді [1].

Територіальна громада - це спільнота мешканців, що проживають у населених пунктах (селах, селищах та містах), яка об'єднана загальними інтересами у забезпеченні власного життєвого благополуччя та самостійно, в межах закону, вирішує питання місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Територіальна громада села, селища чи міста є організаційною основою місцевого самоврядування. Громади сусідніх населених пунктів можуть об'єднуватися в одну територіальну громаду, а також жителі, які належать до територіальної громади сусідніх населених пунктів, можуть виходити з неї та створювати власну територіальну громаду [4].

На рівні територіальної громади нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з людьми похилого віку включає: програми соціального захисту людей похилого віку; плани дій щодо соціальної роботи з людьми похилого віку; рішення місцевих рад про надання соціальних послуг та інші нормативно-правові акти.

Основні нормативно-правові акти, що визначають соціальну роботу з людьми похилого віку в умовах територіальної громади:

- Закон України «Про соціальні послуги». Даний Закон визначає, що базовими формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування. Матеріальну допомогу можна отримати у грошовій або натуральній формах [4].

- Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні». Закон встановлює основні принципи державної політики щодо ветеранів праці, а також інших громадян похилого віку з метою формування у суспільстві культури поваги та турботи про них і забезпечення їхнього активного життя на старість. [2].

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг». Цей документ встановлює процедури для виявлення осіб або сімей, які знаходяться у складних життєвих обставинах або мають найвищий ризик опинитися в таких обставинах[7].

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади». [8].

- Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» [9] тощо.

Отже, в Україні існує розгалужена система нормативно-правових актів, що регулюють соціальну роботу з людьми похилого віку в умовах територіальної громади. Їх основою слугують міжнародні декларації та конвенції, а також національне законодавство, зокрема Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» [2].

Незважаючи на наявність ґрунтовної нормативно-правової бази, існують певні проблеми у сфері соціальної роботи з людьми похилого віку, а саме недостатнє фінансування соціальних послуг; недоступність соціальних послуг для деяких категорій людей похилого віку; недостатній розвиток соціальної інфраструктури для людей похилого віку та ін.

Таким чином, соціальна робота з людьми похилого віку у територіальній громаді має ґрунтуватися на принципах поваги до людської гідності, незалежності, самостійності та активного включення до життя суспільства. Тільки спільними зусиллями держави, громадських організацій та самих людей похилого віку можна створити умови для гідного життя людей похилого віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вакуленко О. В. Громада як об'єкт і суб'єкт соціальної роботи / Соціальна робота в громаді: сучасні виклики та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 24 березня 2023 р. Київ, 2023. С. 167-170.

2. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16.12.1993 № 3721-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1994, № 4, ст.18

3. Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII (редакція від 27 квітня 2022). [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 17 березня 2024 р.).

4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

5. Кузнецов О. В., Співак Л. А., Співак Я. О. Правові основи та форми соціальної роботи з людьми похилого віку / Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. 2023. Т. 1, № 1 (105). С. 102-112.

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про Міністерство соціальної політики України» від 17.06.2015 № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17 квітня 2024 р.).

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про організацію надання соціальних послуг» від 1 червня 2020 р. № 587. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17 квітня 2024 р.).

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади» від 26.06.2019 №576 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17 квітня 2024 р.).

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)» від 29.12.2009 №1417 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17 квітня 2024 р.).

Дума Ю.В.

здобувача третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти, 1 курс

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ,

Україна

<https://orcid.org/0009-0007-0395-4052>

yu.v.duma@udu.edu.ua

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Глобалізація та цифровізація істотно впливають на соціальні взаємодії та доступ до інформації. Ці зміни відкривають нові можливості для соціальних працівників щодо використання комунікаційних технологій для покращення своєї діяльності. В умовах сучасного інформаційного суспільства, ефективна комунікація стає ключовим елементом для забезпечення якісних соціальних послуг. Це стосується здатності соціальних працівників досягати та взаємодіяти

з уразливими групами, зокрема через соціальні мережі та інші цифрові платформи.

Комунікаційні технології - це сукупність засобів, методів і систем, що використовуються для передачі і обміну інформацією, даними, ідеями та думками між людьми або між людьми і комп'ютерами. Ці технології включають у себе різноманітні інструменти та платформи, які дозволяють спілкуватися, спільно працювати, обмінюватися інформацією та сприяють розвитку спільнот і створенню зв'язків [2].

Комунікаційні технології відіграють важливу роль у сучасному суспільстві, полегшуючи спілкування, співпрацю та обмін інформацією між людьми та організаціями.

Сучасні тенденції використання комунікаційних технологій в соціальній роботі розвиваються швидко, особливо у зв'язку з поширенням Інтернету та мобільних пристроїв. Ось деякі з найбільш важливих тенденцій:

1. Віртуальна та дистанційна соціальна робота. Завдяки віддаленим комунікаційним технологіям, соціальні працівники можуть здійснювати консультації та підтримку отримувачів послуг, які не можуть або не хочуть особисто зустрічатися. Це особливо корисно для людей з інвалідністю, які проживають в віддалених регіонах або зайняті роботою.

2. Використання соціальних медіа. Соціальні медіа стали важливим інструментом для спілкування з отримувачами послуг, просування послуг та навіть для формування спільнот. Багато соціальних служб мають свої сторінки у соціальних мережах, де вони діляться корисною інформацією та взаємодіють зі спільнотою.

3. Аналітика та Big Data. Використання аналітики та великих даних допомагає соціальним службам ефективніше визначати потреби громади та індивідуальні потреби отримувачів послуг. Це допомагає в управлінні ресурсами та розробці програм, спрямованих на покращення якості життя.

4. Цифрові платформи для підтримки отримувачів послуг. Створення цифрових платформ для спілкування з отримувачами послуг та надання їм необхідної підтримки стає все популярнішим. Ці платформи можуть включати онлайн-консультування, додатки чи програми для доступу до ресурсів та послуг [1, с.98].

Ці тенденції відображають загальний рух у напрямку більш ефективного та доступного надання соціальних послуг за допомогою сучасних комунікаційних технологій.

До найпоширеніших комунікаційних технологій належать: електронна пошта. Дозволяє відправляти та отримувати повідомлення за допомогою інтернету; телефонія. Включає в себе звичайні телефонні дзвінки, мобільний зв'язок, VoIP (голос через Інтернет) та інші способи голосового спілкування;

відеозв'язок. Технологія, що дозволяє проводити спілкування з використанням відео, таке як Skype, Zoom, або FaceTime; соціальні медіа. Включають в себе платформи для спілкування та обміну інформацією, такі як Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn тощо; повідомлення. Використовуються для миттєвого спілкування, включаючи текстові повідомлення, чати та месенджери, такі як WhatsApp, Telegram, Viber тощо; колаборативні платформи. Середовища для спільної роботи та співпраці над проектами, такі як Google Документи, Microsoft Teams, Slack тощо [3, с. 63].

Комунікаційні технології відіграють важливу роль у сучасному суспільстві, полегшуючи спілкування, співпрацю та обмін інформацією між людьми та організаціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балахтар В. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування професійної компетентності особистості фахівця соціальної сфери. Інформаційні технології і засоби навчання, 2018, Том 66, №4. С.93-104.
2. Дітковська Л. Розвиток ікт-компетентності майбутніх соціальних працівників URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5113/292-293.pdf?sequence=1>
3. Скоромна О. П. Використання медіа технологій у роботі студентської соціальної служби // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2013. №13. С. 61 – 68
4. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компринт, 2022. 558 с.

Крупко С.М.

*науковий співробітник
відділу цифрових освітньо-наукових
систем, Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»,
аспірантка, Український державний
університет імені Михайла Драгоманова,
ORCIDID 0000-0003-4982-4572
Київ, Україна
svetlana_krupko@ukr.net*

СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні досить актуальним є дослідження соціальної мобільності майбутніх фахівців соціальної сфери враховуючи сучасні суспільні

трансформації, а відтак це потребує осучаснення трактування означеного феномену.

Саме суспільні науки взяли на себе відповідальність сьогодні за дослідження соціальної мобільності, як: економісти, соціологи та соціальні психологи. Однак, виокремимо, що результати розгляду соціальної мобільності вищеописаними науками представлено лише фрагментарно [4, с. 4]. Саме тому, необхідно розглядати соціальну мобільність як комплексне явищем шляхом системного підходу.

Виокремимо те, що системний підхід до дослідження соціальної мобільності має використовувати три основні джерела інформації [1], які подані на рисунку 1, як: населення країни з різними соціальними та освітніми станами, різними за статтю та віком представниками; експертна оцінка; джерело інформації – глибинне інтерв'ю з різними представниками суспільства.

Історія поняття соціальної мобільності бере свій початок з наукової праці П. Сорокіна у 1927 р. З того часу запропоноване науковцем визначення використовується в основі усіх досліджень [5].

Сьогодні український соціум надзвичайну увагу надає молоді та покладає на її плечі майбутнє держави, її розвиток, економіку, політику тощо. Безпосередня участь молоді у суспільних процесах викликає необхідність задіяння фахівців соціальної сфери [3]. У свою чергу це вимагає змінення державної політики для регулювання соціальної мобільності, що уможливить позитивний розвиток суспільства. Існуюча нормативно-правова база України описує лише загальні принципи, підходи та цінності, які мають бути в основі реалізації соціальної мобільності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Пропонуємо здійснити теоретичний огляд можливих шляхів реалізації соціальної мобільності майбутніх фахівців соціальної сфери. Аналіз праць науковців засвідчив, що соціальну мобільність майбутніх соціальних працівників варто розглядати як можливість переходу між різними соціальними позиціями і відповідними змінами соціальних статусів.

Виокремимо те, що діяльність майбутнього соціального фахівця передбачає взаємодію у системі «людина - людина». Тому підкреслимо знання, якими необхідно оволодіти майбутньому фахівцю соціальної сфери з високим рівнем соціальної мобільності, як: знання цінностей, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю; розумінням механізмів і нормативно-правової бази функціонування соціальних систем у суспільстві; різноманітних особливостей особистості (від мотивів поведінки, інтересів, потреб людини до специфіки їх проявів); оволодіння інноваційними технологіями роботи з людьми (від принципів толерантності до діалогу і співпраці) тощо [2].

Підкреслимо і вміння майбутнього соціально мобільного фахівця, як: оволодіння методами самоосвіти і самореалізації; вміння аналізувати соціально-

педагогічні процеси; визначати мету і завдання своєї фахової діяльності, планувати її; використовувати різноманітні методи і форми організації сфери соціальної діяльності; виявляти та ідентифікувати проблеми професійної діяльності, знаходити адекватні засоби їх вирішення; здійснювати рефлексію своєї практики, а також коригувати її; приймати креативні рішення у різноманітних ситуаціях як особистих, так і професійних, використовуючи ресурси для реалізації поставлених цілей.

Таким чином зазначимо, що успіх майбутнього фахівця соціальної сфери обумовлюється рівнем сформованості соціальної мобільності. Сучасний український соціум вимагає спеціалістів, які можуть креативно і професійно здійснювати власну діяльність відповідно до фаху навчання. Такий підхід означене зумовлює необхідність оволодіння конкретним компетенціями і особистісно-професійних якостями, які б уможливили самореалізацію майбутнього фахівця соціальної сфери у різноманітних соціокультурних умовах.

Базовими соціокультурними умовами, які здатні сформувавши соціально-мобільного працівника соціальної сфери є політична та економічна стабільність в Україні. Тому сучасна нормативно-правова база потребує ретельного перегляду базових підходів до реалізації механізмів державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності на національному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балакірева М. Процеси соціальної мобільності в сучасному українському суспільстві : кол. моногр. / за ред. О. М. Балакіревої. Київ : ДУ Ін-ту економіки та прогнозування НАНУ. 2014. 288 с.
2. Гордєєва Т. Є. Модель формування професійної мобільності соціальних працівників. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип.122. С.59– 62.
3. Годован Ю.В. Соціальна мобільність молоді як стратегічна складова політичної соціалізації молоді. *Вісник Донецького університету імені В. Стуса*. Серія: Політичні науки. 2017 р. С. 76–78.
4. Коваліско Н.В., Хоронжий А.Г. Регіональна трудова мобільність / Н.В. Коваліско, А.Г. Хоронжий. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 165 с.
5. Sorokin P.A. Social and Cultural Mobility / P.A. Sorokin. 1959. P.38- 46.

Мищак Л.М.

здобувачка третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти, 3 курс

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-9387-4166>

l.m.myshchak@npu.edu.ua

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Інтеграція студентської молоді у середовище великого міста може бути викликом через його розмаїття, великі розміри та швидкий темп життя. Однак існують кілька способів, які можуть допомогти студентам успішно інтегруватися:

1. Активна участь у студентському житті. Великі міста зазвичай мають багато студентських організацій, клубів та заходів. Активна участь у таких заходах допоможе студентам знайти нових друзів та знайомства.

2. Використання громадського транспорту. Ознайомлення з системою громадського транспорту міста допоможе студентам вільно переміщуватися та відкривати для себе нові райони та місця.

3. Відвідування культурних подій та місць. Великі міста часто мають багатий культурний життя - музеї, галереї, концертні зали тощо. Відвідування таких місць допоможе студентам відчути дух міста та знайти спільні інтереси з місцевими жителями.

4. Пошук спільнот та груп зі спільними інтересами. Великі міста часто мають різноманітні спільноти та групи для любителів різних видів мистецтва, спорту, кулінарії тощо. Приєднання до таких груп може допомогти студентам знайти подібно налаштованих людей.

5. Експлорація міста разом зі знайомими. Важливо вивчити місто разом з новими друзями або знайомими, які вже знають місцевість. Це не тільки допоможе відкрити нові місця, а й сприятиме формуванню зв'язків [3, с.185].

Інтеграція у велике місто може зайняти трохи часу, але з правильним підходом студенти зможуть насолоджуватися всіма перевагами, які це середовище пропонує.

Характеристика змістовно-технологічного забезпечення інтеграції студентської молоді у соціокультурне середовище включає в себе ряд аспектів:

1. Змістова складова. Містить навчальні програми, курси та заняття, спрямовані на розвиток соціокультурних компетенцій студентів. Ця складова може охоплювати вивчення міжкультурної комунікації, соціальної взаємодії, культурології, етики тощо.

2. Технологічна складова. Включає в себе використання сучасних технологій у навчальному процесі, що сприяють інтеграції студентів у соціокультурне середовище. Сюди входять використання відео- та аудіо матеріалів, інтерактивних платформ, віртуальних екскурсій тощо.

3. Методична підтримка. Містить розробку методик та стратегій, спрямованих на ефективну інтеграцію студентів у соціокультурне середовище. Методична підтримка може включати в себе тренінги для викладачів, які працюють зі студентами, розробку методичних матеріалів для студентів тощо.

4. Студентська активність та участь. Важливим аспектом є стимулювання активної участі студентів у соціокультурних заходах та ініціативах, які сприяють їхній інтеграції у соціум. Це можуть бути студентські клуби, групи за інтересами, волонтерські ініціативи тощо.

5. Оцінювання результатів. Важливим етапом є оцінка ефективності заходів з інтеграції студентів у соціокультурне середовище. Це може містити як кількісне (тестування, опитування), так і якісне (аналіз проектів, портфоліо) оцінювання [1, с.117].

Загалом, забезпечення інтеграції студентської молоді у соціокультурне середовище вимагає комплексного підходу, що поєднує в собі як змістові, так і технологічні, методичні та організаційні аспекти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міхеєва О., Мищак Л. Нові умови соціокультурного середовища студентської молоді. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Випуск 1 (52), 2023. С.115-119.
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ, Компринт. 2022. 558 с.
3. Потапчук Т. В., Клепар М.В., Кравець Н.С. Соціально-виховне середовище як умова формування соціокультурних та духовних цінностей студентів вищих навчальних закладів. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Випуск 3, 96 том. 2020. С. 183-194

Міхєєва О.Ю.
кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний
університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-8358-3840>
Mixeeva2007@ukr.net

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Соціальна робота на сьогодні є дуже актуальною та перспективною. Сучасні умови і трансформації, що відбуваються в освіті та соціальній сфері вимагають гнучкості та набуття нових компетенцій соціальним працівником. Соціальна робота є професією, яка передбачає налагодження взаємодії та комунікації з різними отримувачами та надавачами соціальних послуг, партнерами, спонсорами, представниками засобів масової інформації. Тому важливим аспектом у сучасній соціальній роботі є використання комунікаційних технологій. Такі технології дають змогу покращити надання соціальних послуг та зробити їх більш доступними для значної категорії населення.

Комунікаційні технології в соціальній роботі відіграють важливу роль у покращенні ефективності та доступності послуг для клієнтів. Такі технології дають змогу забезпечити: доступність. Комунікаційні технології дозволяють спілкуватися з отримувачами послуг навіть на відстані. Це особливо корисно для людей з інвалідністю або тих, хто знаходиться у важких для доступу районах; підвищення ефективності. Електронні системи запису та обміну інформацією дозволяють швидше та ефективніше вирішувати питання отримувачів послуг. Це може включати онлайн-форми, електронні бази даних та системи онлайн-термінового запису; зменшення бюрократії. Використання електронних систем може спростити процеси документування та звітності, зменшуючи кількість паперової роботи та час, потрібний на адміністративні завдання; підвищення конфіденційності та безпеки даних. Застосування шифрування та інших методів захисту даних допомагає забезпечити конфіденційність особистої інформації отримувачів послуг та запобігти несанкціонованому доступу до неї; покращення сприйняття інформації. Використання мультимедійних засобів, таких як відео, аудіо та інтерактивні презентації, може полегшити розуміння складних понять та інформації для отримувачів послуг; підтримку групової роботи. Інструменти спільної роботи та онлайн-форуми дозволяють отримувачам послуг обмінюватися досвідом та підтримувати одне одного, що сприяє соціальній

взаємодії та підтримці; моніторинг та оцінку результатів. Електронні системи можуть бути використані для збору даних та аналізу результатів роботи, що дозволяє оцінювати ефективність програм та послуг і вносити необхідні зміни для поліпшення результатів [1, с.96].

Отже, все це дає важливість використання комунікаційних технологій у соціальній роботі для поліпшення доступності, ефективності та якості послуг, що надаються.

Існує безліч видів комунікаційних технологій, які можуть бути використані в соціальній роботі, залежно від конкретних потреб отримувача послуг та умов. Найбільш поширеними комунікаційними технологіями, що використовуються в соціальній роботі є: електронна пошта. Це один з найбільш традиційних методів електронної комунікації, який може бути використаний для обміну інформацією, надання порад або підтримки; телефон і SMS. Телефонні дзвінки та повідомлення SMS можуть бути використані для забезпечення зв'язку з отримувачами послуг, особливо в ситуаціях, коли особистий контакт неможливий; відеоконференції. Платформи для відеоконференцій, такі як Zoom або Skype, дозволяють здійснювати візуальний контакт з отримувачами послуг та проводити онлайн-консультації; соціальні медіа. Платформи соціальних медіа, такі як Facebook, Twitter або Instagram, можуть бути використані для зв'язку з аудиторією та надання інформації про послуги та ресурси; електронні форми та анкети. Ці інструменти можуть бути використані для збору інформації від отримувачів послуг та оцінки їх потреб, а також для здійснення моніторингу та оцінки якості надання соціальних послуг; чат-боти. Автоматизовані системи чат-ботів можуть надавати отримувачам послуг основну інформацію та підтримку через текстові повідомлення; електронні бази даних та системи керування відносинами з отримувачами послуг (CRM). Ці системи дозволяють збирати, організовувати та аналізувати інформацію про отримувачів послуг для кращого управління взаємовідносинами з ними; мобільні додатки. Додатки для смартфонів можуть бути використані для надання різноманітних послуг, від психологічної підтримки до тренувань у навичок самоконтролю [3, с. 65].

Ці технології можуть бути використані як окремо, так і в поєднанні з іншими для створення комплексної та ефективної системи комунікації в соціальній роботі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балахтар В. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування професійної компетентності особистості фахівця соціальної сфери. Інформаційні технології і засоби навчання, 2018, Том 66, №4. С.93-104.
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компрінт, 2022. 558 с.

3. Скоромна О. П. Використання медіа технологій у роботі студентської соціальної служби // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2013. №13. С. 61 – 68.

Неїжпапа Л.С.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-4398-2553
neizhparals@ukr.net*

МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Соціальна робота з сім'ями та дітьми в територіальній роботі заснована на засадах міжвідомчої взаємодії, оскільки це сприяє своєчасному виявленню дітей, сімей, осіб, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, і забезпечує комплексний підхід у надання соціальних послуг та здійсненні соціального захисту відповідно до їх потреб.

Міжвідомча взаємодія під час організації соціальної роботи є вкрай важливою, оскільки зазвичай особи або сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах, потребують комплексних послуг із залученням різних суб'єктів. Коли завдяки міжвідомчій взаємодії вже на початку вдається залучити різних фахівців, робота із особою або сім'єю є більш ефективною, оскільки відбувається оптимізація ресурсів, що дозволяє вчасно реагувати на потреби особи або сім'ї.

Аналізу процесу встановлення міждисциплінарної взаємодії займалися І.Іванова, Т.Лях, Т.Спіріна, В. Рогожинська, Л.Тюпля тощо. Відтак, міжвідомча взаємодія – партнерство декількох (двох і більше) суб'єктів, що об'єдналися для досягнення спільної мети, керуючись узгодженими принципами діяльності та порядком дій.

До основних завдань міжвідомчої взаємодії належать: вчасне виявлення дітей та сімей з дітьми, осіб, які належать до вразливих груп населення, або перебувають у складних життєвих обставинах; вчасне реагування на виявлені випадки, вжиття заходів щодо захисту прав та забезпечення безпеки дітей і сімей; організація послуг (соціальних та соціального характеру), спрямованих на подолання СЖО/мінімізацію їх наслідків; комплексний підхід до розв'язання проблем. Відповідно визначені завдання окреслили ключові напрями міжвідомчої взаємодії: виявлення осіб/сімей, які належать до вразливих груп

населення або перебувають у складних життєвих обставинах; оцінювання потреб особи/сім'ї; надання послуг особі/сім'ї для подолання складних життєвих обставин.

Важливою умовою успішної міжвідомчої взаємодії є однакове розуміння принципів та підходів у роботі із конкретної цільовою групою – це досягається наявністю порядку міжвідомчої взаємодії, розробленого на рівні територіальної громади, та спільним навчанням представників різних суб'єктів для узгодження принципів та алгоритму дій. Відтак, вагома роль в реалізації успішної міжвідомчої взаємодії належить міждисциплінарній команді, яка складається з групи фахівців соціальної сфери, спеціалістів із різних галузей освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, які відповідно до узгодженого і скоординованого плану роботи виконують певні завдання, спрямовані на надання соціальних послуг отримувачу, подолання ним складних життєвих обставин. Міждисциплінарна команда формується для ведення певного випадку, в якій експерти з різних галузей знань працюють за окремими планами та завданнями, спрямованими на досягнення спільної мети [3].

Члени міждисциплінарної команди відповідно до кваліфікації й у межах повноважень і обов'язків, визначених нормативно-правовими актами та посадовими інструкціями, «беруть участь у плануванні та наданні необхідних послуг; сприяють залученню можливих ресурсів від організації, установи, яку вони представляють, інформують відповідального за ведення випадку про виконання плану чи потребу його корегування» [1, с. 226].

Кожна громада має визначити свій перелік суб'єктів, узгодити між суб'єктами індикатори виявлення та порядок інформування та дій. До переліку суб'єктів виявлення осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, згідно «Порядку організації надання соціальних послуг» належать: «структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчі органи міських рад міст обласного значення, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад (органи соціального захисту населення); центри соціальних служб, центри надання соціальних послуг, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші установи/заклади надання соціальних послуг, зокрема спеціалізовані служби підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; служби у справах дітей; соціальні менеджери, фахівці з соціальної роботи або інші уповноважені посадові особи виконавчих органів сільських, селищних, міських рад; заклади освіти, охорони здоров'я; уповноважені підрозділи органів Національної поліції; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації; фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які

надають соціальні послуги з догляду без провадження підприємницької діяльності, волонтери» [2].

Наявність різних фахівців дозволяє виробити максимально точну експертну оцінку ситуації, швидко та якісно налагодити взаємодію та організувати процес надання соціальних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лях Т., Спіріна Т., Рогожинська В. Принципи міждисциплінарної взаємодії. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 27, том 3, 2020. С. 224-228
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587 «Порядок організації надання соціальних послуг» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>
3. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 2. Ведення випадку та міжвідомча взаємодія. Посібник / Дашаківська О.Ю., Стельмах С.С., Максименко К.М. Київ, 2021. 72 с.

Синиця А.В.

здобувач третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти, 2 курс

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

ORCID: 0009-0008-8543-8090

м. Київ

Україна

a.v.synitsia@npu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному світі соціальна комунікація відіграє ключову роль у роботі соціальних працівників. Це основний інструмент, за допомогою якого фахівці взаємодіють з отримувачами послуг, колегами, а також з представниками громадськості. Ефективна комунікація сприяє кращому розумінню потреб отримувачів послуг, а також забезпечує більш ефективне вирішення соціальних проблем.

Процес вибудовування комунікації та комунікативних каналів активно змінюється останні роки і під час адаптації до нових технологій соціальні працівники стикаються з викликами, пов'язаними з впровадженням

інформаційно-комунікаційних технологій, які змінюють традиційні методи соціальної роботи. Важливість цього аспекту підкреслюється в роботах Балахтара В. В., де зазначено про вплив цих технологій на формування професійної компетентності фахівців [1, с. 94].

Одним із основних викликів для соціальних працівників є адаптація до швидко змінюваних технологій, яка потребує від них не тільки технічних знань, але й гнучкості в комунікації з отримувачами послуг, які можуть мати різний рівень доступу та знань про ці технології. Використання цифрових інструментів та соціальних медіа в соціальній роботі постійно зростає, як відмічено у роботі Бебика В. М. [2, с.27], де говориться про важливість інформаційно-комунікаційного менеджменту у глобальному суспільстві.

Для вирішення викликів важливо звернути увагу на посилення та розвиток спеціалізованих освітніх програм, які можуть істотно вплинути на якість соціальної роботи, особливо у контексті міжкультурної взаємодії та технологічних змін [4, с. 87]. Інноваційні освітні підходи, які включають навчання через рольові ігри, симуляції та інтерактивні платформи, можуть покращити розуміння та використання ефективних комунікативних стратегій серед соціальних працівників. Ці програми сприяють не тільки підвищенню професійних знань та навичок, але й розвивають емоційний інтелект, що є ключовим для успішної взаємодії в різноманітних соціальних ситуаціях.

Також, варто зазначити можливість вирішення викликів у соціальній комунікації технологічними інноваціями. Інтеграція сучасних технологічних інновацій, таких як віртуальна реальність і штучний інтелект, відкриває нові горизонти для ефективності соціальної роботи [1, с. 101]. Ці технології можуть сприяти створенню більш ефективних та цікавих методів взаємодії, а також поліпшенню управління випадками та аналітики даних. Використання інноваційних інструментів дозволяє соціальним працівникам вирішувати складні завдання більш точно та оперативно, значно підвищуючи якість обслуговування отримувачів послуг і ефективність комунікаційних процесів.

Провівши аналіз викликів та перспектив, що стоять перед соціальними працівниками у контексті соціальної комунікації, можна відзначити, що ключем до ефективної адаптації та успішної професійної діяльності є систематичне навчання та інтеграція інноваційних практик. Сучасний світ вимагає від фахівців у галузі соціальної роботи не тільки володіння класичними методами, але й гнучкість у застосуванні новітніх технологій та готовність до міжкультурного діалогу.

Зокрема, важливість технологічної освіти в соціальній роботі полягає у здатності фахівців ефективно використовувати цифрові інструменти для збору даних, моніторингу випадків, а також для комунікації з отримувачами послуг та

колегами. Це допомагає в оптимізації робочих процесів і підвищенні якості наданих послуг.

Таким чином, комплексний підхід до освіти та підтримки соціальних працівників, який охоплює технологічні, культурні та психологічні аспекти, становить основу для підвищення ефективності соціальної комунікації та забезпечення високого рівня професійного обслуговування в сучасному суспільстві.

Формування ефективної соціальної комунікації є вирішальним аспектом у професійній діяльності соціальних працівників. Це процес, який вимагає не тільки глибоких знань у сфері соціальних наук, але й розвинених навичок управління міжособистісними взаєминами та здатності до міжкультурної комунікації. Соціальні працівники використовують свої комунікативні здібності для налагодження відносин з клієнтами, їхніми сім'ями, а також з іншими професіоналами в сфері охорони здоров'я та соціального захисту.

Виклики та перспективи у формуванні соціальної комунікації соціальних працівників вимагають цілеспрямованої уваги та інноваційних підходів. Через підтримку освіти, технологій та психологічної допомоги можна значно підвищити ефективність соціальної роботи. Вирішення цих викликів сприятиме не тільки кращому обслуговуванню клієнтів, але й забезпеченню благополуччя самих соціальних працівників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балахтар, В. В. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування професійної компетентності особистості фахівця соціальної роботи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018, Т. 66, №4. С. 93-104.
2. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз : монографія. Київ : МАУП, 2005. с.25-28.
3. Главацька, О. Л. Попередження та подолання професійного вигорання соціальних працівників // *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород : Говерла, 2019. Вип. 2 (45). С. 41–45.
4. Васянович, Г. П., Логвиненко, В. М. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 68. С.85-93.

Романов О.Г.
аспірант I курсу
спеціальності 231 Соціальна робота

Науковий керівник :
Мирошніченко Н.О.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ КІБЕРБУЛІНГУ ПІДЛІТКІВ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ

Стрімкий технічний прогрес у сфері інформаційних технологій призвів до того, що процес соціального становлення особистості значною мірою перемістився в Інтернет. Підлітковий вік є періодом щодо формування інтернет-залежної поведінки, а причини цього криються у змінах вікового розвитку. У сучасному кіберпросторі активно формуються нові форми соціальних девіацій, такі як кібербулінг, які потребують наукового осмислення.

Теоретичні засади кібербулінгу у своїх роботах досліджували такі вчені: В. Belsey, С. Vlaya, R.M. Kowalski, S.P. Limber, D. Olweus, S. Hinduja, J.W. Patchin, P.K. Smith, K.R. Mehari, N. Willard. Проблему профілактики кібербулінга досліджували Є. Волченкова, Ю. Гребенкіна, Т. Дегтьова, А. Зинцова, О. Калашник та ін. Кібербулінг став предметом вивчення в Україні, зокрема у працях вчених М.С. Грінченко, О.В. Лапа, І.Г. Лубенець, Т.В. Миронюк, О.В. Момот, Л.А. Найдьонова, Н.М. Пантелєєва, та інших. Специфіка соціалізації й спілкування в Інтернет середовищі розглядалася в роботах таких дослідників, як Є. П. Белінська, Е.Блохіна, С. В. Бондаренко, І. А. Васильєва, А.Є. Войскунській, Є.І.Горошко, А. В. Мудрик, Міхеєва О.Ю., В. А. Плешаков, В. В. Нестеров, та ін.

Вивчення кібербулінгу є вкрай актуальним у зв'язку із безперервним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і вимагає подальшого вивчення його в динаміці.

Термін «кібербулінг» вперше визначив американський дослідник Білл Белсі, який охарактеризував кіберзалякування як навмисну та повторювану ворожу поведінку певної особи чи групи шляхом використання інформаційних та комунікаційних технологій, таких як електронна пошта, мобільні телефони та персональні веб-сайти. [4] Дослідниця цієї проблеми В. Медведева зробила висновок, що кіберсоціалізація людини, з одного боку, є формою психологічного насильства, а з іншого – інноваційним соціальним феноменом, уже давно стала

фактичною реальністю нашого світу, невід'ємною частиною соціалізації сучасної особистості, а також двигуном науково-технічного, економічного та соціального прогресу людського суспільства, адже молодь соціалізується в те суспільство, яке вона отримала «у спадок» від попереднього покоління, але процес соціалізації відбувається незалежно від наявності чи відсутності сприятливих умов для цього [2].

Важливу роль у розробці та актуалізації проблеми впливу медіа та електронних розваг на соціалізацію підлітків відіграли роботи американського академіка Барбари Дж. Вілсон, котра у своїх роботах систематично наголошувала на необхідності обмеження пагубного впливу екранів, зменшення рівня агресії, яка подається підліткам з екрана телевізора, та у сюжетах комп'ютерних ігор через випадки перенесення агресії в реальне життя. Барбара Дж. Вілсон однією з перших учених розглядала систему цінностей та високу соціальну інтеграцію як альтернативу соціальним девіаціям та ризикам інформаційного суспільства [3].

Н. Віллард, зробила свій внесок у дослідження психологічного впливу кібербулінгу, випустивши науково-популярну книгу «Кіберзалякування і кіберпогрози: відповідь на виклик соціальної жорстокості» [5]. Цькування в інтернеті може призвести до депресії, аутоагресії та самогубства.

Віртуальна самопрезентація чи віртуальний імідж створюється підлітками для підтримки бажаного образу, який зазвичай відрізняється від реального. Самопрезентація підлітків у інтернеті є більш відверта, епатажна та менш соціально бажана, порівняно з тим, якими вони є в реальному житті. Якщо самооцінка не знаходить належної опори в соціальному середовищі, така ситуація розглядається як фруструюча, що може спровокувати прояв агресії.

Кібербулінг характеризується можливістю підмінити ідентичність, охоплювати велику аудиторію та має здатність тероризувати та тримати у напрузі жертву. Водночас процесуальний характер соціального порядку безпосередньо пов'язаний зі змінами, появою у суспільстві нових станів та феноменів.

За статистичними даними Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка, ситуація в Україні є критичною, адже 20% респондентів є постійними суб'єктами образ та булінгу, 30% систематично стикаються з кібербулінгом, 53% не вміють вирішувати конфлікти без застосування насилля; 23% дівчат самостверджуються за допомогою насилля, а майже половина опитуваних підтримують думку про те, що домогтися бажаного легше, застосовуючи агресію та насилля. Серед користувачів Інтернету та соціальних мереж близько 60% стикалися з немотивованими, безпричинними образами, агресивними випадками та цькуванням у кіберпросторі, 30% постійно стикаються з явищем кібербулінгу у всесвітній павутині [1].

Агресивні дії у віртуальному вимірі не супроводжуються невербальною комунікацією: жестами, мімікою тощо. Під час кібербулінгу відбувається уникнення особистого контакту між учасниками конфлікту, що створює почуття нереальності події. Це не дозволяє повністю контролювати ситуацію та усвідомлювати, як реагує жертва на цькування та, в якому стані вона перебуває, тим паче, потерпілі найчастіше не можуть об'єктивно розцінювати дійсність. Такі особливості кібербулінгу спричиняють в остаточному підсумку нарощування агресії з боку булера.

Кібербулінг – одна з форм умисного цькування щодо визначеної особи у кіберпросторі, як правило, впродовж тривалого періоду, що проявляється у формі агресивних нападів, образ, знущань, ненависті, порушення особистого простору, конфіденційності, хакерства, поширення особистих даних, яке здійснюється за допомогою різних гаджетів, з використанням Інтернету, будь-яких електронних (цифрових) технологій.

З точки зору соціальних наук небезпеку від кібербулінгу потрібно розглядати не лише на рівні особистості, але й на рівні системи соціальних відносин, адже кібербулінг обмежує можливість задовольнити потреби у соціальних відносинах, таких як спілкування, визнання, повага, дружба.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балакірева О. «Цькування у шкільних колективах (булінг): політики і практики запобігання та подолання». Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 27–28 жовтня 2016 р. ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка». URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2018/10_26_bullying_02.pdf.
2. Медведева В. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2016. Вип. 43. С. 584–595.
3. Barbara Wilson and others. “Violence in Children’s Television Programming: Assessing the Risks,” *Journal of Communication*, 52, no. 15–35.
4. Belsey B. Cyberbullying: an emerging threat to the «always on» generation. Bill Belsey : official website. URL: <https://billbelsey.com/cat=12>
5. Willard N. E. Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. 2nd ed. Champaign IL: Research Publisher LLC, 2007. 320 p.

Тимофєєв Н.І.
*здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
ОНП «Соціальна робота»
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ramzan1936@gmail.com*

Науковий керівник
Ясточкіна І.А.,
*кандидат психологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна*

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В сучасних умовах домінуючими емоціями є відчуття страху та тривожності за безпеку та збереження життя, як власного, так і близьких. В такий час надзвичайно важливими є психосоціальна підтримка та своєчасна допомога. Представники МОЗ зазначають, що такого типу допомоги потребують близько 60% українців, а наслідки війни відобразатимуться на стані громадян України в найближчі 7-10 років. Війна, загалом, повністю перетворює навколишню реальність, життєдіяльність суспільства, стосунки між людьми, а також соціальне та економічне становище і всебічну активність громадянина (як-то особиста зайнятість та громадська активність) [4]. Наслідками такого стану можуть ставати різного виду залежності (як-то алкогольна чи наркотична), сімейні проблеми, економічні складності. Важливо фіксувати та осмислювати ці зміни і шукати шляхи збереження та покращення стану ментального здоров'я українців. Підтримка та супровід людей, які стикаються зі складними життєвими обставинами, є функціями соціальної роботи, а отже, стають справжнім викликом для соціальних працівників.

Перша леді України Олена Зеленська, посилаючись на британські дослідження, зазначає, що в середньому молодь в світі оцінює свій психологічний стан на 7,5 балів з 10 можливих, тоді як українська молодь на 6,7, а отже, молодь так само сприйнятлива до життєвих складнощів, як і інші категорії населення [2].

Під час війни українці, а особливо молодь України стали більше користуватися соціальними мережами. Серед громадян України віком від 18 до 29 років щодня користується Інтернетом 95,7% українців. Оскільки в мережі

Інтернет щодня розповсюджується маніпулятивна інформація, ПСО тощо, це негативно впливає на ментальний стан молоді. Громадяни відчувають соціальний тиск з багатьох причин, як-то постійне відчуття небезпеки, тиск з приводу мобілізації, мовних конфліктів тощо. Всі ці фактори погіршують ментальний стан українців [1].

Майже кожен українець в умовах війни під час постійних проблем та загроз змушений напрацьовувати нові копінг-стратегії, відновлювати внутрішні ресурси та напрацьовувати додаткові інструменти боротьби з чинниками стресу. Задля відновлення та збереження ментального здоров'я соціальні працівники можуть впроваджувати відповідні дії, адже саме ментальне здоров'я є однією з важливих складових у поствоєнному відновленні та відбудові суспільства. Серед напрямів роботи можна зазначити:

1. **Психосоціальна підтримка:** психологічна допомога та підтримка молоді, яка відчуває стрес, тривогу або зазнала травм, пов'язаних із війною.

2. **Інформаційна підтримка.** Соціальні працівники можуть забезпечувати молодь інформацією про доступні ресурси, послуги та програми, які можуть допомогти їм у різних аспектах життя, включаючи освіту, здоров'я, роботу та соціальну інтеграцію.

3. **Розвиток навичок і ресурсів.** Соціальні працівники можуть проводити тренінги, семінари та інші навчальні заходи з молоддю з метою розвитку навичок управління стресом, конфліктології, міжособистісних відносин тощо.

4. **Підтримка в участі у громадському житті:** сприяння участі молоді у громадському житті та активному громадянському впливі.

5. **Реабілітація та реінтеграція.** Для молоді, яка може бути травмована або втратити свої соціальні зв'язки через війну, соціальні працівники можуть надавати послуги реабілітації та реінтеграції, щоб допомогти відновити своє фізичне та психічне благополуччя [3].

Вищезазначені напрями роботи покликані допомогти молоді у відновленні власного ресурсу, а також збережуть ментальне здоров'я в умовах воєнного часу. Ми вважаємо підтримку ментального здоров'я української молоді надзвичайно актуальним напрямом соціальної роботи і тому продовжуватимемо його вивчення в нашому подальшому дослідженні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дрозд Б.Ю. Вплив гаджетів та соціальних мереж на ментальне здоров'я людини в умовах російсько-української війни. *Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)*: зб. матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (28-29 лютого 2024 року). Запоріжжя: ЗДМФУ, 2024. С.243-245. URL:

<http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/20248/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-2024.pdf> (дата звернення: 16.04.2024).

2. Зеленська О. Ментальне здоров'я – один із найбільших глобальних викликів майбутнього. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenskamentalne-zdorovya-odin-iz-najbilshih-globalni-85665> (дата звернення: 16.04.2024)

3. Психологічної допомоги потребують не менш як 60% українців – МОЗ. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/326709-psihologichnoyi-dopomogi-potrebuyut-ne-mensh-yak-60-ukrayintsiv-moz> (дата звернення: 16.04.2024).

4. Предко В.; Предко Д. Особливості психічного стану українців в умовах війни. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*, 2022, 3 (56). с 78-84.

Штангрет Я.В.
*здобувача третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти, 1 курс
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-9958-7954>
ya.v.shtanhret@udu.edu.ua*

РОЗВИТОК РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Умови сьогодення актуалізують питання розвитку ринку соціальних послуг. Це зумовлено появою нових соціальних груп, яких не було раніше (ВПО, учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни). А також, нові повноваження, які наданні громадам в межах децентралізації зумовили виникнення нових обов'язків та зобов'язань, які покладаються на соціальних працівників громади.

В межах Закону України «Про соціальні послуги» та інших нормативно-правових актів органи місцевого самоврядування мають право надавати та залучати до надання соціальних послуг надавачів соціальних послуг недержавного сектору.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють питання організації надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи в територіальній громаді, є: Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»; Закон України «Про соціальні послуги»; Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»; Порядок організації надання соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587; Порядок надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 576 [3].

Ринок соціальних послуг - це сфера економіки, що включає в себе різноманітні послуги, спрямовані на задоволення соціальних потреб та поліпшення якості життя людей. Цей ринок включає в себе різні види послуг, що надаються як державними, так і приватними організаціями, а також неприбутковими організаціями та громадськими ініціативами [1, с.44].

Розвиток ринку соціальних послуг в територіальній громаді відбувається в контексті змін в потребах населення, соціально-економічних трансформацій, а також з урахуванням політичного та законодавчого середовища. Ключовими аспектами розвитку ринку соціальних послуг є:

1. Аналіз потреб населення. Першим кроком у розвитку ринку соціальних послуг є здійснення аналізу потреб та проблем населення територіальної громади. Це може включати дослідження демографічних характеристик, соціальних проблем, потреб у певних категоріях послуг (наприклад, допомога молоді, підтримка осіб похилого віку, реабілітаційні послуги тощо).

2. Розвиток інфраструктури соціальних послуг. Один з ключових елементів розвитку ринку соціальних послуг - це створення або розвиток інфраструктури, яка забезпечує доступ до цих послуг для населення. Це може включати будівництво та обладнання соціальних центрів, реабілітаційних закладів, центрів допомоги сім'ям тощо.

3. Залучення соціальних служб та організацій. Розвиток ринку соціальних послуг неможливий без активного участі соціальних служб, неприбуткових організацій, громадських ініціатив та інших зацікавлених сторін. Це включає в себе сприяння створенню та підтримці роботи нових соціальних підприємств, розвиток партнерських відносин між громадськими та державними органами.

4. Фінансування та регулювання. Важливим аспектом розвитку ринку соціальних послуг є забезпечення фінансування на рівні територіальної громади. Це може включати виділення коштів з місцевого бюджету, залучення грантів та інших джерел фінансування. Крім того, необхідне ефективне регулювання ринку, яке забезпечує якість та доступність послуг для всіх шарів населення.

5. Розвиток нових форм соціальних послуг. Суспільство постійно змінюється, і разом з ним змінюються його потреби. Тому важливо стимулювати розвиток нових форм соціальних послуг, які відповідають на сучасні виклики та потреби, такі як послуги онлайн-консультування, психологічна підтримка через месенджери, інноваційні програми для молоді тощо [2, с.445].

Ці аспекти допомагають створити ефективну та дієву систему соціальних послуг на рівні територіальної громади, сприяючи підвищенню якості життя населення та забезпечуючи інклюзивний розвиток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Семигіна Т. Нове законодавство про соціальні послуги: що воно означає для територіальних громад? // Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: Тези доповідей III щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. Київ: ВІ ЕН ЕЙ ПРЕС, 2019. С. 42-46.

2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компринт, 2022. 558 с.

3. Про місцеве самоврядування: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 (із подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

СЕКЦІЯ 4. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Алейнікова-Дороніна Є.В.

магістрантка

Державний університет інфраструктури

та технологій,

м. Київ, Україна

E-mail: doronina2019@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ФОБІЧНИХ ТРИВОЖНИХ РОЗЛАДАХ

Соціально-психологічна реабілітація населення є важливим аспектом сучасної соціальної роботи, спрямованої на відновлення та покращення якості життя людей, які зазнали різних видів травм та соціальної дезадаптації. Цей процес включає широкий спектр заходів, спрямованих на відновлення втраченої соціальної та психологічної адаптації, а також розвиток особистісних ресурсів і компетенцій. [1, с. 74]. У суспільстві це нерозривно пов'язано з викликами і проблемами, з якими стикаються люди у процесі життя. Це можуть бути різні види травматичних ситуацій, такі як воєнні дії, природні катастрофи, домашнє насильство, а також соціальні фактори, включаючи безробіття, бідність та інше.

Тенденції розвитку соціально-психологічної реабілітації населення спрямовані на комплексний та системний підхід до проблем адаптації та відновлення. [1, с. 105]. Вони включають в себе індивідуальну та групову роботу з клієнтами, розвиток програм реабілітації та ресурсних центрів, а також активне впровадження інноваційних методик та технологій, заснованих на сучасних наукових дослідженнях у галузі соціальної та психологічної роботи. Одним із найважливіших напрямів є соціальна робота з військовими-учасниками бойових дій, які можуть зазнавати серйозних психологічних травм, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), фобії, тривожні та депресивні стани, проблеми адаптації у мирний час, а також труднощі у сімейних та соціальних відносинах [2, с. 85].

Розглянуті та проведені дослідження деяких психологічних аспектів, таких як вплив фобічних тривожних розладів (ФТР) учасників воєнних дій на їх здатність до адаптації в умовах воєнного та повоєнного часу [3].

По-перше. Досліджено аспекти проблеми ФТР, як патології страху, з використанням гештальт-підходу. Взято до уваги, що коли страх стає

іраціональним, інтенсивним, стійким, не контрольованим, то він є патологічним і називається фобією. Якщо не вдаватися до жодних дій щодо лікування фобії, це може призвести до її загострення, ізолювання від суспільства та подальшого обмеження в повсякденному житті. Це зробить фобію ще сильнішою. Фобії часто супроводжуються фізичними симптомами, такими як панічні атаки, підвищений тиск, задишка тощо. Якщо не займатися керуванням стресом та тривогою, ці симптоми можуть погіршитися та вплинути на фізичне та емоційне благополуччя пацієнта. Важливим компонентом лікування є психотерапія, яка допомагає пацієнтові розробити стратегії подолання страху та тривожності. У випадках із тяжкими формами застосовується медикаментозне лікування. [3].

По-друге. Необхідно відзначити, що ключовим елементом роботи з військовими, сім'ями загиблих є консультації психолога. Психологічні консультації спрямовані на надання емоційної підтримки, допомоги в усвідомленні та прийнятті втрати, а також на пошук шляхів копінг-стратегій і розвитку ресурсів для подолання важких життєвих ситуацій, які проводяться у групах та індивідуально. Зазвичай використовуються результати тест-опитувань, інтерв'ю з пацієнтами, анамнез тощо. Для аналізу та обробки психологом великого обсягу даних, для мінімізації усіх можливих ризиків відчуття страху або ФТР застосовано використання штучного інтелекту та нейромережі. Це є доповненням до традиційних методів лікування, може допомогти психологам визначити найбільш ефективні методи допомоги та надати більш точні діагнози, виключити випадки приховування фобій. Для вирішення цього завдання вибраний перцептрон – базова архітектура нейронної мережі. [4, с. 34, 156]. Нейромережі вже застосовуються в психологічних службах та консультаціях людей, але поки що не дуже широко.

По-третє. За результатами проведених досліджень можна зробити висновок: гештальт-підхід у роботі з ФТР свідчить про важливість усвідомленого сприйняття емоційних станів, тілесних реакцій та взаємодії з навколишнім світом для досягнення глибокого розуміння та подолання страхів і фобій. Такий підхід має свої особливості, які засновані на принципах терапії, що включають цілісне сприйняття людини, акцент на «тут і зараз», усвідомлення та вираження емоцій і прийняття власних фобій і страхів. [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З., Івашкевич Е.Е. Основи соціально-психологічної реабілітації. Навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ. – Рівне : МЕРУ імені академіка Степана Дем'янчука, 2020. – 186 с.
2. Агаєв, Н.А. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу

Збройних Сил України: методичні рекомендації / Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін // МО України, Наук.- дослід. центр гуманітар. проблем ЗСУ. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. –147с.

Інтернет-ресурс: https://www.mil.gov.ua/content/pdf/avp_book.pdf

3. Повернення додому: осмислення та лікування ран війни: матеріали практичної онлайн-конференції. – Київ, 26 – 28 травня 2023 року, Асоц. психолог. України, Українська психолог. асоц., Факультет психології КНУ ім. Тараса Шевченка. – Київ.: КНУ, 2023. – Тривал. 5 год., 07 хв. Інтернет-ресурс:

https://www.youtube.com/watch?v=1xIHfuit7ts&ab_channel=UkrainianPsychologistsAssociation. Сертифікат № 0850523.

4. Теорія та практика нейронних мереж: навч. посіб. / Л. М. Добровська, І. А. Добровська. – К. : НТУУ «КПІ» Вид-во «Політехніка», 2015. – 396 с. ISBN 978-966-622-691-7. Інтернет-ресурс:

<https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c4dbb86a-d617-44df-9b7a-5b6e9f91cebf/content>

Івануха Т.

магістрантка спеціальності

073 «Менеджмент»

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

tanya.kukharevich21@ukr.net

ПРИВАТНИЙ ІНКЛЮЗИВНИЙ ЦЕНТР: АЛЬТЕРНАТИВА ЧИ ПАРТНЕР ІРЦ

У процесі демократизації українського суспільства серед пріоритетів на перший план виходить розвиток кожної особистості. Державна політика у соціальній сфері спрямована на рівні можливості доступу до якісних послуг, зокрема, здобуття освіти й активної участі у житті суспільства всіх громадян засобами інклюзії. При значних досягненнях у цій галузі існує проблема територіального охоплення дітей з особливими потребами віком від 3 до 18 років. Як правило, створені районні інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) приділяють недостатньо уваги дітям віком до 6-8 років. Щоб забезпечити

подальшу підтримку таким дітям, батьки вимушені возити їх до обласних ІРЦ, що не завжди можливо.

Сфера інклюзії знаходиться на стадії розвитку і не є досконалою. Мова йде про відсутність механізму надання інтегрованих послуг дітям з особливими потребами державними ІРЦ. Це призводить до витрати зайвого часу в поїздках таких сімей між різними оздоровчими чи лікувальними закладами та очікування своєї черги на ту чи іншу послугу. Також на ситуацію, що склалася, впливає і недофінансування сфери інклюзії в державі: кошти, що виділяються не можуть перекрити необхідні на це затрати. Проблемна ситуація полягає в тому, що вітчизняна інклюзивна галузь наразі має обмежено заповнену нішу щодо розвитку інклюзивних центрів для дітей з особливими потребами віком від 3 до 18 років, тому створення приватного інклюзивного центру (ІЦ) було б гарною альтернативою комунальним закладам. До того ж така модель приватного інклюзивного центру спроможна задовольнити потреби всіх учасників освітнього процесу, як здобувачів освіти та їх батьків, так і освітян, які потребують всебічної підтримки, щоб вивести інклюзивні освітні послуги на якісно новий рівень.

Через війну інклюзивно-ресурсні центри розширили список категорій населення, з якими працюють. Наразі в центрах також проводяться додаткові заняття для дітей з особливими освітніми потребами з родин внутрішньо переміщених осіб та тимчасово зарахованих до закладів освіти. Крім того, під час війни ІРЦ у співпраці зі Службою у справах дітей надають соціальну та психолого-педагогічну допомогу батькам учнів і психологічний супровід населення громад, зокрема вимушеним переселенцям [1].

Але часто батьки дітей з інвалідністю стикаються з прогалинами у послугах, які існують. Комунальні та державні ІРЦ в силу браку фінансування та недоліків законодавства не в змозі забезпечити надання вичерпних послуг, необхідних родинам, що виховують дітей з інвалідністю. Наприклад, залишається проблемним питанням транспортування дітей з порушенням опорно-рухового апарату чи дитячим церебральним паралічем до ІРЦ, або ж виїзд співробітників до такої дитини додому; надання реабілітаційних послуг дитині в різних лікувальних закладах, що є витратою дорогоцінного часу такої сім'ї. Це не вичерпний список проблем, з якими стикаються батьки дітей з інвалідністю. Приватний ІЦ може надавати послуги батькам, які їм не доступні з тих чи інших причин у державних ІРЦ.

Для приватного інклюзивного центру можна використати поєднання принципи існування та законодавчу базу ІРЦ державної та комунальної форм власності з основами діяльності приватних підприємств. Суперечливих моментів у законодавстві щодо такої діяльності центру немає, що дозволяє приватним ІЦ зайняти цю нішу у сфері надання послуг. Приватний

інклюзивний центр повинен базуватися на певних методологічних основах, спрямованих на створення середовища, де кожна людина має можливість розвиватися та брати участь у соціальному житті незалежно від своїх особливостей чи потреб. Основні методологічні принципи включають: інклюзивність, індивідуалізацію, направленість на результат, партнерство та співпрацю учасників.

Як альтернатива приватний ІЦ може обрати основним видом економічної діяльності за КВЕД: 85.59 – інші види освіти; інші види економічної діяльності: 85.60 – допоміжна діяльність у сфері освіти; 88.99 – надання соціальної допомоги без забезпечення проживання [2].

Такий ІЦ може надавати послуги: проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини; надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП; надання консультацій та методичної допомоги педагогічним працівникам; надання консультативної та психологічної допомоги, проведення бесід з батьками. Конкурентними перевагами приватного ІЦ є: надання інтегрованих послуг відповідно до запитів батьків та потреб дітей; виїзд фахівців закладу додому до дітей (в разі необхідності) з метою надання ними послуг, проведення занять; надання батькам дітей з ООП послуг по догляду за дитиною на певний проміжок часу (в межах дня).

Отже, приватний інклюзивний центр може бути для ІРЦ партнером, який разом із державним (комунальним) центром піклується про дітей з особливим потребами, а з іншого боку виступає альтернативою, за якою приватний ІЦ є повноцінно функціонуючою організацією, що на власній базі може забезпечити дітям з особливими потребами та їх опікунам увесь спектр послуг для забезпечення повноцінного життя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ІРЦ в умовах воєнного стану здійснюють супровід внутрішньо переміщених осіб з ООП : Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-irc-v-umovah-voyennogo-stanu-zdijsnyuyut-suprovid-vnutrishno-peremishenih-osib-z-oor> (дата звернення 02.05.2023)

2. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 : Наказ Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 в редакції від 04.01.2023. Національний класифікатор України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> (дата звернення 18.09.2023)

Запітецький А.О.
*здобувача третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти, I курс
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-2509-318X>
a.o.zapitetskyi@udu.edu.ua*

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Реалії сьогодення, що пов'язані з військовими діями спричинили збільшенню кількості осіб з інвалідністю. Відповідно така ситуація сприяє удосконаленню реабілітаційної роботи з особами з інвалідністю на всіх рівнях. Це безпосередньо пов'язано з появою значної кількості осіб, які отримали інвалідність внаслідок війни.

Згідно Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» стаття 7, до осіб з інвалідністю внаслідок війни належать особи з числа військовослужбовців діючої армії та флоту, партизанів, підпільників, працівників, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків) чи пов'язаних з перебуванням на фронті, у партизанських загонах і з'єднаннях, підпільних організаціях і групах та інших формуваннях, визнаних такими законодавством України, в районі воєнних дій, на прифронтових дільницях залізниць, на спорудженні оборонних рубежів, військово-морських баз та аеродромів у період громадянської та Другої світової воєн або з участю в бойових діях у мирний час [].

Відповідно для таких осіб передбачено надання послуг з соціальної реабілітації. Поняття соціальної реабілітації визначається як система заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності. Дане визначення закріплене у ЗУ «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [3].

Проте відповідно до ЗУ «Про соціальні послуги» соціальна реабілітація визначена як соціальна послуга. Відповідно до даного закону соціальна реабілітація з'являється у «Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх

подолати» і визначається як «навчання, формування, розвиток та підтримка соціально-побутових навичок (самообслуговування, комунікації, позитивної поведінки, приготування їжі, користування грошима, орієнтування тощо); допомога в забезпеченні технічними засобами реабілітації, навчання навичкам користування ними; психологічна підтримка; організація дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності, працетерапії; арт-терапія; надання інформації з питань соціального захисту населення» [4].

У навчально-енциклопедичному словнику «Все про соціальну роботу» соціальну реабілітацію визначено «...як систему заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі в житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального обслуговування, задоволення потреби у забезпеченні технічними засобами та іншими засобами реабілітації...» [1, с.439-440].

В «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» «соціальна реабілітація характеризується «... як процес, що спрямовується на відновлення соціального досвіду і встановлення соціальних зв'язків, норм поведінки, спілкування, емоційної стабільності, активного соціального життя, поновлення соціального статусу, інтеграцію у відкритий соціум, розширення і поглиблення соціальних контактів, входження в культуру, відновлення професійних якостей і навичок, соціального досвіду і соціальних функцій, психічного, фізичного і духовного здоров'я дезадаптованих осіб; це процес відновлення здатності людини до життєдіяльності у соціальному середовищі, а також самого соціального середовища і умов життєдіяльності людини, які були обмежені чи порушені з певних причин...» [2, С.169].

Отже, можемо констатувати, що серед науковців та у нормативних документах не існує єдиного визначення соціальної реабілітації.

На нашу думку, поняття соціальної реабілітації повинно розумітись, як процес, спрямований на відновлення, покращення та підтримку соціального функціонування людини, яка має обмеження або дефіцит в здоров'ї, фізичному або психічному стані, а також на забезпечення її повноцінної інтеграції в суспільство. Тобто процес реабілітації має бути спрямований на відновлення соціальної значущості особи з інвалідністю в суспільстві, в сімейному оточенні та на особистісному рівні. Крім цього соціальна реабілітація має бути спрямована на відновлення здібностей та можливостей особистості, при цьому завданням соціального працівника є допомогти особистості з інвалідністю реалізувати свої життєві цілі та наміри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Все про соціальну роботу: [навчальний енциклопедичний словник-довідник] / за науковою ред. д.с.н., проф. В.М. Пічі. Вид. 3-ге, виправлене, перероблене і доповнене. Львів: «Новий Світ – 2000», 2014. С.439-440.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. – 2-ге видання / за заг. ред. проф. І.Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2013. С.168-171.
3. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>
4. Закон України «Про соціальні послуги». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
5. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компринт, 2022. 558 с.

Oliyntyk Kateryna

PhD in Psychology, Associate Professor

Social Work and Pedagogics Department, Humanities Faculty

Khmelnitsky National University

<https://orcid.org/0000-0003-0327-1474>

Khmelnitsky, Ukraine

E-mail: katerina.oleynik@gmail.com

INNOVATIVE METHODS OF SOCIAL WORKER'S REHABILITATION WORK

Social work, as a dynamic and multifaceted profession, is constantly evolving to address the diverse and complex needs of individuals and communities effectively. This evolution is driven by changes in societal issues, technological advancements and emerging research that shed new light on effective interventions and strategies. Social workers must remain adaptable, embracing new methodologies, tools and approaches to provide comprehensive support and solutions. Their work, rooted in empathy and a deep understanding of human behavior and social systems, requires a proactive stance towards continuous learning and innovation. By integrating cutting-edge practices and insights from interdisciplinary research, social workers can enhance their ability to empower individuals, advocate for social justice and contribute to the well-being of communities worldwide [1, p. 140].

In recent years, the focus has increasingly shifted towards integrating novel approaches and technologies to enhance the efficacy of rehabilitation work. These innovations aim to provide holistic support, addressing not only the physical but also the psychological, social and emotional needs of clients [2, p. 546].

One significant trend is the integration of digital tools and technologies into rehabilitation practices. This includes telehealth services, which allow for remote consultations and therapy sessions, making services more accessible to those in remote or underserved areas. Additionally, mobile apps and online platforms offer resources for self-management and support, from mental health interventions to educational materials on coping strategies [3].

Isotherapy, utilizing animal-assisted therapy, has gained traction as a powerful tool in rehabilitation. By engaging clients in care, training or simply interacting with animals, social workers can facilitate improvements in emotional well-being, reduce stress and anxiety, and enhance social skills. This method has shown particular promise in working with populations such as children with developmental disorders, veterans with PTSD, and individuals experiencing loneliness or isolation [1, p. 141].

Integrating mindfulness and self-care practices into rehabilitation programs is a forward-thinking approach that offers multifaceted benefits. By conducting workshops, group sessions, and individual counseling focused on mindfulness, stress management, and emotional regulation, social workers equip clients with essential tools for navigating their recovery process more effectively. These techniques, rooted in the principles of being present and fully engaged with the current experience without judgment, help individuals to cope with anxiety, depression and other emotional challenges. As clients learn to apply mindfulness in their daily lives, they develop resilience, improved focus, and a greater capacity for emotional regulation, facilitating a more sustainable rehabilitation journey [1, p. 146].

Moreover, the emphasis on self-care practices within these programs underscores the importance of maintaining personal well-being amidst the challenges of recovery. Social workers, by teaching these practices, not only aid their clients but also adopt strategies that safeguard their own mental and emotional health. Given the high levels of occupational stress associated with social work, incorporating mindfulness and self-care into their professional routine can prevent burnout, promote job satisfaction and enhance overall life satisfaction. Consequently, this holistic approach not only fosters positive outcomes for clients but also supports a healthier, more resilient social work workforce, ready to meet the demands of their challenging yet rewarding profession [3].

Emerging models of rehabilitation work emphasize the importance of a collaborative and integrative approach. This involves multi-disciplinary teams working together to provide comprehensive care that addresses all aspects of a client's life. By combining expertise from different fields, social workers can develop more effective, personalized rehabilitation plans that reflect the unique needs and strengths of each client [2, p. 548].

Innovative methods in social workers' rehabilitation work represent a dynamic and multifaceted approach to supporting individuals in their journey towards recovery

and well-being. By embracing new technologies, therapeutic modalities and collaborative practices, social workers can enhance the impact of their interventions, offering more effective, accessible and personalized support to those they serve. As the field continues to evolve, ongoing research and reflection on these innovations will be crucial in shaping the future of social work rehabilitation, ensuring that it remains responsive to the changing needs of society.

REFERENCES:

1. Dye L., Burke M. – G., Wolf C. Teaching mindfulness for the self-care and well-being of counselors-in-training. *Journal of Creativity in Mental Health*. 2020, Vol. 15, № 2, 140-153.

2. Haapaniemi J., Venäläinen S., Malin A. & Palojoki P. Teacher autonomy and collaboration as part of integrative teaching – Reflections on the curriculum approach in Finland. *Journal of Curriculum Studies*, 2021, Vol. 53, № 4, 546-562.

3. Vourganas I., Stankovic V., Stankovic L. & Kerr A. Factors that contribute to the use of stroke self-rehabilitation technologies: A review. *JMIR Biomedical Engineering*, Vol. 4, № 1, e13732.

Соляник М.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7083-6872>
m.h.solyanyk@udu.edu.ua

АРТ-ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ РОБОТІ З РІЗНИМИ ОТРИМУВАЧАМИ ПОСЛУГ

Термін арт-терапія утворений від англійських слів art – «мистецтво» і therapy – «лікування, терапія» і дослівно трактується як терапія мистецтвом. Акцентувати тут слід не мистецтво, а його візуальні різновиди: живопис, скульптура, графіка, дизайн та інші види творчості. Арт-терапія вважається одним із найбільш м'яких, але дієвих методів, які використовують у своїй роботі

психологи, соціальні педагоги, соціальні працівники, корекційні педагоги та психотерапевти [1].

Арт-терапія використовується як засіб гармонізації та розвитку особистості через заняття художньою творчістю. Такий вид терапії орієнтований на внутрішній потенціал особистості, де приділяється увага природньому виявленню почуттів, емоцій, настроїв.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень довів, що метод арт-терапії сприяє підвищенню рівня самооцінки, зниженню тривожності, допомагає позбутися негативних емоцій. Окрім цього, арт-терапія є ефективним методом діагностики, психокорекції та реабілітації [1].

Арт-терапевтична діяльність пов'язана із вирішенням проблем психофізичного здоров'я певних соціальних груп, а саме: осіб, що постраждали від насилля або жорстокого поводження, безробітних, людей похилого віку, біженців, правопорушників, проблемні сім'ї, діти, що проявляють дезадаптивні форми поведінки тощо.

Техніки арт-терапії застосовуються при доволі широкому спектрі проблем. Це можуть бути психологічні травми, втрати, внутрішні та міжособистісні конфлікти, невротичні та психосоматичні розлади, вікові кризи. Даний метод роботи допомагає розвинути креативне мислення особистості, а також через творчість дозволяє виявити особистісні смисли [2].

Арт-терапія використовується як засіб гармонізації та розвитку особистості через заняття художньою творчістю. Такий вид терапії орієнтований на внутрішній потенціал особистості, де приділяється увага природньому виявленню почуттів, емоцій, настроїв. У соціально-педагогічній діяльності можуть бути використані такі види арт-терапії: ізіотерапія, казкотерапія, мандалотерапія, танцювальна терапія, ігрова терапія, пісочна терапія, фототерапія, метафоричні асоціативні карти, маскотерапія, драматерапія [3].

Даний вид терапії підходить у роботі з дітьми, так як їм простіше проявити свої почуття, емоції, переживання через творчість. Кожна дитина має природню здатність до творчості і саме арт-терапія надає можливість творити. Крім того використовуються ігрові елементи, а гра є провідною діяльністю дитини. Через арт-терапевтичні техніки дитина може зрозуміти свій внутрішній світ, емоції, це дозволяє знизити рівень стресу та тривожності.

Використання арт-терапевтичних технік у соціально-педагогічній діяльності має на меті гармонізацію внутрішнього стану клієнта, відновлення його здібностей, знаходити шляхи виходу із критичних ситуацій, продовження життя в стані рівноваги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Олійник І. В. Арт-терапія як одна з інноваційних психолого-педагогічних технологій у професійній діяльності соціальних працівників. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2018. №61. С. 208-213.
2. Хуртенко О.В. Арт-терапія як метод розвитку особистісних особливостей підлітка. Вісник Національного університету оборони України. Київ. 2017. 1, №48. С. 224-228.
3. Vainola R., Bovanenko O. Decorative-and craft activities as one of the factor in forming artistic and aesthetic culture in students of pedagogical universities. Intellectual Archive. Toronto: Shiny Word.Corp. (Canada). 2018. (May/June). Vol. 7. No. 3. PP. 55–63.

Ясточкіна І.А.

*кандидат психологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1250-4794>
i.a.yastochkina@npu.edu.ua*

СОЦІАЛЬНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДОСВІД ФОРМУВАННЯ

Поняття «толерантність» розглядається як соціально важливе явище, норма життя у демократичному суспільстві. Це один з головних принципів взаємовідносин між людьми. Толерантність визначається як «інтегративна якість особистості, що відображає активну моральну позицію і готовність до конструктивної взаємодії з людьми і групами незалежно від їх національної, соціальної, релігійної, гендерної приналежності, поглядів, світогляду, стилю мислення і типу поведінки; сприяє успішному самоствердженню особистості та її самореалізації у суспільстві» [2, с.9].

Різні аспекти проблеми толерантності висвітлено у наукових працях вітчизняних дослідників: О. Безносок, О. Волошина, О. Грива, О. Майборода, А. Молчанова, В. Пісоцький, Т. Пилипенко, С. Шевчук та ін.

Толерантність (від лат. *Tolerantia* – стійкість, витривалість, терпимість) розглядається як соціальна цінність, індивідуальна чеснота та суспільний ідеал

тощо. Толерантність є нормою сучасного цивілізованого світу. У ліберальних спільнотах протягом останніх трьох століть її визнано однією з фундаментальних етичних і політичних цінностей та важливим демократичним інститутом [4].

Показник соціальної толерантності вимірює прийняття у суспільстві певних груп (меншин), а також готовність спілкуватися з ними особисто, та їх прийняття у громаді. Прийняття різноманітності є визначальним чинником соціальної згуртованості [3].

Згідно з даними вимірювання індексу RESCORE загальнонаціональний показник соціальної толерантності в Україні становить 5,7 з 10, де 0 – негативне ставлення, а 10 – повна готовність прийняти у громаді та спілкуватися особисто. Більшість співвітчизників приймають і толерують іммігрантів, євреїв, людей з іншим кольором шкіри та мусульман. Однак значна частина українців відмовляються приймати серед членів своєї громади представників спільноти ЛГБТКІ+ і наркозалежних. Відмінності в рівнях соціальної толерантності до ЛГБТКІ+ найпомітніші між групами різного віку та з різними доходами – серед старших і менш забезпечених індивідів спостерігається менш толерантне ставлення [3]. Стосовно ромів, то результати свідчать: 30% респондентів відкриті до особистого спілкування з ними, 29% готові прийняти їх у громаді, але воліли б уникати особистого спілкування, а ще 35% взагалі не хочуть їх присутності у своїй громаді [3].

Показник соціальної толерантності характеризується істотними регіональними відмінностями: в Івано-Франківській (3,8), Закарпатській (4,6) і Волинській (4,5) областях його значення значно нижчі від середнього по Україні. І навпаки, у Миколаївській (8,1), Херсонській (7,4) і Кіровоградській (7,0) областях спостерігаються набагато вищі рівні толерантності. На думку, дослідників, ці три області можуть слугувати прикладами найкращих практик для вивчення та тиражування в інших регіонах [3].

Відповідно до даних дослідження, проведеного фахівцями Київського міжнародного інституту соціології, з 1994 до 2007 року рівень ксенофобії в Україні зростав. З 2008 р. до 2013 р. індекс знизився до 4,0 балів (макс. 7). Дотепер індекс ксенофобії коливається довкола цього значення, у жовтні 2023 року він був трохи нижче 4-х (3,7). Цей рівень не є високим, він показує, що для більшості етнічних груп населення України підтримує дистанцію 3, 4 або 5 (тобто не хотіли б, щоб представники цих етнічних груп були членами їх родин і близькими друзями, але готові їх бачити сусідами, колегами по роботі і жителями України) [1].

Найменша соціальна дистанція до україномовних українців (індекс 2,03). Найбільша соціальна дистанція до африканців (4,69), ромів (4,75), росіян – жителів України (4,96), білорусів – жителів Білорусі (5,30). Останнє місце з

найбільшою соціальною дистанцією, займають росіяни-жителі росії (6,38). Переважна більшість (80%) не допускали б росіян навіть як туристів [1].

Показовим для України є те, що особистий досвід травм, отриманих через повномасштабне вторгнення росії, коли люди були свідками, обстрілів, бойових дій, пов'язаний з підвищенням рівня соціальної толерантності, навіть з урахуванням регіональних відмінностей. Окрім того, цей безпосередній «особистий досвід війни» більш поширений серед мешканців прифронтових областей. Цей висновок важливий тому, що, як правило, через боротьбу за ресурси під час криз (наприклад, економічного спаду) суспільства часто закриваються у своїй найменшій «внутрішній групі» [3]. В Україні навпаки суспільство відкривається, стає більш «інклюзивним» перед лицем зовнішнього агресора і згуртовується, щоб знайти силу, підтримку та взаємопоміч.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжетнічні упередження в Україні. Жовтень 2023. *Київський міжнародний інститут соціології (КМІС)*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1364&page=1&t=10> (дата звернення: 16.04.2024).

2. Молчанова А.О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога: посібник. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 188 с.

3. Соціальна згуртованість в Україні: Частина II / Оцінювання горизонтальних відносин за допомогою індексу RESCORE 2023 / Руслан Мініч, др. Ільке Даглі-Гастінгс, Торніке Зурабішвілі. Україна. 2024. 44 с. URL: https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/Social-Cohesion-in-Ukraine_part_II_ukr.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

4. Шевчук С. Ф. Толерантність // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Толерантність> (дата звернення: 18.04.2024)

СЕКЦІЯ 5. УПРАВЛІННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ: КОНЦЕПЦІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ, ТЕНДЕНЦІЇ

Горпинич Л.І.

ст. викладач

Державний університет

інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0009-0007-8811-6399

gorpynych.l.i@gmail.com

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМЦЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення росії стало каталізатором глибинних суспільних трансформацій в Україні. На поверхню вийшли та загострилися численні проблеми, які раніше ігнорувалися чи вважалися незначними. Всі ці процеси ініціювали увагу громадськості до феномену підприємництва як джерела розвитку економічної та соціальної сфери суспільства. Підприємець став одним із головних діючих суб'єктів ринку, оскільки без сучасного підходу до організації виробництва, використання нових комбінацій, сміливого та ризикованого підходу до організації нової справи неможливо отримати прибуток в умовах ринкової економіки, особливо в умовах війни.

В умовах воєнного стану в Україні підприємцям доводиться не тільки йти на економічні ризики, але й переживати самознищення та окупацію. Хоча війна в Україні триває вже довго, варто зазначити, що дослідники ще не до кінця проаналізували деталі впровадження механізмів соціальної відповідальності в умовах бойових дій. В умовах воєнної агресії, регулярних терористичних атак із руйнуванням критичної інфраструктури та самих підприємств підприємці стикаються з великими труднощами в організації та провадженні діяльності, не кажучи вже про належну увагу до своїх соціальних обов'язків. Водночас залишається нерозв'язаною проблема розробки нових підходів до активізації соціальної відповідальності у воєнний та післявоєнний час [1].

Відповідальність – це відношення залежності людини від чогось, що сприймається нею як визначальна підстава для прийняття рішень та здійснення

дій. Об'єктом відповідальності можуть бути інші люди, у тому числі майбутні покоління, спільності, а також тварини, довкілля, матеріальні, соціальні та духовні цінності. Також відповідальність - категорія етики та права, що відображає особливе соціальне та морально-правове ставлення особистості до людей, до суспільства (людства в цілому), яке характеризується виконанням свого морального обов'язку та правових норм.

Відсутність єдиної термінології є однією з найістотніших проблем соціальної відповідальності. Обговоренню термінології присвячено безліч робіт. Не маючи чіткого уявлення про поняття соціальної відповідальності, компанії по-різному інтерпретують її складові компоненти. У широкому значенні слова соціальну відповідальність можна визначити як вплив бізнесу на суспільство.

Соціальна відповідальність передбачає певний рівень добровільного відгуку соціальні проблеми із боку бізнесу. Цей відгук має місце стосовно того, що лежить поза визначеними законом або регулюючими органами вимог, або понад ці вимоги.

Принциповими характеристиками підприємницької діяльності є: прийняття підприємцем ризику здійснюваної їм діяльності та отримання прибутку. Прийняття ризику означає відповідальність підприємця за ведення своєї справи. Підприємець відповідальний за успіх підприємства, за надання ринку необхідного товару, за якість товару, за дотримання законів та домовленостей із партнерами, інвесторами, працівниками та державою.

Соціальна відповідальність - це контракт між бізнесменом та суспільством, у якому він функціонує. Під час війни, а особливо в післявоєнний час одним з основних напрямів соціальної відповідальності бізнесу має стати інвестиційна діяльність тих компаній, які спроможні її забезпечити.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Червінська, Л., Червінська, Т., Каліна, І., Коваль, М., Шуляр, Н., & Чернишов, О. (2023). СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(53), 405–416. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4187>.

Крохмаль Н. В.
*кандидат філософських наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5585-6349>
nkrohmal73@gmail.com*

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасне суспільство перетворюється на активного суб'єкта боротьби із глобальними проблемами та іншими викликами, що негативно впливають на нього. З цією метою держави світу об'єднуються для пошуку шляхів зменшення негативного впливу глобальних проблем та їх похідних на життя суспільства, роблять спроби та реалізують різні проєкти та програми тощо.

Однією із форм подолання та зменшення негативних наслідків глобальних проблем людства та їх похідних є соціальні проєкти. Вони за своєю сутністю виступають формою, певною моделлю, програмою, комплексним планом заходів, ініціативою, втручанням, соціальним нововведенням, тимчасовими зусиллями «щодо створення унікального продукту, послуги чи результату, які будуть корисні індивідууму, громаді або суспільству» [1, с. 39].

Соціальні проєкти характеризуються: визначеною метою – «створення, модернізація або підтримання в змінному середовищі матеріальної чи духовної цінності» [2, с. 21], створенням позитивних змін і вирішенням складних соціальних проблем; спрямованістю «на досягнення якісно нового соціального ефекту (зростання рівня і якості життя населення, забезпечення зайнятості, підтримка галузей соціальної сфери, запобігання соціальним конфліктам тощо)» [2, с. 21]; орієнтацією на реалізацію прав громадян, розвитком освітніх або професійних навичок, наданням соціальних послуг, підтримкою участі в громадському житті тощо; сферою охоплення – охорона здоров'я, освіта, соціальна сфера, сфера охорони навколишнього середовища, розвиток інфраструктури, функціонування громад тощо; можуть керуватися з боку держави, неурядових організацій або приватних компаній; джерелами фінансування: державні, регіональні, бізнес-структури, цільові фонди, комбіновані; визначеними ресурсами: матеріальними, фінансовими, людськими, інформаційними, інтелектуальними, управлінськими тощо; визначеними просторово-часовими межами і термінами.

Особливостями соціальних проєктів є те, що вони на відміну від інших видів проєктів не стосуються виконання набору покрокових завдань, мають розмиті часові межі і можуть ніколи не вирішити проблему – їх мета допомогти

змінити життя людей. Враховуючи ці особливості в управлінні соціальними проектами важливими є певні інструменти, наприклад, The Social Project Compass – структура, що допомагає керувати соціальним проектом. На відміну від управління іншими проектами, у яких дотримуються виконання поставлених завдань, чітких графіків і термінів їх виконання та ін., ця структура «ставить ваше бачення, спільноту та ресурси в основу моделі, а потім дає вам змогу вибрати та адаптувати свій підхід до ситуації» [3].

Соціальний проект (кількість, спрямованість тощо) може виступати критерієм рівня розвитку соціальної відповідальності організації, держави, суспільства в цілому.

В умовах війни соціальні проекти та управління ними мають свої особливості. Такі проекти активніше зосереджуються на соціальному контексті, спрямованості на соціально незахищені верстви населення (наприклад, ВПО в Україні, біженці у світі та ЄС, створення програм для реабілітації постраждалих внаслідок воєнних дій, ветеранів, поранених, програм психологічної допомоги та ін.), на відбудові територій, що постраждали під час воєнних дій (наприклад, відбудова селищ і міст у територіальних громадах Київщини, запрошення для цього відповідних фахівців із бажаючих оселитися тут, створення робочих місць тощо) та ін.

Управління соціальними проектами в умовах війни повинно враховувати динаміку спільнот та існуючих соціальних структур, а також можливості впливу проекту на індивіда, громаду, організацію, регіон, державу і суспільство в цілому. Управління соціальним проектом в умовах війни є більш гнучким, сам проект постійно адаптується до умов, що змінюються, є динамічнішим. Його основна мета – максимізувати соціальний вплив. Управління соціальними проектами, як і управління іншими видами проектів, має своє програмне забезпечення. Для управління соціальними проектами сьогодні пропонують використовувати різні інструменти, серед яких стають популярними Synefin framework Дейва Сноудена для прийняття рішень, особливо в умовах невизначеності та необхідності в постійній адаптації проекту до змінних умов, або ж Social networking (і.е. Facebook) для забезпечення спільної роботи команди проекту (віртуальної команди) над вирішенням поточних і стратегічних завдань та ін.

Отже, управління соціальними проектами в умовах війни орієнтоване на отримання максимального соціального впливу при вирішенні визначеної соціальної проблеми, орієнтованої на отримання унікального продукту, послуги чи результату, які будуть корисні індивідууму, громаді або суспільству.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Занора В. О. Управління соціальними проектами: теоретичні засади. Соціально-орієнтована економіка: теорія та практика соціального забезпечення: збірник тез наукових робіт учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції з соціального забезпечення (м. Черкаси, 23-25 листопада 2018 р.). Черкаси : ЧДТУ, 2018. С. 38-40. https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/Матеріали%201%20конференції_соц%20забезпечення.pdf (дата звернення: 11.04.2024).
2. Керівництво з управління проектами розвитку : інтерактивний навчальний посібник / колектив авторів; за заг. ред. І. Є. Цепенди, С. О. Кропельницької. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 352 с.
3. Crofton-Biwer John-Paul. What is a Social Project? How to Fight Wickedness in the Word. 24.02.2023. LinkedIn. URL:
4. <https://www.linkedin.com/pulse/what-social-project-how-fight-wickedness-world-crofton-biwer/?trackingId=PeW%20ByxLyRmeqXu16gn9pAA%3D%3D> (дата звернення: 11.04.2024).

Мирошниченко С.

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8691-4158>

s.a.myroshnychenko@npu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН У МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Означена тема має ряд методологічних і практичних зрізів у постановці проблеми.

По-перше, у науковій літературі практично не зустрічається чіткого визначення категорії «управлінська дисципліна», хоча їх наявність має місце у підготовці спеціалістів різного профілю, особливо менеджерів. Перелік назв дисциплін у складі зі словами «управління» чи «менеджмент» досить значний і представницький. Складається враження, що існує якась «мовчазна» згода у середовищі вищої освіти або, назвемо це «конвенційні домовленості», що вважати управлінською дисципліною. Ніби самі слова «управління», «менеджмент», «адміністрування», «планування», «організація» та інші у назвах

навчальних дисциплін апіорі роблять її «управлінською дисципліною». Зрозуміло, що на рівні здорового глузду, науково-педагогічним працівникам, які «у темі» - тобто викладають, розробляють зміст робочих програм, залучені до розробки навчальних планів підготовки студентів певного рівня освіти - не важко співвіднести назву конкретної дисципліни з тематичним циклом її спрямування. Проте, ця обставина не знімає питання методологічної «чистоти» щодо чіткого і зрозумілого тлумачення категорії «управлінська дисципліна».

У зв'язку з цим, зазначимо, що О. Савченко, А. Колесов зробили спробу визначити методологічні принципи виокремлення управлінських дисциплін у підготовці менеджерів. Дослідники зазначають: «У практиці підготовки менеджерів склалися певні уявлення щодо структури управлінських дисциплін, яка, здебільшого, формується на основі функцій менеджменту – організації, планування, мотивації, контролю тощо, або на основі окремих об'єктів управління. Але при цьому все ж таки відсутні чіткі методологічні уявлення щодо структури управлінських дисциплін, через що має місце значне перетинання матеріалів навчальних курсів при тому, що доволі часто втрачається те особливе, що відрізняє їх один від одного» [1. с. 110]. Визначені авторами методологічні принципи ґрунтуються на позиції, що «в якості предмету викладання в дисциплінах управлінського циклу можуть виступати: менеджмент загалом, як система управління; окремі функції менеджменту; окремі об'єкти управління на підприємствах і в організаціях; певні багатофункціональні управлінські комплекси; специфічні прояви адміністрування як особливої форми менеджменту, прив'язані до конкретних об'єктів управління» [1. с. 112].

Визначені дослідниками методологічні принципи стосуються конкретної спеціальності: 073 «Менеджмент». Ось тут і виникає другий зріз – практичний. А як бути зі змістом управлінських дисциплін для «неуправлінських» спеціальностей, сфери охорони здоров'я, наприклад. У зв'язку з цим, цікавим видається зауваження Т. Степурко та О. Ігнащук, які зазначають: «Наразі в Україні бракує досвіду використання інноваційних підходів до управлінської освіти в охороні здоров'я. Освітні програми для управлінців охорони здоров'я виконують здебільшого формальну роль (наприклад, як відповідь на вимоги до посад чи категорій). Управлінська освіта в медичних освітніх закладах зрідка сприймається як така, що сприяє розвитку компетенцій та навичок, потрібних в управлінні, наприклад, закладом охорони здоров'я [2, с. 72].

Така ж сама проблема, на наш погляд, і у підготовці менеджерів соціокультурної діяльності. Так, згідно Стандарту вищої освіти за спеціальністю 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 870, визначено такі цілі навчання: «підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні

спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціокультурній сфері, у сфері освіти та науки, креативної економіки і культуротворчих практик, що передбачає застосування теорій та методів менеджменту культури і характеризується комплексністю та невизначеністю умов» [3]. Тому, на наш погляд, для структурування змісту управлінських дисциплін для зазначеної спеціальності, слід застосувати підхід на основі компетенцій. У вказаному стандарті визначена трирівнева їх структура: інтегральні, загальні (18 позицій) та спеціальні (фахові, предметні), яких налічується 16 позицій. Співвіднесеність програмних результатів навчання та компетенцій дозволить не тільки визначити перелік і назви управлінських дисциплін, а й побудувати грамотний зміст робочих програм цих дисциплін.

Крім цього, важливо враховувати світові тенденції: глобалізацію, автоматизацію, роботизацію, тенденції розвитку ринку праці, що обумовлюють необхідність формування нових, актуальних компетенцій, важливих у найближчому майбутньому. Останній такий перелік компетенцій визначений на Всесвітньому економічному форумі у Давосі у 2020 році.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Савченко О. С., Колосов А. М. Методологічні принципи виокремлення управлінських дисциплін при підготовці фахівців за спеціальністю 073 «Менеджмент». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2018. № 8(2). С. 109-122.

2. Степурко Т., Ігнащук О. Кейс-стаді як метод викладання управлінських дисциплін в охороні здоров'я. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2017. № 1. С. 71-77.

3. Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський рівень) вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань 02 «Культура та мистецтво», спеціальність: 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/028-menedzhment-sotsiokulturnoi-diyalnosti-bakalavr.pdf>.

СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Григоренко В.А.

*аспірант кафедри позашкільної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
e-mail: v.a.hryhorenko@udu.edu.ua*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ В ПОЗАШКІЛЛІ

Імідж позашкільного навчального закладу та його роль у системі освіти входить до кола наукового зацікавлення як українських, так і зарубіжних дослідників. Корпоративну культуру освітніх закладів та процеси її трансформації досліджували М. Артюхіна, Х. Бабій, Н. Барна, М. Семенченко Н. Савченко, Т. Скрипаченко, О. Чебикін та інші.

Формування позитивного іміджу закладу позашкільної освіти тісно пов'язане з поняттям корпоративної культури в освітньому закладі. Особливістю корпоративної культури позашкільного закладу, зокрема дитячого клубу, на думку, Х. Бабій, є необхідність гармонійно та результативно поєднувати традиційну модель комунікації між колективом на основі загально педагогічних норм та цінностей з принципами та законами функціонування приватного конкурентоспроможного навчального закладу. Останніми роками в Україні спостерігається стрімке зростання кількості приватних дитячих клубів. Розвиток конкуренції між ними спонукає підвищувати якість освітніх послуг, вивчати попит на освітні продукти і потреби ринку. Високі вимоги споживачів освітніх послуг підштовхують керівників позашкільних навчальних закладів до формування власного позитивного іміджу. Можемо констатувати, що сучасний ринок освітніх послуг характеризується великою кількістю схожих, а подекуди й ідентичних пропозицій, жорсткою конкурентною боротьбою, постійно змінним попитом на освітні послуги. Тому вкрай важливо створити умови (науковопедагогічні, програмно-методичні, матеріально-технічні), які б забезпечували безперервну комунікаційну діяльність, а також використання її у процесі формування іміджу та корпоративної культури освітньої організації [2].

Формування іміджу позашкільної навчальної установи – це процес, під час якого створюють певний запланований образ на підставі наявних ресурсів [4].

Враховуючи бачення О.Мармази [5] щодо іміджу навчального закладу, можемо перенести ті ж аспекти на заклад позашкілля . Таким чином позитивний імідж позашкільного закладу освіти можемо трактувати як позитивний образ, що цілеспрямовано усталився в свідомості громадськості.

У цілому імідж позашкільного закладу освіти складається із системи базових складових:

1. імідж керівника,
2. імідж педагога,
3. імідж вихованця та випускника ЗПО,
4. репутація закладу,
5. візуальний імідж закладу.

Формування позитивного іміджу позашкільного закладу можливе тільки спільними зусиллями усіх учасників освітнього процесу: педагоги, вихованці, їх батьки, керівник закладу як організатор усього процесу, а також інші стейкхолдери (школа, ЗВО, громадські організації, державні інституції тощо).

Такими принципами і підходами можуть керуватися керівники та фахівці-педагоги сучасних позашкільних закладів України з метою формування і підтримування позитивного іміджу закладу. Це дозволить організувати і провадити творчий та освітній процес у закладі позашкільної освіти так, щоб він мав користь для педагогів і вихованців, які у креативній атмосфері зможуть наповнити свою професійну та освітньо-дозвіллеву діяльність глибоким особистісним змістом в умовах взаємної професійної симпатії і щирої теплоти у спілкуванні дітей та педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артюхіна М.В., Семенченко М.О. Особливості формування іміджу позашкільного навчального закладу. *Актуальні питання психології, економіки та управління: збірка наукових праць (статей) «Актуальні питання сучасної науки та освіти»*. Слов'янськ, 2018. С. 14-22.
2. Бабій Х. Корпоративна культура як важливий компонент у формуванні іміджу позашкільного навчального закладу (на прикладі дитячого клубу). Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17953/1/31_Babii.pdf
3. Барна Н. В. Іміджелогія : навч. посіб. для дистанційного навч. / наук. ред. Бебика. Київ : Ун-т «Україна», 2008. 218 с.
4. Мандрика Л. В. Мандрика, Л. Імідж сучасної школи: теорія і практика. *Сучасна школа України* . 2016 . №11 . С. 12-24.
5. Мармаза О. І. Використання потенційних можливостей іміджології в управлінні закладами освіти. *Управління школою*. 2009. №19-21. С. 55 – 59.

6. Савченко Н. Професійний імідж учителя початкової школи як предмет психолого-педагогічних досліджень. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 52, 2015. С. 55-62.

7. Скрипаченко Т.В. Соціально-психологічний імідж сучасного керівника: дис... канд. психол. наук. Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2001. 196 с.

8. Чебикін О., Ковальова О. Психологічні особливості формування основ професійного іміджу. Одеса, 2009. 223 с.

Довгоселець О.М.
*аспірант 1 року навчання
спеціальності "Освітні, педагогічні науки"*

Науковий керівник:
Биковський Т.В.,
*кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна*

ВИБІР МОВ ПРОГРАМУВАННЯ ДЛЯ НАВЧАННЯ У ГУРТКАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧОГО НАПРЯМУ

Комп'ютерні науки та відповідно інформаційно технології все ще стрімко розвиваються та будуть розвиватись в майбутньому. Також почали розвиватись різні реалізації штучного інтелекту, які стали можливими через розвиток технологічних процесів виготовлення комп'ютерних чіпів, що спростило як навчання програмуванню так і в самому процесі програмування. З'являються та стають неактуальними мови програмування, які створенні були для навчання основам програмуванню, простоти використання початківцям. Також потреба в спеціалістах, які вміють використовувати певні мови програмування та відповідне середовище розробки програм, зазнає змін. Інколи ці зміни не значні та повільні, інколи вони суттєві та швидкі. Тому такою важливою проблемою і завжди актуальною є вибір мови програмування для навчання програмуванню в гуртках науково-технічного напрямку.

Через стрімкий розвиток як мов програмування такі принципів, парадигм програмування проблема навчання в цій галузі не є повністю вивченою та перебуває в стані розвитку та вдосконалення. Зокрема також тому що програмування також залежить від розвитку апаратної компоненти

комп'ютерних наук, через що змінюються абстракції та середовища розробки програмного забезпечення.

Метою є донести важливість вибору мов, середовищ, засобів та інструментів програмування для навчання в гуртках програмування в сучасних умовах де технології в комп'ютерних науках активно розвиваються в різних напрямках. Важливо підготовлювати майбутніх фахівців до критичного підходу в сфері програмування.

В ході навчання програмування важливо навчати конкретній мові чи технології, а в цілому програмуванню, його основам алгоритмам, парадигмам та їх окремим реалізаціям в мова в залежності від задач які можуть виникнути на практиці.

Вивчення комп'ютерного програмування у шкільній програмі відкриває можливість готувати учнів до майбутнього, що виходить за межі простого вивчення кодування. В одному з досліджень провели огляд наукових статей для аналізу освітніх результатів учнів, які вчаться програмувати в школі. Результати показали, що хоча учні вивчають кодування, вони також розвивають математичне мислення, критичне мислення, соціальні навички, самоменеджмент та академічні навички. Дослідження підкреслює важливість методичного проектування для сприяння цим результатам через кодування. Загалом, дослідження надає інсайти у те, як кодування впливає на освітні результати, наголошуючи на потенціалі більш широкого навчання поза самим кодуванням [1].

Потрібно застосовувати критичний та аналітичний підходи до навчання програмуванню. Деякі мови є сталими в розвитку, актуальності, затребуваністю, а інші розвиваються надто стрімко, або переходять з сталого розвитку в стрімкий, коли виходять з академічного кола або скриптового застосування як наприклад мова Python, яка почала стрімко розвиватись для абстракцій та взаємодії з технологіями штучного інтелекту. А також деякі мови які були скриптовими, або допоміжними у взаємодії з гіпертекстом стали повноцінними мовами програмування, як JavaScript. Також деякі мови програмування та середовища для цих мов переживають періоди стрімкого зросту актуальності та падіння, а потім знову росту. Це можна спостерігати на відносно великому часовому проміжку в цій сфері [2].

Актуальність певних мов або технологій програмувань залежить не тільки від вподобання програмістів або потенційного розвитку певних напрямків в програмуванні або власних вподобань в спільноті програмувань, а й від комерційної потреби. Де певні мови або технології вже не є затребуваними але все ще актуальними. І цей часовий період затребуваності може бути дуже короткий і дуже тривалим. Тобто потрібно враховувати не тільки самобутній розвиток комп'ютерних технологій, які скоро стануть затребуваними в комерції,

а й поточні потреби, що можна спостерігати за рейтингами мов чи технологій які затребувані в комерційній розробці програмного забезпечення [4].

Варто до навчання програмуванню підходити не тільки з точки зору актуальним потреб, а насамперед зацікавити майбутніх програмістів в самому програмуванні, підсилити їх наявну зацікавленість та інтерес. Тому потрібно підходити відповідно до вибору середовищ та мов програмування. Тобто почати з основ та показати одразу спроможності та основи програмування. В подальшому поглиблюючи інтерес учнів гуртків програмування. При цьому не забуваючи майбутні тенденції наприклад на мови зосереджені на безпеці пам'яті (комп'ютерної). В яких вже є потреба урядів та їх безпекових органів [3]. Тому на сьогодні та на ближнє майбутнє для навчання програмуванню є та будуть мови програмування такі як: Java Script, Python, C, C++, Rust/ А також середовища розробки програмних продуктів: Visual Studio, Jet Brains, VS Code, QT та для роботи з даними бази даних SQL, NoSQL/ Важливим є і вивчення різних парадигм програмування та принципів розробки програмного забезпечення.

Для навчання програмуванню в гуртках треба підходити з критичним мисленням, а також навчати йому учнів, бо технології та мови програмування змінюються, з'являються та зникають. Тому важливо слідкувати за сучасними тенденціями в розробки програмних продуктів та потенційним майбутнім розвитком комп'ютерних технологій щоб учні здобували знання, які є та будуть актуальними на їхньому шляху розвитку, навчання та професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Popat S., Starkey L. Learning to code or coding to learn? A systematic review. *Computers & Education*. 2019. Т. 128. С. 365–376.
2. ТІОБЕ Index. ТІОБЕ. URL: <https://www.tiobe.com/tiobe-index/go/> (дата звернення: 09.04.2024).
3. U.S. and International Partners Issue Recommendations to Secure Software Products Through Memory Safety. National Security Agency/Central Security Service. URL: <https://www.nsa.gov/Press-Room/Press-Releases-Statements/Press-Release-View/Article/3608324/us-and-international-partners-issue-recommendations-to-secure-software-products/> (дата звернення: 09.04.2024).
4. Рейтинг мов програмування 2024. DOU. URL: <http://dou.ua/lenta/articles/language-rating-2024> (дата звернення: 09.04.2024).

Лященко Т. В.
аспірант II року навчання
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4716-2632>
м. Київ, Україна
e-mail: t.dudka2210@gmail.com

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Позашкільна освіта є важливою складовою освітньої системи держави, її найбільш мобільною ланкою, що швидко відреагувала на виклики часу і модернізується у відповідності до загальноєвропейських тенденцій, враховуючи національні освітні традиції та соціальні замовлення.

Особливістю позашкільної освіти є добровільна участь в освітньому процесі; вільний вибір занять; відсутність регламентуючих настанов; диференціація за інтересами щодо певної галузі науки, техніки, технологій та культури; постановка реально досяжних завдань перед кожною особистістю; розмаїття видів діяльності та сфер спілкування, що сприяє набуттю досвіду соціальних відносин [1].

Зміст позашкільної освіти ґрунтується на принципах індивідуальних запитів здобувачів освіти та їх батьків. Ці запити постійно змінюються, що зумовлює динамічність, розвиток, нестандартність та багатогранність системи позашкільної освіти; використання різноманітних форм організації, застосування новітніх освітніх методів та технологій.

Особливість методів позашкільного освітнього процесу полягає у всьому заохоченні максимального творчого самовиявлення вихованців, багатстві вражень та позитивних емоцій, створенні оптимальних організаційних умов для продуктивної творчої діяльності [3].

З метою забезпечення ефективності та актуальності освітнього процесу заклади позашкільної освіти змогли швидко адаптувати свої навчальні програми та методики навчання до змін в суспільному та політичному контексті. Долаючи воєнні виклики, у діяльності закладів позашкільної освіти значним є акцент на утвердження української ідентичності, виховання національних цінностей, громадянської свідомості, поваги та любові до рідної землі.

Значні переваги позашкільної освіти, що включають варіативність, мобільність, добровільність, доступність, соціально-педагогічну спрямованість

та можливості її здійснення у різноманітних формах (гурток, студія, клуб або інше творче об'єднання); орієнтація на інклюзивність та безбар'єрність, зумовлюють її виняткову важливість і затребуваність в умовах війни [2].

В рамках проведення дослідження стану розвитку позашкільної освіти в Україні (наказ Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» «Про проведення дослідження стану розвитку позашкільної освіти» від 16.06.2021 № 56) згідно вибірки було здійснено опитування 923 батьків вихованців, учнів, слухачів закладів позашкільної освіти з усієї України [4].

За результатами дослідження 75,8% респондентів вважають, що незважаючи на складні умови сьогодення, якісна позашкільна освіта доступна для всіх дітей; 78% впевнені, що напрям позашкільної освіти, обраний дитиною, цілком відповідає її інтересам.

З перших днів війни заклади позашкільної освіти не лише забезпечують організацію змістовного дозвілля дітей та молоді, але й стали джерелом потужної психологічної підтримки учасників освітнього процесу. 92,2% батьків зазначили, що навчання у закладі позашкільної освіти сприяє творчому розвитку особистості дитини; 90,4% переконані, що відвідування закладу позашкільної освіти сприяє покращенню психологічного стану дитини. Також, 93,6% батьків вихованців, учнів, слухачів вказали, що найголовнішим мотивом відвідування дитиною закладу позашкільної освіти є її власне бажання.

Щоб забезпечити належну якість освітніх послуг заклади позашкільної освіти розширюють коло ділових відносин з представниками територіальних громад, адміністративними інстанціями, батьківською спільнотою, педагогічним колективом та вихованцями закладу. Здійснюють співпрацю із закладами бібліотечної системи, науково-дослідними установами, громадськими організаціями, центрами інклюзивної освіти, партнерами в рамках реалізації різноманітних власних благодійних ініціатив та волонтерських проєктів тощо.

Отож, в умовах повномасштабної військової агресії російської федерації позашкільна освіта змінюється у відповідності до сучасних реалій та національних пріоритетів. Діяльність закладів позашкільної освіти набула нового значення: поряд із забезпеченням сприятливих умов для набуття вихованцями нових знань та формування особистісних цінностей, першочерговими завданнями визначено соціально-педагогічну підтримку, допомогу в адаптації до змін та набуття вихованцями гнучких навичок, надання психологічної підтримки усім учасникам освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Биковська О. В. Педагогіка позашкільної освіти як субдисципліна педагогіки, *Рідна школа*. 2016. № 11–12. С. 48–53.

2. Литовченко О. Заклади позашкільної освіти України в умовах війни: освітня, просвітницька, громадська діяльність. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та молоді*. 2022. 26(1), 213-225. Режим доступу: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-213-225>

3. Мачуський В. В. Інноваційний розвиток позашкільної освіти в сучасних умовах. *Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 23 листопада 2023 р.). Івано-Франківськ: «НАІР», 2023. С.164-170.

4. Наказ Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» «Про проведення дослідження стану розвитку позашкільної освіти» від 16.06.2021 № 56. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/11duknVG_Qf3rPZ7c0gw0gsmeYNfeUaZc/view

Прядун С.С.

аспірант

*спеціальність 011 Позашкільна освіта
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:

Каричковський В.Д.,

*доктор педагогічних наук, професор
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Важливість позашкільної освіти не викликає сумнівів, адже вона допомагає розвинути здібності та таланти дитини, які можуть бути корисними для дитини у її житті та більш повно реалізувати свій людський потенціал у майбутньому. За даними офісу освітнього омбудсмена України позашкільна освіта також зменшує

підліткову злочинність, а в умовах війни – допомагає долати психологічні травми та розлади [1].

Неабияку роль позашкільної освіти у формуванні людського капіталу підтверджує й проєкт Концепції позашкільної освіти в умовах воєнного стану [2], яка також наголошує й на необхідності осучаснення підходів до управління як окремими закладами позашкільної освіти, так і всією мережею таких закладів.

Основним викликом сьогодення для закладів позашкільної освіти є необхідність адаптуватися до технологічного прогресу та змін у освітніх трендах. Заклади мають регулярно оновлювати свої навчальні програми, щоб вони були актуальними та ефективними. Крім того, вони повинні враховувати різні потреби своїх учнів, включаючи учнів з обмеженими можливостями, з різним культурним фоном та з різними стилями навчання. Успішне управління позашкільною освітою передбачає дотримання принципів інклюзивності та доступності, що гарантує рівний доступ до якісної освіти для всіх учнів [3].

На тлі скорочення кількості закладів позашкільної освіти (на початок 2023 р. їх кількість скоротилась на 17 % у порівнянні із 2019 р. [1]), управління ними та врахування згаданих вище вимог сьогодення, потребує підвищення якості освітніх послуг, що не можливо без ширшого застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у діяльності таких закладів.

Управлінська діяльність у закладах позашкільної освіти включає в себе різні завдання та обов'язки, які поєднані і взаємодіють між собою:

- навчально-виховна діяльність;
- науково-методична;
- управлінські обов'язки;
- господарська діяльність;
- кадрова політика.

Водночас управління у позашкільному навчальному закладі проводиться крок за кроком відповідно до послідовності функцій управлінського циклу. Цей цикл включає в себе розробку управлінських рішень (включаючи моделювання майбутньої діяльності), організацію та контроль виконання цих рішень, оцінку отриманих результатів та необхідні корекції. Кожен з цих етапів використовує свої власні методи, утворюючи загальний технологічний процес управлінської діяльності [4]. Саме ширше застосування ІКТ сприятиме більш оптимальній взаємодії цих складових в управлінській системі закладу.

Безпекові виклики останніх 5 років сформували потребу в організації дистанційних форм організації навчального процесу, без застосування ІКТ реалізувати які було б неможливо. Сьогодні такі форми організації освітнього процесу мають стати невід'ємною складовою системи організації управління навчальним процесом, розширюючи можливості та форми надання позашкільних освітніх послуг.

Особливе місце у цих процесах також стало застосування так званих «хмарних технологій» в управлінні освітнім закладом з метою покращення, оновлення та підвищення якості позашкільної освіти. Створення єдиного інформаційного простору в закладі позашкільної освіти дозволяє забезпечити доступ до хмарних сервісів для всіх учасників освітнього процесу: педагогічних працівників, учнів, їхніх батьків та адміністрації закладу [5].

Важливим інструментом розвитку позашкільного закладу залишається запровадження нововведень у освітню систему: додаткові навчальні програми, інновації в адміністративно-економічній, фінансовій, методичній та освітній сферах освітнього життя. Важливо, щоб колектив розробляв продуктивні методи вирішення нових професійних завдань [6]. Зокрема це стосується вирішення таких проблем, які умовно можна поділити на технічні та педагогічні [7]:

- *організаційно-методичних*, що передбачають застосування ІКТ з урахуванням специфіки змісту навчального предмета, особливості методичної системи, визначення доцільності використання ІКТ, визначення дидактичного та технічного оснащення ІКТ, диференціація у підборі програмних продуктів;
- *загальнодидактичних*, що передбачають визначення ролі ІКТ у педагогічній системі у цілому та окремих педагогічних процесах зокрема;
- *інформаційних*, які спрямовані на дослідження психолого-педагогічних умов застосування ІКТ для ефективного використання у роботі закладу, складання вузькоспеціалізованих програмних продуктів за специфікою певного закладу та створення окремої бази програмних продуктів для вчителів позашкільних закладів;
- *кадрової*, яка з одного боку створення умов для підвищення ІКТ-компетентності педагогічних працівників, що є складним і безперервним процесом, з іншого – врахування низки аспектів процесу та засобів навчання.

Ефективне керування інформаційними ресурсами закладу позашкільної освіти вимагає створення системи інформаційних потоків, що досягається шляхом вдосконалення комплексу організаційно-технічних засобів, включаючи забезпечення обладнанням, документування, створення загальної бази даних вищого навчального закладу та забезпечення доступу до будь-якої інформаційної бази поза межами закладу.

Сучасні заклади позашкільної освіти стикаються з викликом адаптації до технологічного прогресу та змін у освітніх трендах. Це передбачає регулярне оновлення навчальних програм з метою забезпечення актуальності та ефективності освітнього процесу, а інформаційно-комунікаційні технології стають ключовим інструментом для досягнення цієї мети.

Водночас інформаційні технології допомагають долати проблеми управління закладами позашкільної освіти, зокрема, в аспектах навчально-виховної діяльності, науково-методичної роботи, управлінських обов'язків, господарської діяльності та кадрової політики, та оптимізують взаємодію між цими складовими.

Розвиток позашкільного закладу потребує постійного впровадження нововведень в освітню систему та надання підтримки персоналу у володінні ІКТ для забезпечення ефективного його функціонування. Водночас це формує нові завдання та функції для управління цими закладами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи [Електронний ресурс] // Освітній омбудсмен України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://eo.gov.ua/pozashkilna-osvita-problemy-propozytsii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/>.
2. Проєкт Концепції позашкільної освіти в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / [О. В. Лісовий, О. В. Биковська, О. В. Єресько та ін.] // Міністерство освіти і науки України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/Kontseptsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voennogo-stanu.pdf>.
3. Рижова А. О. Управлінська діяльність в закладах позашкільної освіти в умовах сьогодення / Анна Олегівна Рижова. // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2022. – №207. – С. 390–394.
4. Вербовський І.А. Теоретичні засади управління закладами спеціальної освіти в умовах сучасної інформатизації. *Позиціонування закладу освіти засобами новітніх технологій менеджменту*: Матеріали Всеукраїнського науково-методологічного семінару 30 жовтня 2020 р. Київ – Бориспіль: ДЗВО «Університет менеджменту освіти». 2020. С. 19-23
5. Жорницька Т.В., Іваськ Г.І. Використання хмарних технологій – як створення інформаційного середовища для управління навчально-виховним процесом в гімназії. *Створення інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / За заг. ред. Г. А. Коломoeць, О. М. Мельник, С. М. Грицай, А. В. Вознюк (м. Київ, 15 березня 2019 року). Суми: НВВ КЗ СОІППО, 2019. С. 37-41.
6. Ошнecк О. Управління освітнім закладом в умовах реформування освіти. *Нові підходи до управління освітнім закладом в умовах реформування освіти*: методичний посібник для керівників закладів загальної середньої освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, Л. М. Савенко, В. С. Стасюк. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. С. 52 – 55.

7. Торубара О. М. Специфіка застосування персонального комп'ютера у навчальній діяльності позашкільних закладів / О. М. Торубара, Є. О. Клейно. // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – №2. – С. 56–62.

Рабець В.І.

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
v.i.rabets@udu.edu.ua*

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Позашкільна освіта є необхідним елементом безперервної системи освіти, що регулюється Конституцією України та законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту». Метою позашкільної освіти є виховання та розвиток у дітей та молоді здібностей у різних сферах. Вона спрямована на надання їм базових професійних навичок, вмінь та знань, що необхідні для комунікацій та соціалізації, самореалізації та подальшої професійної діяльності [3]. Освітній потенціал позашкільної освіти розкривається в працях В. Белової, О. Биковської, І. Бега, В. Вербицького, В. Мадзігона, Г. Пустовіта, Т. Сущенко та ін. У сучасних умовах зростає виховна роль позашкільних навчальних закладів. Окрім освітньої та виховної функцій, вони виконують важливу соціальну функцію надання психологічної підтримки та організації змістовного дозвілля дітей, у тому числі внутрішньо переміщених осіб. Безперечно, сучасні позашкільні навчальні заклади відіграють важливу роль у патріотичному вихованні дітей та молоді. Вони активно організовують благодійну та волонтерську діяльність, сприяють формуванню громадянської свідомості та активної громадянської позиції.

Модернізація змісту освіти в позашкільних закладах України залежить не лише від воєнного стану, а й від загальних тенденцій розвитку освіти на сучасному етапі. Модернізація у сфері позашкільної освіти не тільки можлива, але й необхідна зараз, коли ситуація в країні втратила стабільність. Масштабне вторгнення Росії в Україну призвело до низки викликів у сфері позашкільної освіти: -Міграція учнів та викладацького складу (зовнішня міграція та внутрішнє переміщення); -Нагальна потреба у доопрацюванні змісту навчальних програм, які не враховують потреби сучасного воєнного періоду; -Потреба у залученні дитячих та практикуючих психологів для забезпечення дітей та працівників, що постраждали морально через військові дії та переміщення психологічною підтримкою; -Відсутність укриття у більшості приміщень позашкільних

навчальних закладів перешкоджає процесу переходу до навчання в режимі оффлайн [3; 5, с.4;]. Сучасна дійсність ставить перед нами завдання виховання духовно-моральної особистості з високою життєвою активністю. Саме така особистість готова осмислено сприймати життя, бути його автентичним суб'єктом, відстоювати всі його позитивні сторони і долати регресивні моменти. Позашкільна освіта має потужні резерви для вирішення цієї проблеми [4, с.225].

Ці чинники обумовлюють необхідність створення та розвитку безпечного освітнього середовища. Для підвищення ефективності функціонування безпечного освітнього середовища необхідно узгодити та привести до відповідності гурткову діяльність, стратегії, середовище (зовнішнє освітнє середовище) та технологію (внутрішнє освітнє середовище) у позашкільному навчальному закладі. При цьому технологія гурткової діяльності (внутрішнє освітнє середовище) -це створення та підтримка безпечного освітнього середовища, що є умовою подальшої еволюції гурткової діяльності. Безпечне освітнє середовище (внутрішнє освітнє середовище) в умовах війни – це освітнє середовище, яке визначає умови освітньої діяльності позашкільного закладу загалом та гурткової діяльності зокрема, що гарантує погоджену інформаційну взаємодію суб'єктів між собою [1; 2].

Отже, сучасне безпечне освітнє середовище в позашкільних навчальних закладах є єдиним для всіх суб'єктів освітнього процесу. Сучасне безпечне освітнє середовище в закладах позашкільної освіти є передумовою подальшої успішної реалізації стратегії позашкільної освіти. В умовах воєнного стану та підвищення суспільного попиту на сучасні послуги ринку освіти ефективне та інноваційне безпечне освітнє середовище є дієвим інструментом реалізації інноваційної діяльності позашкільних навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лебедик Л. В. Ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни. Збірник тез Міжнар. наук.-практ. симпозіуму «Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія», 23-24 серпня 2022 р. за заг. ред. З. П. Ленів. Львів, 2022. 391с. С. 150–155.
2. Лебедик Л. В. Оцінювання культури вищого навчального закладу через якість здоров'язбережувального середовища : зб. статей за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 23-24 берез. 2017 р.) у 2 томах Міжрегіональна науково-практична інтернет-конференція 53 / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2017. Т. 1. С. 495–500.
3. Лист Міністерства освіти і науки України від 23 серпня 2023 року № 1/12609-23 „Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2023/2024 навчальному році”

4. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти : методичний посібник / [А.Е. Бойко, В.В. Вербицький, А.В. Корнієнко, О.В. Литовченко; за ред. В.В. Мачуського]. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 223 с.

5. Орловська Н., Організація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти у 2023/2024 н.р. Майбуття. Липень-серпень, 2023, №№ 13-16 (708-711).

СЕКЦІЯ 7. СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Заможський Андрій Борисович

асистент кафедри соціальної політики факультету соціології та соціальної політики УДУ ім. Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0001-7045-7231>

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Феномен соціальної згуртованості, на сьогодні є одним з головних напрямків дослідження суспільства в багатьох державах та державних об'єднаннях. Дослідження соціальної згуртованості проводять як окремі дослідники, так і різноманітні фонди, як державні установи, так і Організація Об'єднаних Націй. Більшість досліджень стверджують, що Соціальна згуртованість населення кожної країни є центральною для її постійного та багатовимірного розвитку. Дискурси, що оточують соціальну згуртованість, пропонують численні концепції, головним чином, з точки зору соціального, економічного, культурного та політичного виміру згуртованості.

В Україні, також, проводяться дослідження соціальної згуртованості, як різними дослідниками, так і за різними методологіями. Зокрема за допомогою проектів Еразмус+, що реалізувалися в українських університетах, зокрема, в НПУ ім. М.П. Драгоманова та наразі реалізуються в УДУ імені Михайла Драгоманова[1]

Дослідження соціальної згуртованості та сталого розвитку освітніх спільнот почалися ще в процесі виконання науково-дослідної теми «Концептуальні засади когнітивних технологій в освіті». Саме тоді було впроваджено емпіричні методи дослідження когнітивних технологій – це були фасилітаційні сесії, тренінгові модулі (за методичними вказівками Програми «Активні Громадяни» Британської Ради в Україні). Досвід участі НПУ ім. М.П. Драгоманова як партнера цієї програми дав значний поштовх в напрямку розвитку практичної методології розвитку соціальної згуртованості, а також інших важливих ціннісно-орієнтованих компетенцій. Методологію дослідження також посилив досвід практичної роботи з громадами, яку проводила професор

М. Нестерова – координатор Модуля Жана Монне «Розвиток соціальної згуртованості в освіті та врядуванні: Європейські студії» (SCEGES)[2].

Методика дослідження «Social Cohesion Radar», розроблена міжнародним Фондом Bertelsmann (нім. Bertelsmann Stiftung) – дозволяє досліджувати спільноти різних рівнів.

Професором Нестеровою М.А. доцентом Деліні М. М. та здобувачем Заможським А.Б. в 2019-у році був розроблений опитувальник та проведено дослідження спільноти НПУ ім. М.П. Драгоманова.

«Social Cohesion Radar» розглядає соціальну згуртованість як три домени: Соціальні відносини; Пов’язаність; Орієнтація на загальне благо.

Де кожен домен поділяється відповідно:

Соціальні відносини	Пов’язаність	Орієнтація на загальне благо
Соціальні межі	Ідентифікація	Солідарність і
Віра в людей	Довіра до інститутів	взаємодопомога
Прийняття інакшості	Сприйняття справедливості	Повага до соціальних норм
		Громадянська залученість

В подальшому, під час впровадження проекту напряму Жана Монне Кафедра Жана Монне «Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій» (SCAES)620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR та проекту Жана Монне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку» (EVDISD) 620545-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-PROJECT за підтримки Національного Еразмус+ Офісу в Україні, були проведені опитування рівня соціальної згуртованості під час різних освітніх заходів. Отримані результати можна викласти у наступну таблицю:

Домен та Сфера	Рік дослідження	2019 р. НПУ ім.М.П.Драгоманова [2]	2020 р. Університети України [3]	2022 (січень) Зимова школа SCAES [4]	2022 (червень) Університети України [4]	Учасники зимової школи SCAES або Літньої школи EVDISD	Не приймали участь у заходах SCAES або EVDISD
	Кількість опитаних	112 осіб	346 осіб	207 осіб	363 особи	128 осіб	235 осіб
Соціальні зв'язки		3,71	3,61	3,98	3,70	4,16	3,42
Віра в людей		3,81	3,75	3,94	4,01	4,05	3,99
Прийняття інакшості		4,28	3,98	4,45	4,22	4,34	4,15
СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ		3,93	3,78	4,12	3,98	4,18	3,85
Ідентифікація		2,99	3,11	3,10	3,14	3,37	3,02
Довіра до інститутів		3,43	3,39	3,82	3,73	4,02	3,57
Сприйняття справедливості		2,76	2,84	2,77	2,76	2,84	2,70
ПОВ'ЯЗАНІСТЬ		3,06	3,12	3,23	3,21	3,41	3,10
Солідарність і взаємодопомога		3,67	3,58	3,97	3,90	4,10	3,76
Повага до соціальних норм		3,64	3,61	4,14	4,02	4,20	3,92
Громадянська залученість		2,40	2,73	2,45	2,45	2,76	2,27
ОРІЄНТАЦІЯ НА ЗАГАЛЬНЕ БЛАГО		3,24	3,31	3,52	3,46	3,69	3,32

Зокрема можна виділити те, що рівень соціальної згуртованості тих, хто відвідував заходи вказаних проєктів до опитування, показували рівень вище тих, хто не був присутній на заходах раніше. Це показує те, що, на рівень соціальної згуртованості можна вливати і його підвищувати.

Тому так важливі на сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну, як самі дослідження, так і заходи спрямовані на розвиток соціальної згуртованості, адже саме соціальна згуртованість визначає таку важливу тенденцію, яка проявляється сильніше в кризові стани – об'єднання, приналежність до чогось більшого. Також її можна вважати запорукою стійкості, яку так потребує наше суспільство, зокрема, освітньої спільноти [2].

ЛІТЕРАТУРА:

1. **НЕСТЕРОВА М., АТНАЖЕВА Л., ЗАМОЖСЬКИЙ А.** (2023). Соціальні інновації та управління різноманітням у співпраці університетів та громад. Вища освіта України. No 1. С. 47–53. DOI 10.32782/NPU-VOU.2023.1(88).06
2. **НЕСТЕРОВА, М., ДЄЛІНІ, М., ЗАМОЖСЬКИЙ, А.**(2019). Соціальна згуртованість університетської спільноти. Вища освіта України. No 3, 42–50
3. **Denys SVYRYDENKO, Marja NESTEROVA, Maryna DIELINI** (2022) Changes in social cohesion in the university community in the context of crisis phenomena in society. Baltic Journal of Economic Studies, Vol. 8 No. 3, DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-185-196> ¶
4. **НЕСТЕРОВА М., ДЄЛІНІ М., ЗАМОЖСЬКИЙ А.** Соціальна згуртованість університетської спільноти // Вища освіта України. 2020. № 3. С. 42–51 DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2020.3\(78\).6](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2020.3(78).6)

СЕКЦІЯ 8. СОЦІОЛОГІЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ІНІЦІАТИВИ

Булатевич М. М.

*кандидат соціологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
m.m.bulatevych@udu.edu.ua*

РОЛЬ ДИСКУРСИВНИХ СТАНДАРТІВ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МОДЕРНОЇ СВІТ-СИСТЕМИ

Дискурсивні стандарти справедливості виникають в модерній світ-системі в результаті Французької революції. Вони інституціалізуються разом з інституціалізацією ідеології лібералізму як геокультури модерної світ-системи та встановленням моделі ліберальної держави [3, р. 75]. В їх основі лежать символічні коди, які позначають цивільні та анти-цивільні боки соціальних якостей людини й здатні відокремлювати цивільні чесноти від цивільних вад. Джефрі Александер виокремлює набір символічних кодів на рівні мотивів, соціальних відносин і соціальних інститутів [1, р. 57-59]:

МОТИВИ		СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ		СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ	
ЦИВІЛЬНІ МОТИВИ ЛЮДИНИ	АНТИ-ЦИВІЛЬНІ МОТИВИ ЛЮДИНИ	ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ	АНТИ-ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ	ЦИВІЛЬНІ ІНСТИТУТИ	АНТИ-ЦИВІЛЬНІ ІНСТИТУТИ
Активна	Пасивна	Відкриті	Скритні	Регульовані правилами	Свавільні
Автономна	Залежна	Довірливі	Підозріливі	Закон	Сила
Раціональна	Ірраціональна	Критичні	Запопадливі	Рівність	Ієрархія
Розсудлива	Істерична	Благородні	Корисливі	Інклюзивні	Ексклюзивні
Спокійна	Збудлива	Альтруїстичні	Жадібні	Знеособлені	Персоналізовані
Володіє собою	Дика й пристрасна	Правдиві	Оманливі	Договори	Зв'язки відданості
Реалістична	Викривлено сприймає реальність	Чесні та прямі	Базуються на розрахунку	Групи	Фракції
У здоровому глузді	Божевільна	Дорадчі	Змовницькі	Офіс	Особистість
		Дружні	Антагоністичні		

Стандарти справедливості встановлюють чіткі й однозначні вимоги до соціальних якостей людини, що претендує на включення в ліберальну державу. На підставі відповідності соціальних якостей конкретної людини цим вимогам обґрунтовується справедливість надання або ненадання їй виборчого права і включення або не-включення її до нації та громадянського суспільства – складових елементів ліберальної держави. Якщо в перебігу раціональної комунікації у громадянському суспільстві встановлено, що соціальні якості людини відповідають дискурсивним стандартам справедливості, тоді буде несправедливо не залучити цю людину до користування усіма можливостями ліберальної держави.

У перебігу встановлення моделі ліберальної держави представників трьох соціальних груп, яких традиційно залучали до нижчої страти модерної світ-системи – найманих робітників, жінок й темношкірих, – почали змальовувати в негативних, анти-цивільних символічних кодах. Відповідно, робили висновок, що представники нижчої страти є некомпетентними для адекватного користуватися можливостями, що їх надає модель ліберальної держави. Їм не варто надавати виборче право, не варто включати їх до громадянського суспільства й робити повноправними членами нації.

Нижчій страті належало обґрунтувати несправедливість свого виключення. Вона мала довести, що її представники відповідають дискурсивним стандартам справедливості. У середовищі нижчої страти почали формуватися рухи тих, хто виявилися виключеними. Робітничі рухи, жіночі рухи феміністок та суфражисток, рухи темношкірих використовували комунікативні можливості громадянського суспільства, щоби змалювати своїх представників у позитивних символічних кодах. Вони спрямовували свою активність на те, щоб довести повноцінно включеним членам нації, що такі соціально-демографічні характеристики, як то «бути найманим робітником», «бути жінкою» чи «бути небілим», не є ганебними та недостойними й ніяк не деформують цивільні якості людини.

У царині громадянського суспільства країн, де було встановлено ліберальну державу, тривалий час відбувалася дискурсивна боротьба. Із часом громадські рухи досягали успіху і «згасали». Представників нижчої страти врешті-решт визнавали достатньо компетентними, надавали їм виборче право й повноцінне включення до національної спільноти та громадянського суспільства. Проте це суттєво не покращило становища нижчої страти в модерній світ-системі. Їй так і не вдалося змінити перерозподіл додаткової вартості на свою користь. Так само, як і не вдалося похитнути владні позиції еліт. Натомість завдяки, зокрема, таким ідеологічним конструкціям, як дискурсивні стандарти справедливості, еліти ядра модерної світ-системи зуміли переспрямувати повстанську енергію нижчої страти з антисистемних революцій у річище

боротьби за включення в ліберальну державу. Таким чином революційну енергію було поступово випущено, нижча страта більше не становила загрози для розвитку модерної світ-системи.

Новоутвореним в регіонах периферії національним суспільствам ліберальна держава давала надію на поступовий та неухильний економічний і соціальний розвиток. Але, як показує Валерстайн, ці надії поступово згасають, а оптимізм вичерпується. Обіцянки лібералізму не були виконані: периферія залишається залежною від ядра, недорозвиненою й виснаженою [2, р. 43-44]. В деяких країнах периферії й напівпериферії здійснюються спроби демонтажу ліберальної держави, зокрема через позбавлення de-facto широких народних мас виборчого права, перегляду стандартів справедливості та відновлення у тому чи тому вигляді імперських структур.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Alexander J. C. The civil sphere. Oxford : Oxford University Press, 2006. 793 p.
2. Does capitalism have a future? / I. Wallerstein et al. New York : Oxford University Press, 2013. 192 p.
3. Wallerstein I. The modern world-system IV: centrist liberalism triumphant, 1789-1914. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 2011. 377 p.

Горпинич О.В.

*кандидат філософських наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-6101-4612
olga220570gor@ukr.net*

НОВА ІНВАЙРОМЕНТАЛЬНА ПАРАДИГМА В СОЦІОЛОГІЇ

На тлі актуалізації проблематики руйнування навколишнього середовища у науковому та публічному дискурсі до програм спільного централізованого регулювання екологічних проблем активно приєднуються держави, некомерційні організації та бізнес-корпорації. Натомість збереження навколишнього середовища неможливе без участі на мікрорівні — з боку індивідів. Серед українців, згідно з опитуваннями громадської думки, посилюється занепокоєння з приводу погіршення екологічної обстановки загалом та в районі свого проживання.

Інвайронментальна соціологія (англ. environment — природне і соціальне місце існування) лише нещодавно набула статусу самостійної дисципліни. Водночас її еволюція налічує кілька десятків років і безпосередньо пов'язана з екологічними дисциплінами (екологія, екологія людини, соціальна екологія) та їх концептуальними ідеями та парадигмами. Соціальна екологія оформилася у другій половині ХХ ст. Але й сьогодні багато важливих моментів цієї науки є дискусійними. Екологічна (інвайронментальна) соціологія є ще молодшою дисципліною і вивчається, переважно, у межах спеціальності “соціологія”. Водночас обидві науки глибоко пов'язані між собою та покликані доповнювати одна одну.

Відповідно до концепції «нової екологічної парадигми», сприйняття та осмислення екологічних проблем призводить до переорієнтації суспільних цінностей довкілля. Відносини людства з нею починають мислитися не як опозиція, але як рефлексивний, дбайливий баланс, що бере до уваги самоцінності природи та визнання меж економічного зростання [1].

Стан довкілля є життєво важливою проблемою людства. Дослідження механізмів взаємодії суспільства та природи набуває особливої актуальності у ХХІ ст. Свій внесок у вирішення цієї проблеми роблять такі науки, як соціальна екологія та інвайронментальна соціологія, що вивчають взаємозв'язок і взаємодію природи і людини. Розробка репрезентативних критеріїв, що адекватно відображають існуючу екологічну, соціальну та економічну ситуацію, має базуватися на використанні методології та методів інвайронментальної (екологічної) соціології.

Аналіз базових екологічних понять і концепцій, широко обговорюваних і визнаних сучасним науковим співтовариством, свідчить у тому, що безпосередньо пов'язані з історією виникнення основних понять екологічної науки, починаючи з еволюційної парадигми Геккеля, дав перше визначення екології, “енергетичного принципу” А. Лотки, що перетворив біологію на строго кількісну науку. Слід зазначити, що тенденції до кількісного опису екологічних дослідженнях є характерними для ХХ в.

Соціологія екологічних проблем почала розвиватися США, потім у Європі в 70—80-х гг. ХХ сторіччя. Величезний вплив на неї мала серія доповідей Римському клубу, в тому числі перше дослідження відомого соціолога Денніса Медоуза “Кордони зростання”, опубліковане в 1972 р. Цими роботами було здійснено перший прорив у суспільній свідомості та започатковано компаративні екосоціологічні дослідження. Через 20 років (1992 р.) Медоуз заявив, що соціологічні дослідження свідчать про погіршення середовища проживання і для подолання екологічної кризи потрібно ще 40 років.

На необхідність об'єднання зусиль соціологів-інвайронменталістів вказав міжнародний симпозіум “Сучасні тенденції розвитку інвайронментальної

соціології”, що у червні 1992 р. у Нідерландах. На ньому обговорювалася проблема теоретичних та методологічних засад побудови даної дисципліни, яка, ставши очевидним соціальним фактом, вимагає, на думку вчених, глибокого теоретичного осмислення та розробки нових стратегій соціальної дії.

Міжнародний симпозіум екологів “Населення та довкілля у розвинених суспільствах”, що у жовтні 1996 р. у Римі, продемонстрував ще одне з напрямів екосоціології, активно розробляється у Європі, аналізуючи вплив демографічних тенденцій на довкілля. Надалі теоретичним фундаментом розвитку екологічної соціології стає "нова екологічна парадигма".

Інвайронментальна соціологія – галузь соціології, яка досліджує специфічні зв'язки між людьми та навколишнім середовищем, особливості розвитку і функціонування соціальних спільнот, соціальних структур та інститутів в умовах впливу на їх життєдіяльність антропогенних екологічних чинників. Головні її завдання полягають у вивченні закономірностей взаємодії суспільства і природи, досягнення збалансованості цієї взаємодії, отримання достовірної соціально-екологічної інформації, з'ясування громадської думки щодо екологічних проблем та чинників, що їх породжують [2]. У сфері її наукового інтересу – вплив довкілля на суспільство, формування екологічної свідомості, забезпечення участі громадян у реалізації державної екологічної політики тощо. До предметної сфери інвайронментальної соціології належать і проблеми взаємодії суспільства зі штучним середовищем проживання людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Catton W.R., Dunlap R.E. (1978) Environmental sociology: A new paradigm. *The American Sociologist*, 13(1): 41–49
2. Соціологія екології. URL: <http://www.gidromet.edu.kh.ua/Files/downloads/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B4.%20%D0%B7%20%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB.%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%B3%D1%80.%2040.pdf>

Приходько Г.В.
магістр
спеціальності 054 «Соціологія»
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Хоменко Н.В.
кандидат психологічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Постановка проблеми. На сторінці у мережі Інтернет Національної соціальної сервісної служби України зазначено, що гендерна рівність передбачає, що усі люди мають свободу для розвитку власних здібностей і свободу вибору без обмежень, пов'язаних із жорстко закріпленими гендерними ролями. Інакше кажучи, різна поведінка, прагнення й потреби жінок та чоловіків враховуються, оцінюються та підтримуються рівним чином [1]. При цьому зазначено, що рівність не означає, що жінки й чоловіки стануть однаковими, проте права, обов'язки й можливості жінок та чоловіків не будуть залежати від того, чи народились вони жінками або чоловіками. Рівність між жінками й чоловіками є питанням прав людини і необхідною умовою та показником сталості людиноцентричного розвитку.

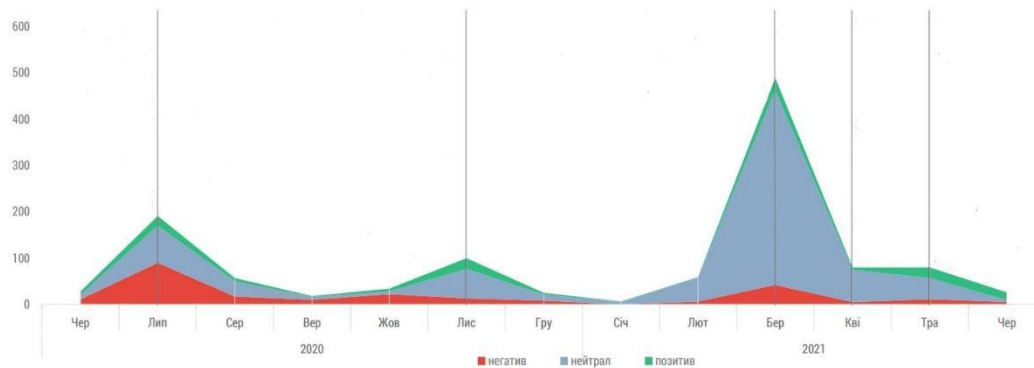
Водночас Національна соціальна сервісна служба України зазначає, що забезпечення гендерної рівності є серйозним ресурсом економічного й соціального розвитку і безпеки, що в Україні поки що використовується недостатньо [1]. Тобто, проблемою на сьогодні в Україні є питання гендерної нерівності.

Гендерна нерівність належить до одного із виявів соціально-економічного поділу населення, що передбачає різні спроможності для самореалізації жінок й чоловіків у суспільстві. Гендер є категорією, що відбиває соціальну стать, суспільно зумовлений конструкт, що спирається на біологічні відмінності між чоловіками і жінками. Базовою підставою постання незгод між чоловіком й жінкою є предмети побутово-сімейного характеру. Якщо брати до уваги дані

статистики, то саме це є причиною більшість розлучень (70%), а укласти шлюб прагнуть менше третини (30%) [2]. Як зазначає Адаменко А.С., сьогодні аналіз ситуації в Україні дає підстави стверджувати, що проблема гендерної рівності є присутньою майже в усіх сферах [2].

Гендерна нерівність у контексті сучасних українських соціологічних досліджень розкриває ряд вимірів цього складного та актуального питання. До прикладу, важливим є аспект контенту ЗМІ про гендерний паритет.

Сьогодні в Україні гендерна сфера соціальних відносин прояснюється в основному гендерними пабліками в соціальних мережах. Тому, як зазначає Юзва Л., відомості стосовно гендерної (не)рівності переважно не виходить за межі «інформаційної бульбашки». Тоді широка громадськість нерідко є носієм несистемного бачення гендерних аспектів [3]. На підтвердження такої думки дослідниця наводить приклад державного обговорення важливості 8 Березня як свята 2023 року шляхом опитування на платформі «Дія». Дискурс соціальних мереж демонструє сильну турбулентність в питанні розуміння сутності цієї дати. Найбільш поширеними є такі спотворення, як сприйняття 8 Березня як суто радянського свята, свята жіночності й вигадки феміністок. При цьому вивчення дискурсу ЗМІ щодо Стамбульської конвенції [4] продемонструвало, що 8 березня досі є інформаційним піком гендерних питань протягом всього року, що демонструє Малюнок 1 [3].

Малюнок 1. Медіаповідомлення про Стамбульську конвенцію

З метою віднайдення аналітичних відповідей на вказані питання, було здійснено контент-аналітичне дослідження. Контент ЗМІ стосовно гендерної нерівності підлягав вивченню на базі автоматизованої вибірки, що була побудована із застосуванням засобів Mediateka. Досліджуваним періодом були 12 місяців від початку повномасштабної війни в Україні, тобто час із 24.02.2022 по 24.02.2023. Вивченню підлягали ЗМІ різних рівнів та форм й опісля аналітичного групування та відбракування матеріалів, що потрапили до масиву у зв'язку з наявністю гендерної нерівності у контекстних рядках, залишилося двадцять кластерів (дипломатія, локальні заходи, домашнє насильство, топоніми, військовий облік, дослідження, згвалтування, документи, ООН, можливості,

фінанси, календар, форма ЗСУ, культура, посади, спорт, Стамбульська конвенція, солдати, демографія, Вікіпедія).

Юзва Л. вказує, що вивчення представлених в ЗМІ за рік повномасштабної війни кластерів повідомлень, що в них згадувалась гендерна нерівність, свідчить, що найчастіше це були поверхові згадки у різного роду значеннях, які становили основні теми. Натомість матеріалів, що би давали звичайним споживачам інформації розуміння того, що таке гендерна нерівність та яким є стан справ щодо неї у часи війни, мінімум [3].

На думку вченої виходом із такої ситуації є приділення ЗМІ більшої уваги питанням рівності й надавати ресурси на просвітницькі матеріали (надавати всестороннє пояснення поняття гендерної нерівності; в контексті повномасштабної війни розкривати аспект гендерної нерівності, характерний цьому періодові; уникати виняткової формалізації проблем гендерної нерівності, поверховості; не обмежувати проблеми гендерної нерівності лиш контекстом Стамбульської конвенції [3].

Отже, гендерна нерівність належить до одного із виявів соціально-економічного поділу населення, що передбачає різні спроможності для самореалізації жінок й чоловіків у суспільстві. Проблема гендерної рівності в Україні є присутньою майже в усіх сферах. Сучасні українські соціологічні дослідження виявили різні виклики стосовно питання гендерної нерівності, зокрема помічено поверховість та інколи суперечливість висвітлення цього соціального явища у ЗМІ. Проте аналіз результатів такого соціологічного дослідження й виявлення прогалин у роботі ЗМІ дає змогу розробити дієвий інструментарій для донесення до широкої аудиторії та суспільства в цілому питань гендерної нерівності, її причин та способів її подолання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інтернет-ресурс «Gov.ua. Державні сайти України». Національна соціальна сервісна служба України. Гендерна рівність. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist> (дата звернення: 18.04.2024).
2. Адаменко А.С. Гендерна нерівність. *Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки*. 17.05.2017. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6947/1/269.pdf> (дата звернення: 18.04.2024).
3. Юзва Л. Гендерна (не)рівність: під яким соусом її подають українські медіа в часи повномасштабної війни. Інтернет-ресурс «Гендер в деталях». URL: https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/genderna-nerivnist-pid-yakim-sousom-ii-podayut-ukrainski-media.html#_ftn1

(дата звернення: 18.04.2024).

4. Інтернет-ресурс «Social Economic Mental Health Analysis. Міждисциплінарний аналітичний центр соціально-економічного добробуту та психічного здоров'я». Медіадискурс проблеми запобігання насильству щодо жінок в контексті ратифікації Стамбульської конвенції. URL:

<https://sema.knu.ua/%d0%bc%d0%b5%d0%b4%d1%96%d0%b0%d0%b4%d0%b8%d1%81%d0%ba%d1%83%d1%80%d1%81-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b1%d0%bb%d0%b5%d0%bc%d0%b8-%d0%b7%d0%b0%d0%bf%d0%be%d0%b1%d1%96%d0%b3%d0%b0%d0%bd%0%bd%d1%8f-%d0%bd/> (дата звернення: 18.04.2024).

Рабець О.І.

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
o.i.rabets@udu.edu.ua*

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ПРЕДМЕТ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Війна завжди змінює життя людей, відриває їх від звичних просторів і контактів, кидає в період значної нестабільності. Війна по-іншому ставить пріоритети нашого життя і фокусує увагу на тому, що має найбільше значення: безпеці людей і родин. За останнє десятиліття Україна стала країною конфліктів, смертей, гуманітарної та екологічної криз. Сьогодні війна в Україні є найбільшим збройним конфліктом у світі, а її територія є найбільш замінованою у світі. [4]. Тому перед нами стоїть важливе завдання. Це вивчення війни, її природи, масштабів, засобів ведення війни, людського фактору, наслідків воєнних дій та їх подолання.

Традиційно в соціології існує два способи вивчення війни: соціологія війни та військова соціологія. Військова соціологія розвинулася з початком військових дій і зосереджується насамперед на досвіді тих, хто безпосередньо бере участь у бойових діях, досліджуючи на основі емпіричного матеріалу зовнішні та внутрішні відносини індивідів, груп, а також зміни і трансформації в суспільстві. Соціологія війни – це наукова дисципліна, яка зосереджена на аналізі причин війни, вивченні умов підтримання та досягнення миру, розумінні впливу війни на суспільство та прогнозуванні її можливих наслідків – еволюції війни в

глобалізованому світі. В Україні потрібне принципово нове розуміння війни, щоб пояснити процеси, які відбуваються в суспільстві сьогодні, і те, що може статися в майбутньому. [1]. Війна виступає не лише як індикатор інституційної спроможності та національної згуртованості, але й як виявник негативних ознак суспільної ситуації, таких як інституційний безлад, економічний спад, поглиблення демографічної кризи, збільшення корупційних проявів та мародерство. Під час війни змінюється сприйняття себе і суспільства, виникають нові соціальні практики і стратегії адаптації до нестабільності. Все це відіграє важливу роль у формуванні нового порядку в постконфліктних суспільствах.

Дослідники розглядають війну як соціальне явище з двох взаємопов'язаних перспектив: соціально-політичної та військово-технічної. Перша перспектива визначає, хто і з яких причин здійснює військові операції, тоді як друга відображає матеріальні та людські ресурси, що використовуються у війні. З соціологічного погляду, початок війни передбачає наявність факторів справедливості. [4]. Це підтверджує, що мирна співпраця між суб'єктами суспільних відносин стає неможливою. Це можна спостерігати на прикладі подій 2014 року, коли Російська Федерація підтримувала сепаратистські рухи в Донецькій та Луганській областях, а потім анексувала Крим. Військове насильство включає в себе різноманітні методи заподіяння шкоди, такі як погроми, бандитизм, етнічне насильство, сексуальне насильство, страти, фільтраційні табори, примусове голодування та інші. Це також призводить до мілітаризації повсякденного життя, травмування місцевого населення, руйнування спільнот і родин, а також загально підриває розвиток соціальної та економічної структур держави [2]. Значна кількість громадян, які пережили напади і жахи конфлікту, вбивства, напади, різанину, мародерство, вимушене переміщення, згвалтування, бомбардування і напади, мають зовсім інший погляд на життя і цінності, ніж раніше [3]. Війна в Україні справді вплинула на інші країни, спонукаючи їх до значних соціально-економічних змін. Сучасний розвиток суспільств потребує оптимізації ключових елементів, таких як людський капітал, технології та інституційні вдосконалення.

У контексті глобальних викликів, включаючи війну та її наслідки, країни визнають важливість інвестування у людський капітал через освіту, охорону здоров'я та розвиток навичок. Також, розвиток технологій є вирішальним для підтримки економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності [1]. Оскільки наслідки нинішніх подій відчувається та впливає на життя кожного, очевидно, що сучасний світ потребує радикальних змін, щоб вирішити кризи, що виникли [3].

Українські соціологи мають перед собою складне завдання вивчення війни, розробки методологічних засад галузі соціології війни та створення нового класифікаційного інструментарію. Це відкріє можливість у майбутньому

вирішувати теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з формуванням законів війни, поясненням сутності та особливостей війни, трансформацією цілей, масштабів, характеру та людських чинників збройних конфліктів, а також наслідків військових дій для нашої країни, Європи та світу в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Токар, П. В. (2023, січень). Соціологія війни: дослідження та оцінки. Геополітика України: історія і сучасність, 2 (29), 184–200. Retrieved from: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/271588>.
2. Требін, М. П. (2015) Війни в історії людства та їхні наслідки: уроки для України. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. Студії, 6, 9–98. Retrieved from: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/6_2016/12.pdf
3. Требін, М. П. (2015). Соціологія війни: український контекст. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи, 34 (1148), 30–34. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/4462>.
4. Требін, М. П. (2023). Соціологія війни в Україні: на шляху становлення. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія 1 (56). 201–219. doi: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.56.274384>.
5. Хобта С. В. (2016) Соціологія війни як завдання української соціології. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка 5 (302), 126–150. Retrieved from: http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1865/_visnik_lnu_imeni_tarasa_shevchenka_traven_2016.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ткаченко М.В.

аспірантка

спеціальність 054 Соціологія

Український державний університет

імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6474-8769>

email: 20a.m.tkachenko@std.npu.edu.ua

НАУКОВА РЕФЛЕКСІЯ СУЧАСНОГО ЗАХІДНОГО НЕО-РАСИЗМУ

Новий феномен дискримінації на основі ідей культурної несумісності – нео-расизм, – який знайшов утілення у дискримінації та маргіналізації певних

груп населення шляхом визнання їхніх культури, релігії чи стилю життя неповноцінними, усе більше перебирає увагу серед інших проблем сучасного західного, зокрема Європейського, суспільства.

Нео-расизм, пише канадський вчений Люк Фаучер, «не використовує старі расові категорії, не передбачає внутрішніх біологічних відмінностей, не робить явного посилення на ієрархічні позиції різних груп» [1, с. 407], а передбачає, що одна расова група боїться бути асимільована іншою, і що їхні культурні та релігійні цінності будуть знецінені. Дослідник зазначає, що «дехто стверджує, що культурний расизм є расизмом лише тоді, коли група, яка є об'єктом негативних почуттів або дискримінаційної поведінки, «психологічно» трактується як «раса» (можна сказати, є психологічно расизованою), тобто членство в групі вважається основою для широких індуктивних узагальнень, успадковується від батьків, є досить незмінною тощо» [1, с. 407]. Нео-расизм передбачає, що люди свідомо використовують методи, притаманні расизму, задля пригнічення певних расових груп, що наразі і можна спостерігати у європейському політичному дискурсі.

Соціальна та економічна нестабільність в Європі пов'язана з повномасштабною війною росії проти України, численні конфлікти на Близькому Сході, масштабна міграція, що виникла в ході цих подій, спричинила нову хвилю популяризації політичними партіями нео-расистських наративів. Праворадикальні, та навіть центристські партії в Німеччині, Нідерландах, Австрії та Франції відкрито висловлюють своє невдоволення «новими громадянами» країни. Найбільш популярною та найобговоренішою в медіа є партія Альтернатива для Німеччини (AfD), яка отримала розголос не лише за рахунок високих позицій на опитуваннях громадської думки та просування популістських ідей щодо мігрантів, але й таємною зустріччю, на якій зібралися представники праворадикальних ідей як з Німеччини, так і з Австрії. У численних аналітичних матеріалах оглядачів зазначається, що на зібранні було представлено план з «реміграції» – висилки мільйонів людей з Німеччини, включаючи шукачів притулку, іноземців з правом залишитися та «неасимільованих громадян» [2]. Німецькі соціологи та журналісти вказують на те, що прихильники партії не раз були радикалізовані і на основі цього було скоєно злочини на ґрунті ненависті проти мігрантів, мусульман, ромів, ізраїльтян, представників лгбтк+ [3].

Схожу ситуацію можна спостерігати і в Нідерландах та Португалії, де на останніх виборах в парламент праворадикальні партії досягли успіху. У Португалії партія Чега (Chega), яку часто характеризували як «расистську» та «ксенофобську», отримала третє місце на виборах. І хоча представники двох найбільших партій заявили, що вони не будуть співпрацювати з ними, небіле населення Португалії все одно остерігається їхнього впливу. Голова партії Чега відомий своїми нео-расистськими висловлюваннями про ромів та мусульман,

вважаючи що вони використовують блага надані країною, та є загрозою для жінок та дітей [4].

Лідер Партії за свободу (PVV) Герт Вілдерс також відомий своїми радикальними поглядами щодо певних груп населення та етнічностей, в минулому він зосереджував свої расистські погляди на мусульманах та бажанні заборонити Коран та мечеті в Нідерландах, наразі спрямував свої нео-расистські ідеї на мігрантів та шукачів притулку, що і було зазначено в його переможній промові – «Нідерландці повернуться на перше місце. У Нідерландів є надія... народ Нідерландів поверне свою країну, і цунамі біженців та іммігрантів буде обмежено» [5].

Поширення нео-расистських настроїв пов'язано з економічним спадом, а також соціальними конфліктами, що також породжує страх перед іммігрантами. Використовуючи цей страх, праворадикальні політичні еліти впроваджують ідеї расизму, а в деяких випадках і нео-расизму, у повсякденний дискурс, радикалізуючи певну частину суспільства. Треба зазначити, що передусім такі партії вміло використовують популізм задля досягнення цілей, використовуючи тези щодо того, що мігранти не тільки небезпечні, а ще й «забирають» робочі місця, вони створюють простір, в якому існує і відтворюється нео-расистський дискурс.

Ситуація, що склалася, є небезпечною в кількох аспектах для українського соціуму. Зокрема перший – втрата підтримки українських біженців, які вимушено перебувають у країнах Європи. Другий – поширення ідей нео-расизму у світі, що неминуче, через масові комунікації, впливатиме на стан свідомості пересічних громадян в Україні, і може бути використаним у проксі-війні та інформаційних операціях ворога під час широкомасштабної агресії РФ в Україні. Завданням освіти мають стати запобіжні дії, що сприяють формуванню критичного ставлення, аналітичного мислення, медіаграмотності громадян України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Faucher, Luc. Racism. Routledge Handbooks Online. 2017. <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9781315884424-29>.
2. Hulsemann, Laura. After neo-Nazi meeting, Germany's far-right AfD bashed by Scholz. Politico. Січень 2024. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.politico.eu/article/germany-chancellor-scholz-bashes-afd-far-right-investigation-assimilation-comments/>
3. Hockenos, Paul. Germany's Far-Right Party Is Worse Than the Rest of Europe's. Foreign Policy. Січень 2024. [Електронний ресурс]. URL: <https://foreignpolicy.com/2024/01/26/afd-germany-far-right-populism-radical-europe-remigration-immigrants/>

4. Kassam, Ashifa. 'It's a really big threat': Portuguese minorities on the rise of the far right. The Guardian. Березень 2024. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.theguardian.com/world/2024/mar/19/portuguese-communities-on-the-rise-of-far-right-chega>

5. Far right PVV is clear winner in Dutch election with 25% support. DutchNews. Листопад 2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.dutchnews.nl/2023/11/far-right-pvv-is-clear-winner-in-dutch-election-with-25-support/>

Цуканова Д.С.

*аспірант 4-го року навчання
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6077-7856
dasha932015@gmail.com*

КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ ІДЕНТИЧНОСТІ

Забезпечення основних прав і свобод національних меншин постало гострим питанням перед українською державою через наявне поліетнічне населення країни, складну соціально-політичну ситуацію, курс на євроінтеграцію України та бажання зберегти дружні стосунки з державами-сусідами. Законодавство України в рамках Закону «Про національні меншини (спільноти) України» закріплює права меншин й визначає особливості суспільних відносин щодо реалізації й надання прав і відповідних свобод особам, які відносяться до числа національних меншин або спільнот. Україна гарантує меншинам право зокрема й на збереження ідентичності [1].

Становлення ідентичності індивіда як складової концепції особистості залежить від ряду закономірностей та від проходження певних фаз розвитку. Джерелом пробудження ідентичності є сім'я людини та найближче її оточення (ровесники, старші члени родини, знайомі та друзі). Тож, етап становлення ідентичності припадає на дитинство, продовжує своє формування впродовж всього життя людини та поширюється на весь період її соціалізації. Одним із факторів, який впливає на формування такого типу ідентичності, як національна, є прийняття таких культурних елементів, як світосприйняття, вірування та морально-ціннісні орієнтації.

Зазначимо, що національною ідентичністю називається свідоме ототожнення людини з національною спільнотою, яке підкріплюється наявністю міцного емоційного зв'язку та формуванням національної свідомості, прийняттям загальних цінностей, норм поведінки, інших культурних зразків, традицій мови, культури і політики. Тож, в основі ідентичності лежать національна ідея, цінності та культурні смисли, артикульовані громадою [4].

Отже, національна ідентичність тісно пов'язана з культурними практиками, адже будується на системі культурних, традиційних, мовних, ціннісних та світоглядних уявленнях, притаманних тому чи іншому етносу. Культурні практики та їх відтворення засвідчує персональну ідентичність особи та є основою відчуття належності до певної нації або держави. Соціалізація людини та становлення її національної ідентичності тісно пов'язані з культурними практиками, які за своєю суттю представляються нам як горизонт діяльності людства, як зазначає Меднікова в своєму дослідженні « Концепт «культурні практики» та його роль в трансформації сучасної культури». Культурні практики фіксують стиль життя етнонаціональної спільноти та зміну поведінки її членів[3, с.30-36].

Одним із значущих елементів культури, який бере участь у формуванні ідентичності індивіда (тобто задіяний в процесі самоідентифікації людини), є символ, який являє собою культурний феномен, знак, що має однакове соціальне тлумачення, несе в собі певну ідею, має особливий сенс та викликає схожу соціальну реакцію. Символи містять інформацію про наміри людини, беруть участь в комунікації у вигляді жестів, дій та слів. До етнічних символів належать: символи, які виражають ідентичність в призмі «я-концепції»; символи захисних механізмів та процесів, які бувають задіяні на підсвідомому рівні; символи, які виражають ставлення етносу до самого себе; символи що виражають ідею державної незалежності або прагнення до неї.

Важливо, що символи можуть бути основою для позитивної або негативної ідентичності (коли індивід бажає або не бажає ідентифікувати себе з тими чи іншими культурними символами). Проте, загальнонаціональні символи мають постійний характер, адже вони пов'язані з культурою та політичною діяльністю нації, несуть сенс національно-визвольного руху, свободу в релігійній діяльності та ідеї утворення власної незалежної держави, залишаються засобами розпізнавання етнічної приналежності, до яких також належить лінгвістичні та паралінгвістичні засоби і таке інше [2].

Отже, національні меншини мають право на захист власної ідентичності, яка в певній мірі залежить від культурних практик, що формують людину та відтворюються нею впродовж життя. Самоідентифікація відбувається під впливом етнонаціональних символів, які несуть відповідні смисли, ідеї та мають однакове значення для членів громади. Проте, важливо розуміти, що символи є

не лише культурним елементом, а й основою формування міцного психоемоційного зв'язку людини з референтною групою. Тож, вони безпосередньо беруть участь у формуванні ідентичності індивіда.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про національні меншини (спільноти) України : Відомості Верховної Ради (ВВР), № 46, від 2023 р. № 3504-ІХ: станом на 8.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text> (дата звернення:17.04.2024).
2. Куліш Ю. О. Поняття символу: символи в українській культурі // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2015. Вип. 45(2). С. 106-110.
3. Меднікова Г. С. Концепт "культурні практики" та його роль в трансформації сучасної культури // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 37. С. 30-39.
4. Стегній О. І. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. Національна ідентичність. *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-71062> (дата звернення : 16.04.24).

Шуст Н.Б.

*доктор соціологічних наук, професор
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8491-160X
shustn@ukr.net*

СУЧАСНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ТА РЕФОРМ

Світ швидко змінюється та не має зворотньої дії. Глобалізація як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції (згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країн, світу) й уніфікації (приведення до однаковості, єдиної форми чи системи) [1] все глибше входить в наше життя та у науковий аналіз. Під дією глобалізації розширюється склад учасників міжнародного політичного процесу: національні держави, міжнародні об'єднання, організації та інші недержавні актори. Водночас відбувається послаблення базових інститутів міжнародного

регулювання, що виявляють недостатню ефективність у протидії сучасним проблемам.

Глобалізаційні процеси у світі створили нові виклики та загрози, вимагаючи наукового осмислення та створення нового світогляду і ціннісних орієнтацій[2, с.357]. До головних характеристик глобалізації належать: модернізація, віртуалізація, інтернаціоналізація, лібералізація, універсалізація, детериторізація. Останнім часом дедалі більше впливають процеси глобалізації і на освіту, на її стан. Вони визначають головні тенденції розвитку, а також призводять до кардинальних змін освітньої сфери, яка стає дедалі більш динамічною і суперечливою[3, с.126].

За таких обставин істотно підвищується роль соціогуманітарних знань, що дозволяють системно вивчати різноманіття факторів, що формують соціальну дійсність освітньої сфери, а також соціальну взаємодію цих суб'єктів[4]. Основним наслідком глобалізації є стандартизація законодавства країн, світовий географічний поділ праці, міграція і концентрація у масштабах планети капіталу, робочої сили, виробничих ресурсів, економічних і технологічних процесів, зближення й злиття різних культур як в освіті так і в інших сферах. В результаті глобалізації світ стає зв'язаним і залежним від усіх його суб'єктів. Слід звернути увагу, що основні позиції в транснаціональних та міжнародних інституціях всіх сфер, включаючи і освіту, займають провідні держави світу, які здебільшого і домінують у глобальних соціально-економічних процесах. Водночас відбувається посилення впливів транснаціональних корпорацій та фінансових груп на економічний і суспільно-політичний розвиток національних держав, що супроводжується зниженням ролі останніх у вирішенні широкого кола питань соціуму та безпеки на світовому, регіональному і національному рівнях. Як результат, на базі посилення тісної взаємодії і взаємозалежності всіх країн світу приводиться в рух формування нових «центрів сили», ускладнюється та постійно зростає амплітуда конкуренції між ними за вплив та всі форми ресурсів. Відповідно до цих умов, з одного боку, рівень відкритості міжнародній системі збільшується та поглиблюється, що в свою чергу, відкриваються нові можливості для кожного, а з іншого - формуються нові загрози та виклики безпеці на всіх рівнях.

В умовах, коли країна захищає свою незалежність, стоїть незліченна кількість завдань як відповідь на виклики та загрози, що потрібно подолати. Пріоритетами національних інтересів є: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України [5, с.159; 6, с.465]. Ми маємо відновити сучасну економіку, адже спроби відбудови економіки протягом останніх 30 років, не мали відповідної

результативні. А головне, ми маємо стати повноцінним стратегічним гравцем на геополітичній арені, адже за роки незалежності Україна так і не реалізувалась як реальний суб'єкт міжнародних відносин. Освіті у вирішенні цих задань належить пріоритетне місце.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глобалізація. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 22.04.2024)
2. Шуст Наталія. Освіта у стратегії випередження гібридних загроз українській суб'єктності у глобалізованому світі. Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатополярного світу [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.) / відп. ред. А. Кравченко. Київ : Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 357-360. URL: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2022-11-24> (дата звернення: 22.04.2024)
3. Шуст Н.Б., Дубовик С.М. Освіта online: проблеми vs перспективи// Всеукраїнська науково-практична конференція "Суспільно-політичні процеси в умовах пандемії, 2021р. С.126-130. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/78ca9317b98bfdb8dfc82fdb8a9e6f00.pdf> (дата звернення: 22.04.2024)
4. Шуст Н.Б., Дубовик С.М. Вища освіта в сучасних умовах: криза або оновлення // Міждисциплінарний дискурс у дослідженні феномену соціального : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (30 берез. 2021 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». С.255-257. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/36049?show=full&locale-attribute=en> (дата звернення: 22.04.2024)
5. Шуст Н.Б. Проблема впливу геополітичного концепту на імплементацію демократії // *Наукові перспективи: журнал*. 2022. № 5(23) 2022. С.159-167. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1642> (дата звернення: 22.04.2024)
6. Shust, N., Tymchuk, L., Maidaniuk, I., Sydorenko, I., Puzyrenko, Y., & Nevmerzhytska, O. (2022). Education as an Effective Component of Political Development and Socio-Economic Prosperity in Society. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(4), 463-476. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.4/651> (дата звернення: 22.04.2024)

СЕКЦІЯ 9. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Вакуленко О.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7067-0462>

e-mail: o.v.vakulenko@ukr.net

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПО РОБОТІ З МОЛОДІЮ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

З прийняттям Закону України «Про загальні засади молодіжної політики» у 2021 році було утверджено такі поняття як молодіжна політика, молодіжна робота, молодіжний працівник. Мета діяльності молодіжних працівників – реалізація молодіжної політики, організація молодіжної роботи та створення умов для всебічної самореалізації молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів та прав молоді.

Український науковець Н.Левченко обґрунтовує, що кадрове забезпечення реалізації молодіжної політики є найважливішою системою заходів із розвитку молодіжної інфраструктури, зокрема й навчання фахівців, діяльність яких пов'язана із реалізацією молодіжної роботи та молодіжної політики [2]. Українським дослідником Є.Бородіним проведено ґрунтовний аналіз щодо запровадження системи підготовки фахівців з молодіжної роботи в Україні. Наукова робота містить можливі варіанти дій щодо розвитку освітнього напрямку професіоналізації молодіжної роботи, працевлаштування, професійного розвитку та оцінювання діяльності молодіжних працівників [1].

Наразі в Україні передбачено запровадження системи підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників в Україні, а саме: розробка та впровадження освітніх програм для молодіжних працівників, забезпечення системної підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників відповідно до завдань та потреб молодіжної роботи – залучення установ та організацій до здійснення підготовки та підвищення кваліфікації молодіжних працівників, розробка відповідних критеріїв відбору та вимог до таких організацій/установ, розробка типових навчальних програм і стандартів оцінки якості підготовки молодіжних працівників [4].

Національною молодіжною стратегією до 2030 р. (2021 р.) визнано важливість підготовки фахівців, які працюють з молоддю шляхом створення умов для формальної, неформальної та інформальної освіти таких фахівців:

- формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою;
- неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій;
- інформальна освіта – самоосвіта.

2018 року як неформальний вид освіти в молодіжній роботі наказом Міністерства молоді та спорту України було затверджено Програму «Молодіжний працівник». Програмою передбачено проведення короткострокових навчальних курсів/тренінгів базового, спеціалізованого рівнів, тренінгів для тренерів, інших заходів. Міністерство молоді та спорту України спільно з державною установою «Всеукраїнський молодіжний центр» щороку визначають зміст, програми тренінгів базового, спеціалізованого рівнів й тренінгу для тренерів, Всеукраїнський молодіжний центр видає випускникам Програми свідоцтва про проходження навчання [5].

Україною визнано всі окреслені види освіти (Закон України «Про освіту», 2017 р.). Результати навчання, що здобуті шляхом неформальної, інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством.

Зазначимо, що великим здобутком розвитку нової професії «фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) є внесення її до Національного класифікатора професій 2021 р. (Розділ 2 Професіонали, Клас 235 Інші професіонали в галузі освіти і навчання, Група 2359.2 Інші професіонали в галузі навчання).

Наступним кроком було розробка і 2023 року внесення до Реєстру професійних стандартів професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». Саме в цьому документі до професії молодіжних працівників було висунуто вимогу щодо отримання формальної освіти. Відповідно до стандарту основна мета професійної діяльності таких фахівців - реалізація молодіжної політики, організація молодіжної роботи та створення умов для всебічної самореалізації молоді в різних галузях суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів і прав молоді.

Вимогами Професійного стандарту щодо наявності документа про освіту в контексті умов допуску роботи за професією є такі: Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) II категорії (Свідоцтво про здобуття повної загальної середньої освіти); Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії (документ про освіту рівня молодшого бакалавра); Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) I категорії, Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії (документ про освіту рівня бакалавра); Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) вищої категорії (документ про освіту рівня магістра).

Також, 2023 р. розроблено Методичні рекомендації впровадження професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». В рекомендаціях зазначено, що важливим акцентом в системі реформування молодіжної сфери є не лише визнання молодіжної роботи як діяльності спрямованої на залучення молоді до суспільного життя за допомогою інструментів спільного прийняття рішень, а й визнання нової професії молодіжної сфери – фахівець з питань молоді (молодіжний працівник) як особи, яка здійснює молодіжну роботу та забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, адже молодіжна робота потребує висококваліфікованих, обізнаних професіоналів (фахівців), які володіють відповідними компетентностями.

Отже, молодіжна робота – це цілісне соціальне явище, що об'єднує усі суб'єкти соціального виховання і становлення молоді (сім'я, найближче оточення, заклади освіти, однолітки) з ресурсами традиційного виховання і організованої діяльності фахівців по роботі з молоддю. Можемо зазначити, що Україна напрацьовує законодавчу базу із забезпечення розвитку нової професії – фахівець з питань молоді «молодіжний працівник», відповідно до вимог молодіжної роботи. Актуальним залишається конкретизація нормативно-правової бази України з урахуванням запитів молодіжної роботи та урегулювання можливостей впровадити професію молодіжний працівник до нормативно-правового поля спеціальностей вищих навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородін Є. Запровадження системи підготовки фахівців з молодіжної роботи в Україні Документ з пропозиціями та рекомендаціями. Програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність (DOBRE)». 2023. 35 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/898/Recommendation_Report.pdf
2. Левченко Н. Молодіжний працівник – сучасний професіонал з молодіжної роботи/ Ввічливість. Humanitas, 6, 28–37, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.5>. <https://www.researchgate.net/publicati>

on/358810914_MOLODIZNIJ_PRACIVNIK_-
_SUCASNIJ_PROFESIONAL_IZ_MOLODIZNOI_ROBOTI

3. Молодіжна робота: запитання та відповіді. Навчально-методичний посібник для фахівців, які працюють з молоддю. Київ. «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2020. 84 с.

4. Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. С 69 Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Навчальний посібник. Київ. Компринт, 2023. 449 с. С. 405

5. Пеша І. Програма «Молодіжний працівник» як дієвий інструмент реалізації молодіжної політики в Україні. Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. Вип. 2(7). С.173-18

6. Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». 2023 р. https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/490-ps_fahivec_z_pitan_molodi_molodiznij_pracivnik.pdf

Гальчич І.П.

*аспірантка першого року навчання
спеціальність 231 Соціальна робота*

*Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

МЕДІАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Застосування інструментів альтернативного вирішення конфліктів набуває все більшого поширення. Це пояснюється тим, що значна кількість конфліктів та глибинних проблем у сфері соціальної роботи вимагають нових підходів та механізмів для їх вирішення та профілактики. Інститути альтернативного вирішення конфліктів відіграють важливу роль, надаючи швидкий, якісний та ефективний спосіб урегулювання конфліктів між сторонами, які не можуть самостійно знайти спільне рішення.

Мета полягає у теоретичному обґрунтуванні та уточненні практичних принципів впровадження медіації як технології для вирішення конфліктних ситуацій у професійній діяльності. Основний акцент робиться на ролі медіації як складової професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників.

У сучасному науковому дискурсі проблема пошуку технологій розв'язання конфліктних ситуацій представлена різноманітними дослідженнями в межах різних дисциплін. Наприклад, дослідження в галузі соціально-політичних конфліктів, проведені Ю. Білецькою, Л. Котловою, Л. Кочубеєм, К. Наровська, І. Федірко, розкривають соціально-економічні, політичні та особистісні передумови виникнення конфліктів. Дослідження з психології конфлікту та конфліктології, представлені О. Головатим, П. Ложкіним, Н. Пов'якель, аналізують процес управління конфліктами та практику їх запобігання. Основні напрями досліджень у цій сфері включають обґрунтування теоретико-методичних засад, дослідження теоретичних та практичних аспектів управління конфліктами, а також моделі прогнозування і розв'язання конфліктних ситуацій. Особливу увагу приділяється технологіям запобігання та конструктивного розв'язання конфліктів.

Зараз суспільство переживає складний період через вторгнення росії, що призвело до збільшення стресу та підвищення рівня конфліктності. Це відчутне у всіх сферах життя: політичній, соціальній, економічній, культурній тощо. Люди стають занепокоєними, відчувають психологічну втому та втрату внутрішньої безпеки. Ця ситуація породжує багато об'єктивних і суб'єктивних причин конфліктів, таких як втрата віри в себе, невпевненість у майбутньому, депресія та роздратування. Люди мають унікальні потреби, цілі та мотиви, що часто може призводити до конфліктів. Психологи визначають соціальний конфлікт як ситуацію чи процес, де дві або більше соціальних груп мають психологічні чи інтерактивні протиріччя. Ці конфлікти часто виникають з духовних і соціально-історичних суперечностей у реальному світі. Ці аспекти мають велике значення для майбутніх соціальних працівників, оскільки їхня професійна робота часто включає вирішення конфліктів та суперечностей. Для успішного виконання своїх обов'язків вони повинні мати як теоретичні знання з соціальної роботи та конфліктології, так і практичні навички та уміння ефективно вирішувати різноманітні конфлікти.

Методи профілактики та розв'язання конфліктних ситуацій у професійній діяльності соціальних працівників різноманітні. Наприклад, досягнення компромісу може бути сприяє техніка відкритої розмови, а співробітництво може вирішуватися методом принципівих перемовин. Медіаторство, яке включає участь третьої сторони, є ще одним специфічним методом урегулювання конфліктів. Третя сторона може втручатися в конфлікт самостійно або регулювати його за проханням учасників [2].

Залежно від гостроти конфлікту, значущості розв'язуваної проблеми й особливостей опонентів, медіатор може виступати в одній із п'яти ролей: третейський суддя, арбітр, посередник, помічник або спостерігач. Ефективність медіаторства залежить від особистості медіатора, особливостей конфлікту й

конфліктуючих сторін, а також від тактик і технік впливу на опонентів, які він використовує

В Законі України «Про медіацію» визначено основні поняття таким чином: «медіатор» – це спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію; «медіація» – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (суперечності) шляхом переговорів [1].

Професійний стандарт «Соціальний працівник» включає в себе перелік компетентностей, знань, умінь і навичок, які є важливими у діяльності медіатора. Ці вимоги можуть включати здатність забезпечувати посередництво в розв’язанні конфліктних ситуацій, знання процедури подання скарг та вирішення суперечностей у судах, розуміння принципів конфіденційності, а також уміння представляти інтереси отримувача соціальних послуг [3]. Такий підхід до професійної підготовки дозволить забезпечити майбутніх соціальних працівників – медіаторів необхідними знаннями, навичками та компетентностями для успішної роботи в сфері медіації та вирішення конфліктів.

Відповідно до законодавства та вимог ринку праці, підготовка майбутніх соціальних працівників, зокрема медіаторів, має забезпечувати їхню компетентність у вирішенні конфліктних ситуацій. Враховуючи це, освітні програми повинні передбачати вивчення медіації як важливої складової професійної діяльності соціальних працівників. Навички медіації мають стати не лише частиною навчального процесу, а й складовою професійного стандарту «Соціальний працівник», що гарантує відповідність освіти вимогам ринку праці та потребам сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про медіацію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 17.04.2024).
2. Кірдан О. Л. Поняття «медіація» та підходи до його трактування у сучасному науковому дискурсі. Педагогічний часопис Волині. No2 (13). 2019. С. 12–20. DOI: 10.29038/2415-8143-2019-02-12-20 URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16372/1/r_1-12-20.pdf (дата звернення: 17.04.2024).
3. Професійний стандарт «Соціальний працівник». URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/socialnij-pracivnik> (дата звернення: 17.04.2024).

Дакал Д.А.
здобувача третього (освітньо-наукового) рівня
спеціальності «Соціальна робота», 1 курс
Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Голубенко Т.О.
доцент кафедри соціальної освіти та соціальної роботи
Факультету соціології та соціальної політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0002-3042-888X>
м. Київ, Україна
t.o.holubenko@npu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДДЮ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВЕЛИКОГО МІСТА

Потреба в утворенні нової генерації соціальних працівників, здатних до ефективної професійної діяльності з молоддю в умовах в соціокультурному середовищі великого міста, є пріоритетним напрямком педагогічної діяльності та знаходить відображення у наукових досліджень і практичних розробок, спрямованих на перспективний розвиток і вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до вирішення проблем співіснування людей.

Успішність діяльності фахівця соціальної роботи в соціокультурному середовищі великого міста пов'язана зі сформованістю в нього вмінь регулювати міжкультурні відносини, забезпечувати умови для розвитку особистості та використовувати соціокультурні знання й навички комунікативної поведінки у процесі спілкування з представниками різних соціальних груп.

Проблемам підготовки висококваліфікованих фахівців до професійної діяльності присвячені праці В.Андрущенка, М.Євтуха, І.Зязюна, В.Кременя, С.Сисоевої та ін. Окремі аспекти підготовки соціальних працівників до професійної діяльності розглянуто в працях науковців О.Безпалько, Р. Вайноли, І.Зверєвої, А.Капської, Т.Семигіної, І.Миговича, Л.Міщик, В.Полтавця та інш.

Збільшення кількості соціальних служб, установ та організацій державної та недержавної форм власності, розширення спектру соціальних послуг, що надаються та одночасне збільшення споживачів цих послуг вимагає від уряду країни прийняття негайного рішення щодо забезпечення належного доступу до гарантованих державою послуг. Створення мережі соціальних закладів, які б надавали кваліфіковану допомогу тим, хто цього потребує у соціокультурному середовищі великого міста є важливим завданням Міністерства соціальної політики України.

Таким чином, саме рівень оволодіння фахівцем знаннями з теорії і практики організації соціальної роботи на локальному рівні відповідно до вимог чинного законодавства визначає якість і дієвість послуг, що надаються; теорій соціальної роботи – дає змогу зрозуміти та встановити причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою, інтересами, стилем і рівнем життя молоді великого міста та їх соціальними проблемами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Слозанська Г. І. Формування професійної спрямованості майбутніх соціальних працівників у процесі їх підготовки у вищих навчальних закладах. Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали XIII Міжнар. наук.- практ. конф. (Одеса, 17 листопада 2016 р.). Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2016. С. 265–267

Romanovska Lyudmyla Ivanivna

*doctor of Pedagogical Sciences, professor
Social Work and Pedagogics Department, Humanities Faculty
Khmelnysky National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7547-4575>
Khmelnysky, Ukraine
E-mail: Lroman@online.ua*

Novak Mykola Volodymyrovych

*postgraduate student
Department of Psychology and Pedagogy
Faculty of Health, Psychology, Physical Culture and Sports
Khmelnysky National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0221-6342>
Khmelnysky, Ukraine
E-mail: novakilinovak@gmail.com*

THE USE OF ISOTHERAPY FOR INCREASING STRESS RESISTANCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE SOCIAL SPHERE

Future specialists in the social sphere, such as social workers, counselors and therapists, frequently encounter high emotional labor due to the nature of their work, which often involves dealing directly with individuals in crisis or experiencing significant life challenges. This exposure requires not only a deep well of empathy and compassion but also the capacity to manage own emotional responses effectively. The emotional labor involved can lead to emotional exhaustion if not managed properly, highlighting the importance of developing robust stress management and resilience strategies early in their training.

Moreover, these professionals are at risk of vicarious trauma, where they experience trauma symptoms themselves as a result of working closely with trauma survivors. This can affect their psychological well-being and professional efficacy over time. Developing resilience against such occupational hazards is crucial for maintaining personal health and ensuring the longevity of career in the social sphere. Incorporating isotherapy into the curriculum of future social sphere specialists is therefore essential. This not only prepares them to handle the emotional demands of their work more effectively but also equips them with the tools to support their clients or patients in a more empathetic and grounded manner, ultimately enhancing the quality of care they can provide [1, p.72].

Isotherapy, an emerging therapeutic approach within psychological support and rehabilitation, presents a groundbreaking method for enhancing stress resilience,

particularly among individuals preparing for careers in the social sphere. Rooted in the principle of ‘similar heals similar’. Isotherapy harnesses the therapeutic potential of engaging clients in activities and environments that resonate deeply with their personal experiences, interests and life challenges. This approach fosters a unique and profound connection to the healing process, potentially offering significant benefits for those in the demanding fields of social work, counseling and other socio-economic professions.

The foundational concept of isotherapy – similar experiences to facilitate healing – draws from the idea that individuals can find healing and emotional growth through engagement with activities that mirror their own life narratives. Unlike traditional therapeutic methods that may employ standardized treatments, isotherapy tailors the healing process to the individual's specific background, leveraging familiarity and personal relevance to enhance therapeutic engagement. This personalized approach not only deepens the connection between the therapist and the client but also empowers the individual, making the therapeutic journey more meaningful and effective [2, p.131].

The application of isotherapy holds considerable promise for future specialists in the social sphere, a domain characterized by high emotional demands and significant stress levels. By participating in isotherapeutic activities that reflect their personal and professional experiences, these future professionals can develop a robust set of coping mechanisms and insights. Such tools are invaluable not only for their personal well-being but also for enhancing their capacity to provide empathetic and effective support to their clients. Furthermore, isotherapy's emphasis on personal relevance and engagement can facilitate a deeper understanding of stress dynamics and resilience strategies, crucial competencies for anyone entering the social sphere [3, p.57].

Isotherapy's versatility allows for its application across various modalities, including art therapy, music therapy, drama therapy, etc. These expressive therapies offer avenues for individuals to explore and articulate their emotions, experiences and challenges in a non-verbal, creative manner, providing alternative pathways to healing and self-discovery. For instance, art therapy may involve creating artwork that reflects personal stressors or aspirations, while drama therapy can utilize role-play to explore interpersonal conflicts or future professional scenarios. Such activities not only aid in stress management and emotional processing but also contribute to the development of a professional identity that is resilient, reflective and responsive to the complexities of human experience [2, p. 133].

The introduction of isotherapy into the training and development of future specialists in the social sphere marks a significant innovation in the field of psychological support and rehabilitation. By grounding the therapeutic process in the principle of ‘similar heals similar’, isotherapy offers a tailored, deeply engaging approach to building stress resilience [1, p.77]. As this method continues to evolve and gain empirical support, its integration into educational programs for social sphere

professionals promises to enrich their training, enhance their well-being and ultimately improve the quality of care provided to those they serve.

REFERENCES:

1. Skoryk T. V., Korogod T. O., Isayenko, A. A. Isotherapy as a type of art therapeutic work with elderly people. *Problems of social work: philosophy, psychology, sociology*. 2015, № 2, 72-77.

2. Rustamovna M. S., Uchkunovna R. D. The role of isotherapy in art therapy. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*., 2022, Vol. 12, № 9, 131-135.

3. Yarmolchyk, M., Semenenko, L. Features of application of the program of development of personal determinants of a choice of effective coping strategies of participants of operation of the combined forces at a stage of decompression. *The Scientific Heritage*, 2021, Vol. 3, № 75, 57-61.